

Schetsen. Deel 12

Samuel Falkland

bron

Samuel Falkland, *Schetsen. Deel 12*. ca. 1914 (tweede druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/heij011sche12_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

Tong met balletjes.

‘Wat kijk-ie?... Wat kijk-ie nou?’, zei tante Serre, gedecideerd-ongemakkelijk.

Dit was op Donderdag.

Zij zat over de tong-met-balletjes - hij zat over de tong-met-balletjes.

Rechts van de tong-met-balletjes, die nièt dampte, stonden de melige winteraardappels (met 'n enkele groene 'r tusschen door), die stuivingen naar de lamp lawaaiden - links van de tong-met-balletjes geelde dik-lijvig de aangesneden pekelkomkommer met dorgele komkommerzaadjes en 'n slap-gelig komkommersausje.

Daarnaast, in behaaglijke regelmaat, gelijk iederen dag, had tante Serre de sauskom met saus-met-balletjes, 't olie-en-azijn-stel, 't bakje met olijven, 't brood, de karaf water en wat voor 'n verder gezellig behaaglijk zitje nodig was, gereed gezet.

Het was Donderdag en 't schéén behaaglijk - welk woord ik thans voor de derde maal gebruik, waarlijk mèt opzet en geenszins met ongepaste stijl-verslordiging in een zoo stijl-rijken tijd - 't schéén bij de blazing der aardappelen, 't getemperd lampelicht, 't helder tafelkleed van 'n allergemoedelijkste gezelligheid...

En waarachtig die schijn zou werkelijkheid, beminnelijkste realiteit geweest zijn, zoo de tong-met-balletjes geen bezwaarlijke zijde gehad hadde.

Doch hier loop ik niet verder ongebonden vooruit. De lezer heeft er recht op, dat 'n auteur de onstuimigheid zijns ras' en de teugelen zijner voortrukkende fantasie breidele...

'Wat offik kijk? Wat offik kijk?', zeide oom Barend, de glazen van z'n bril aan 'n kartelig hoekje van z'n zakdoek schoonschuijrend en met melkwitte oogballen over de tong-met-balletjes heenstarend: 'ik kijk niemedal.'

'Hij kijk niemedal - hij kijk niemedal!', ging de echo in tante Serre's ont-stemde stem: 'of 'k daar blind ben.'

'Na wàt kijk 'k dan!', kregelde oom Barend 'r ingehouden op los - trek as-ie had nà de bittertjes in de societeit, en tegen as 't 'm viel.

'Na wat je kijk?... Och!... Je ooge benne nog niet van de tong-met-balletjes af...'

'Zoo benne die nog niet van de tong-met-balletjes af,' herhaalde oom 't brillemontuur over de ongemeene ooren hangend - toen leunde-ie als 'n m a r t e l a r achteruit.

Tante nu ook in 't zwijgen der gespannendste voor-vijandelijkheid, schoof de schaal met de tong-met-balletjes naar zich toe, veegde met 't voorsnijmes de gestolde sausbobbels bijeen, duwde de balletjes over de bobbels, begon te snijden.

Toen ze pas getrouwd waren snee hij. Maar omdat met de jaren-in-'t-huwelijk de liefde niet alleen 't gemis aan karakter bij 't decoupeeren oplet, oom daarenboven met den dag kippiger was geworden, en in 't bijzonder Háágsche sneden voor de keuken h a k t e , had tante de taak sinds lang overgenomen.

Gebogen over de tong-met-balletjes, zaagde ze met aandacht en overleg.

En hij, de vleezige lippen genepen in de rullige grijzing der haren, keek toe hoe ze 't eene schijfje van de tong-met-balletjes tegen 't volgende, als najaars-vliesjes zoo ragfijn, aanvljide.

Het was Donderdag.

Het was Donderdag van 'n in meer dan één opzicht benauwende week.

Zondag, rekende oom, was 't begonnen. Toen zouden ze ter eere van tante, die Vrijdag jarig geweest was, en om ook 'ns wat te doen, 'n diner geven. Zijn zuster Sofie met d'r man, háár twee broers met d'r vrouwen - zijn compagnon met z'n vrouw en z'n oudste dochter - en dan nog David, 'n vrind van jaren her, die geregeld kwam pokeren - welgeteld met z'n twaalven, werden om zes uur gewacht.

't Had 'n opstand van belang gegeven, om in dat kleine keukentje voor zóóveel menschen te koken en te braden, met net één enkele meid, van wie de handen voor alles verkeerd stonden - tante had zoo gewikst mogelijk zitten rekenen en cijferen, om 't zuinigies an te doen - 'n lekker soepie, om 'n zieke gezond te maken - 'n pracht van 'n kalfsborst met gebakken Fransche aardappelen - twee kippen met compôte - en 'n eigen-gepapte broodpudding met sinaasappelen na.

Beter kreeg je 't nergens, nergens.

Maar toen loerde de pech, 'n pech as net zij alleen konden hebben!...

Om half elf, terwijl oom voor sigaren en 'n flesch cognac uit was, was d'r eerst 'n boodschap van schoonzuster Roosje dat ze met 'r man niet kommen kon, omdat ze influenza hadden - om twaalf

zond de compagnon 'n stadstelegram, dat z'n jongste dochter roodvonk had gekregen, dat ze nu vanzelf thuis mòsten blijven voor de kinderen van Jacob en Sofie...

'Wat zeg je me daarvan,' redeneerde tante Serre in 't keukentje: 'wat zeg je me daarvan... Daar zit 'k met 'n eten van-heb-ik-jou-daar... en daar benne me met z'n zevene... Hoe komme me d'r door...!'

Toen, nog vóór de meid 'n antwoord over d'r lippen had, geschiedde 't ontzettende - de stijging van pech tot 't diepst-dramatische.

Oom Barend was op z'n teenen de trap opgekomen - met 'n v e r r a s s i n g . Als oom Barend verraste most je je hart vasthouden, dee-ie de eene stommiteit na de andere, was d'r geen aardigheid an. En nou, net nóú natuurlijk, of-ie zich d'r op gespitst had 'r in de grootste ongelegenheid te brengen - stond-ie in de keukendeur met zülke lippen te lachen - in de eene hand 'n kissie sigaren en 'n flesch cognac - in de andere (vraag ik jou!) 'n door 't vocht stukgetrokken krant met twéé ossetongen...

'Nou?', had-ie bol-van-lach gevraagd; 'nou?... 'n Prikkie! Koste me niemedal...'

Eerst was zij wèg-van-verbluffing geweest - toen denkend an de vijf bedankies en an 't raadsel hóé 't op zou raken - al dat gezegende eten - barstte ze in nauwelijks te temmen verwoedheid los... Of-ie niet wist dat 'r soep èn kalfsborst èn kippen èn broodpudding was... Of 't 'm in z'n kop was geslagen zóó met 't geld te smijten..., of-ie dacht dat de mensche zich 'n ziekte moste ete?... Of hij 't allemaal klaar wou make?

Zelf onder den indruk van de fatale berichten van Roosje en den compagnon, stond-ie met de natte

kranteprop in de beduusde vingers te wriemelen, trachtend 'r uit te leggen dat ie háár in de eerste plaats had willen verrassen - verrassen! verrassen! - dat-ie bang was geweest dat twee magere kippen voor twaalf mensche...

Ze liet 'm in 'r felle minachting en verontwaardiging niet-eens uitpraten, wou 'm pressen de twee ossetongen subiet terug te brengen... Dat wou-ie niet - kon-ie niet. Betaald was betaald... Met moeite had-ie ze voor tien stuiver benejen de prijs gekrege...

Omdat ze d'r mee zat - met de twee tongen en met die-man-as-'n-kind-van-'n-jaar - maakte ze na 'n eindeloos gezeur en gejammer van den nood 'n deugd en de twee tongen kwamen dien middag - let wel: dat was op Zondag - na de kip op tafel. Maar ja. Zelfs de pokervriend David, die eten kon dat je 'r ibbel van werd, kon na de twee borden màchtige soep, na 't volgeladen bord met kalfsborst met Fransche aardappelen en na de kip met compôte - met nog pudding in 't vooruitzicht! - geen tong met balletjes en zure saus meer stouwen.

Ze zaten met losgeknoopte vesten, proefden 'n reepie en 'n enkel balletje - lachten, maakten grappen over zoo'n o v e r d a d - twee ossetongen - twéé...

'Ja, hoe vin je 'm?', quasi-lachte tante Serre, zich voor de visite inhoudend, om nóg niet 'ns los te komen: 'as hij wat doet is 't toejoer glad-verkeerd.... Vraag ik juillie! As d'r nóg 'n dozijn mensche geweest ware, hadde me met de soep en de borst en de kippe overmeer as genoeg gehad....'

"t Is toch niet weggesmete,' suste oom Barend, puffend van 't eten: 'is morrege geen dag?... Geef mijn morrege en overmorrege tong-met-balletjes...'

Dat was op Zondag.

Men praat niet over den dag van morgen.

Het was Donderdag...

Maandag had tante de kliekies van de soep en de kalfsborst - as 'n zuinige huisvrouw, voorgezet - 't karkas van de kippen was lekker voor twaalf uur - Dinsdag, toen de ééne ossetong opgewarmd en al 'n tikkie leerelappig op tafel kwam, had-ie nog den raad gegeven de àndere na tante Roosje te sturen voor 'n versterking - Woensdag was de dikke helft van de tong, nòg 'ns opgestoofd, met de rest van de compôte voorgediend - vandaag Donderdag boog tante met de toewijding van 'n opérateur over 't keelgedeelte der tong, terwijl de tweede nog gaaf, ongerept, bleek van vel en dik van lichaam in de kouwe bobbelsaus rustte.

Voor de variatie gaf ze 'm de restanten der eerste tong zóó uit de kille kelder - en morrege, Vrijdag - overmorrege, Zaterdag, kreeg-ie de andere opgewarmd of zoo onguur als vandaag, met nieuwe of dezelfde balletjes.

Zwijgend snee oom Barend de randjes van z'n portie - zwijgend kauwde-ie, de saus op z'n bord met 't moes van de aardappelen warmend. Zwijgend bewoog tante Serre 'r wrokkende kinnebakjes, zwijgend pikte ze de kouwe gehaktballetjes op de nijdig-priemende vork. Zwijgend giftigde de meid de kamer in, om 'r portie tong-met-balletjes te halen - de dienst godbeter waar ze je met tong volstopten... Zwijgend kieskauwde poes die niet van zure saus met laurierblaren hield.

Toen z'n bord leeg was, waagde oom 'n bescheiden opmerking.

'Mijn hoef je in de eerste jaren geen tong-met-balletjes meer voor te zetten,' begon-ie met 'n glimlachje-van-verzoening.

Zij keek zelfs niet op, ruig als de wrevel juist op 't oogenblik in 'r leefde.

'Hoe komt 'n koe an zülleke sponze en leerelappe in z'n bek?', probeerde-die 'geestig' te worden.

Nog zweeg ze - tergend-onvermurwbaar.

Hij, 'n olijf bekluivend, dee voor de derde maal 'n poging, om niet den heelen goddelijken avond dat gezicht van verwijt over de tong-met-balletjes voor zich te houen.

'Wi-je geloove, Serre, da 'k 'r tegen an kik - 'k kan gewoon geen koeietong meer zien'....

't Lukte niet. Voor de derde maal liet ze z'n gezwam an 'r lééd voorbijgaan....

Zwijgend begon ze te ruimen - zwijgend lei-ie de olijve-pit in de gele bobbel van z'n bord - zwijgend, doch met geraasmakende gebaren droeg de meid de heele tong-met-balletjes, die voor Vrijdagavond in de soep zou gaan, naar de keuken - zwijgend likkebaardde zich poes op de sofa.

Z'n sigaar opstekend nam-ie de avondeditie, las, denkend aan de schaal, die voor nog minstens twee dagen beloofde.

Zij, bij den trekpot, leunde 't hoofd achterover, knikkebolde zachtkens - met geen andere visie dan de tong-met-de-balletjes.

Zoo gingen ze den avond en den nacht in.

Maar den volgenden avond raakten ze 'r gelukkig doorheen - Roosje met d'r man, beter van de influenza die 'n verkoudheid was - en David, de pokervriend, kwamen onverwacht 'n hapje eten, vonden de soep goddelijk. Ze schransten zoos tevig dat oom Barend nog enkel drié dagen tong op z'n brood kreeg... Toen deed-ie 'n plechtigen eed.

Maart '08.

Wrokkend gedicht.

Pa, laat thuis gekomen, oudejaarsavond nog, had goddelijk gelijk uit z'n humeur te wezen. Daar had-ie me zich 'n ongeluk gehaast, snip-verkouen as-ie was, om den trein te halen - 'n trein, die bij elk stationnetje stopte, 'n uur over z'n tijd ankwam - om je te vreten van zenuwen! - en daar had de suffice meid die 't weten kòn, de deur op 't nachtslot gedaan. Krimpend van kou, dan 't valies in de eene, dan in de andere hand, schuifelstappend om op de bevroren stoep geen doodsmak te doen, was-ie met getoomde verwoedheid aan 't bellen gegaan, bang Maurits en Jacob wakker te maken, ook bang voor de benejenburen, die meer as eens meeningsverschil hadden gehóórd...

Allemachtigste, dat was z'n ontvangst! Van zeven minuten voor eenen tot twee minuten 'r over, op de klok af, na boven kijken, achteruitlopen, weer op de schel toeschieten, alles met lévensgevaar - 'n straat goed voor schaatsenrijders! - volle negen minuten eer d'r 'n raam opgeschoven wier, eer ièmand 't in z'n hersens kreeg wakker te worden, eer je geluid hoorde. In 't donker der hooge trap, gemarteld door z'n voeten-as-klompies-ijs, door z'n regulier-dooie vingers, door 't heele ongemak van

'n late-avond-lichaam in de gemeenste, kilste, alles doordringende kou, was-ie - nou vraag 'k je: met de deur ópen! - dadelijk losgekomen.

'Mot 'k 'n kou voor me leven oploopen? 'k Heb enkel me nachtpon an!', had zij geroepen: 'doe de deur toe! Da's z'n welkom in 't nieuwe jaar!'

Hij, door 't kwaadaardige heen, had de deur met 'n bons dichtgesmeten, den ketting in den haak genijdigd, en zonder z'n voeten te vegen, was-ie as 'n héél regiment dragonders de trap op gestampt.

'Hoe komt men zoo gek, om 't nachtslot 'r voor te doen?', had-ie giftig ingezet.

Zij, weer in bed gekropen, met 'r rug naar 'm toe, antwoordde niet eens. Dat was háár ouwejaar met die man - of zij 't helpen kon dat-ie niet waarschouwde as-ie werom kwam? - daar was ze met 'n stuip van de schrik wakker geworden - daar was ze in 'r nachtpon uit 't raam gaan leggen - daar had ze met 'r nachtpon de trap afgehold - daar had ze 'n snijdende wind over d'r bloote lichaam gekregen - geen boe, geen ba - geen ouwe, geen nieuwe jaar - ze had moeite 'r mond te houden...

In de nawerking dier niet-ongewone stemming, waren ze den volgenden morgen opgestaan, dat wil zeggen zij - hij, verkouen as 'n hond - de halve nacht had-ie leggen hoesten en niesen - nam 'r met den rustdag 'n paar uurtjes bij. Toen kwam eerst de ellendeling van 'n meid, die 'm buitengesloten had, vragen of-ie wist dat 't bij tien was - toen kwam Mauritsje met 'n angebakken neus an de slaapkamerdeur drensens dat 't over half ellef was pà - pà - pà - pà... hoe 'n kind zoo vervloekt dikkels pà kon zeggen! - toen, diepstverbolgen, wetend dat ze 'm zèlf most anpakken,

as ze wil van 'r werk wou hebben, dat-ie maling, groote maling an de meid en 't kind had, rumoerde zij de kamer in, 'm zonder consideratie de laag, die 'm toekwam, gevend.

‘As je niet sebiet uit je nest komt, egoïst, laat 'k 't ontbijt afruimen! Als je 't maar begrijpt! Da's me niéuwe jaar - me niéuwe jaar, godbeter, me niéuwe jaar met 't ontbijt nog op tafel 's middags twaalef uur...’

‘Had me vannacht geen ziekte bezorgd!’, zei-ie zich omdraaiend.

‘Kom nièt bij eenen thuis!’, verweet ze, an de moordende tocht onder 'r nachtpon denkend: “k zal voortaan met 'n open deur slapen, dat de eerste de beste de meubelen 't huis uit sleept! Bij twaaleven en 't ontbijt op tafel jaja! - Jaja! - Jaja! - Jaja!’

Eerst 't kind met z'n pà - nou zij met 'r jaja's - in plaats 'm 't uurtje te gunnen...

‘Ruim voor mijn part je ontbijt op!’, gromde-ie onder 't dek: ‘ook me zorg!’

‘Ook z'n zorg!’ herhaalde ze heftig: ‘daar heeft Maurits drie dagen met Sien voor geleerd, om 'm met 'n nieuwjaarsvers te verrassen - daar ben ik voor in me nachtpon door de kouwe gangen gemotten - daar staat de thee al van acht uur voor te koken! Jaja! - Jaja...’

Zoo was ze weg, of hij sprong 't bed uit, om de deur achter 'r dicht te duvelen. Dan met 'n zet in de warmte van den deken-kuil terug, luisterde-ie naar 'r hârde stem, hoe ze de meid toeriep de thee mee na de keuken te nemen, hoe ze Maurits en Jacob permissie gaf in de gang te k n i k k e r e n , wat 'm helsch maakte. Straks kreeg je voor de zooveelste maal 'n boodschap van de benejenburen over 't spiktakel! Hadden ze de vorige Zaterdag-

avond niet tegen 't beschot staan hameren en kloppen, toen hij de jongens op háár verzoek voor d'r ongehoorzaamheid in de verloopen week strafte, wat zijn recht as vader was? Hoor nou! Hoor! Dat hield-ie niet uit. Daar werd-ie driedubbel-stapelgek van...

'Is 't gedaan met je geknikker?'

'We mággen, pa!'

'En ik zeg, dat je nièt mag, verstaan!'

Even hielden ze 'r mee op, maar zóó as ze dachten, dat-ie sliep, gingen de ophitsende dingen over den vloer, mekaar rakend, tegen de kalkmuren stootend, den zeilen looper beklepperend, tot 'r een de weerbarstige, eindelooze traptreden afstotterde, in 't steenen portaal benee nog 'n lollig poosje danste. Als 'n getergde leeuw was-ie 't bed uitgesprongen, om zich te laten gelden - natuurlijk mis - ze waren bij d'r moeder in de voorkamer, wetend dat-ie zich niet in z'n hemd op de gang, voorbij de keuken zou wagen. Hoofdpijnachtig-geprikkeld kleeedde-ie zich an, en met 'n gezicht als 'n oorwurm kwam-ie de kamer in. Zij, bij 't raam, kéék niet. Maurits en Jacob waren in veiligheid in de keuken. Slobberend dronk-ie z'n inkt-thee, at de boterhammen, 't mepje kaas. Dan, terwijl-ie de krant met de niet te lezen advertenties - vraag wat 't hèm anging, of 't de éérste Januari was! - doorworstelde, klopte Sien.

'Veel geluk en voorspoed en alles wat u maar begeert in 't nieuwe jaar, meneer,' zei ze, d'r hand toestekend.

'Dank je wel,' antwoordde-ie milder, nou-ie door de warmte in z'n rug opknapte: 'dank je wel, Sien - maar vannacht heb je de boel áárdig verstoord door de deur te sluiten....'

'God, meneer,' lei ze dadelijk uit, door de klachten van de juffrouw van a tot z op de hoogte: 'hoe kennen

wij ruiken, dat u nog komt! Zeg u nou zellef.'

Ongelijk bekende-ie natuurlijk niet, maar voor de logica van 't niet-kennen-rúiken voelde-ie achteraf. Soms, voor den groothandel-in-eieren waarvan-ie reiziger was, weken en maanden op reis, kwam-ie meer onverwacht binnenvallen, en nou de trein 'n uur te laat was gearriveerd, hadden ze kunnen denken, dat-ie overbleef, omdat ze toch nooit 't nieuwejaar vierden.

't Is goed, 't is goed,' grommelde-ie, 'r tien stuiver gevend - meer hoefde niet - de bel zou toch niet stilstaan.

'Dankie,' zei ze: 'en mag Maurits nou z'n versie opzeggen? 't Versie da'k 'm geleerd heb?'

'Da's goed,' praatte-ie tam, onrustig bij 't gezwijg naast 't raam.

Zoolang de meid in de kamer was, hield ze ijzig d'r mond - dienstbojen hadden 'r niet mee noodig of je man 'n gek was, met wie geen verstandig woord viel te redeneeren - maar mèt dat de deurknop nabewoog, brandde 'r ontstemming los.

'Hoe wenscht zoo'n engel van 'n meid 'm geluk en voorspoed! Hoe ken ze 't over 'r tong krijgen. Jaja! Jaja! As 'n hyena thuishkomen - as 'n verscheurende tijger tekeergaan, terwijl ik ènkel 'n nachtpon an heb om open te maken, enkel 'n nachtpon om hèm niet te laten wachten... Eer i k je nieuwjaar wensch, nou! 'k Zal me de huisdeur an laten staan! Och! As vrouwen alleen! Jij had in A r t i s getrouwd motten wezen, bij God as 't niet waar is! Is dat 'n man! Is dat 'n man?....'

Hij voor de krant, quasi-lezend, zwaar met 't been wiebelend, om zich in te houden, had 'r nog lang laten klagen, als Maurits en Jacob niet binnen waren geschuchterd. Wanneer vader van z'n eierenverkoopreizen 'n daggie thuis bleef, lee 'r altijd voor

hùn in 't vet. Of moe bracht 'r verzameling klachten voor 't hoogste gerecht - hoe de godsdienstleeraar op had gespeeld bij de lessen - hoe Jacob de pot jam leeg had gelikt - hoe Maurits z'n kòp niet had willen buigen - òf moe eischte kastijding, òf ze had zelf met pa ruzie, mochten zij niet kikken....

Angstig in de deuropening, met de meid in luisterende houding in 't portaal, bang dat 't geknikker ransel zou geven, had Maurits de listige ingeving dadelijk 't afleidend gedicht, dat Sien had geprakkizeerd, dat-ie op 'n keurig velletje papier met twee zegenende, bol-blanke engeltjes, in 't net had overgeschreven, op te dreunen:

'Lieve vader, lieve moeder,
Zegen, voorspoed in dit jaar!
Dat de Heer, onze Behoeder...'

Moeder, gestoord in 'r serie vragen of dat-'n-manwas? - moeder, die op 'r stoel had zitten draaien, omdat ze nou net in de s t e m m i n g was, om Sien d'r vers, dat ze droomen kon, dat ze 'n dozijn maal had geslikt, nòg eens bij dié-man-met-z'n-zure-gezicht an te hooren, moeder zette 'r de domper op.

'Schei uit, Maurits, met je gezanik - je maakt me ibbel! Lieve vader! Lieve vader! Jaja - jaja! Daar heeft zoo'n kind zich voor uitgesloofd! Ik heb me wensch beet gekregen, toen 'k 'm in me nachtpon openmaakte! Och!

'Wel allemachtig!', stoof-ie op: 'hindert 't jou of 't kind 't gedicht zeit?'

't Hindert mijn - en hoe - en hoe!

'Ga dan de kamer uit!

'Wel zeker, i k zal de kamer uitgaan! Over wat? 'n Gedicht voor jóú opzeggen! Gaan jullie weg - je vader is in geen bui....'

'En nou wil ik 't hooren, begrepen?'

‘En nou wil i k 't niet! Nou heb i k 'r geen aardigheid in!... Kom nièt over eenen thuis! Blijf nièt in je bed over twaaleven! Wil je afruimen, Sien? 't Is avond, 't is waarachtig nàcht!...’

In z'n vertoorndheid boog-ie zich achter de krant, die door de rookwalmen van z'n sigaar in brand scheen te staan. Het leek de eenig-waarneembare ontstemming, want de kinderen, blij dat ze de kamer uit mochten, hernamen hun speelsch geknoei met 't gangfonteintje, en Sien, in dåt soort verstandhouding vermummied, liep huiselijk in en uit. Toen werd 'r gebeld, kwam háár moeder op bezoek - verstandige vrouw, die zóó as ze 'n voet over den vloer had, de kleine onaangenaamheden-die-in-elkgóéd-huwelijk-voorkwamen, op den tast voelde - niks wou hóóren. Abram had 't grootste gelijk van de wereld, as-ie ze had willen verrassen, nog al niks, heelemaal uit Sneek - nog al geen reis om morgen, snip-verkouen, overnieuw te maken! Abram kon 'r niemendal an doen as de trein over z'n tijd was - en Metilde had óók gelijk as ze met 'r nachtpon an de kouwe deur was gekomen, niks as 'n standje-van-'t-wachten in plaats van 'n wensch - hoe dacht men daar niet an? - had gekregen! Hij moest 't afzoenen - ze hadden allebei recht - menschen die 't meeste van mekander hielden, hadden de meeste strubbelingen....

‘k Heb noodig idee in z'n zoenen,’ ruziede Metilde: ‘dat is geen man - u mot 'm kennen...’

Opnieuw als vredestichters kwamen Maurits en Jacob, door Sien de kamer ingeschoven, nou groomoe 'r was - met 't bol-blanke-engeltjes-papier, den nieuwjaarswensch afsteken.

‘Laat groomoe is hooren,’ zei moeder, met 'n hinderlijken nadruk op 't groomoe - voor hèm hoefde 't niet.

'Lieve vader, lieve moeder,
Zegen, voorspoed....'

'An wiè zeg je dat nou?', viel hij uit: 'mot je met je rug na me toe staan, as je met mijn spreek?...'

'Ga verder, Maurits,' zei moeder - 't wit van 'r oogen bewegend of ze getuigen anriep - '.... zegen en voorspoed in dit jaar - ga jij verder, kind....'

'En nou zàl-ie niet verder gaan!' onstuimigde hij: 'daarnet wou jij niet - nou heb i k 'r me buik vol van! 'k Laat me daar zoo behandelen! 'n Kind stijven! Ruk de kamer uit, kwaje aap, om as je met je váder praat je rug na 'm toe te draaien! Denk je da'k je geknikker van vanmorgen vergeten ben? Ruk uit!'

'Ken ik 't helpen, as u àchter me zit?', wou 't joggie redeneeren, maar de groote oogen van den vader keken zoo woest, dat-ie voorzichtigjes afdroop.

'Gotogot, da's met die man niet uit te houen!', snikte Metilde 'r op los: 'woont u 'm bij, moeder?'

'Laat mijn 'r buiten,' sprak groomoe wijs - ze had tièn dochters, àllemaal getrouwd, de een met dit, de ander met dat - 'zetten juillie 't jaar niet met roezie in - zoenen juillie mekaar af.'

Ze had even voortreffelijk de stoelen, 't blozend kacheltje kunnen toespreken - noch schoonzoon, noch dochter waren in staat van acute verteederling. Ze babbelden met háár, praatten over mekaar's hoofden heen.

In deze lijn zou de dag zijn besloten - ware in den guren, sneeuwstormigen namiddag geen surprise geschied.

De patroon, chef van den groothandel-in-eieren, verscheen plots in 'n bakje, minder om met 't nieuwe jaar geluk te wenschen - zulke excessen kende

hij niet - dan om den gladden reiziger vóór de hernieuwing der reis naar 't noorden, opdracht te geven den prijs voor kneusjes, afdeling banketbakkerij, aanzienlijk op te slaan. Mede dien van Italiaansche eieren. Nu 'n oogenblik in den plots veranderden familiekring babbelend - zij en hij met montere visite-gezichten, liefjes, mekaar's gesprekken aanvullend: op slàg door de eer van 't bezoek in tortelende verheugenis - lette de patroon de portretten der twee jongens op. Die mosten effen binnenkomen, om meneer goeiendag te zeggen en toen ze nat, morsig, met verlegen gezichten over de pels-van-meneer stonden te lichtschuwen, zeien vader en moeder zoowat tegelijk dat Maurits 't vers-van-nieuwjaar most reciteeren.

‘Jakkus nee,’ koppigde Maurits met uitgesproken verveling.

‘Toe Mauritsie - je ken 't zoo goed,’ vleide moeder: ‘kom nou....’

‘Nee hoor,’ zei Maurits hardnekkig.

‘Allo!’, gebood vader: ‘vooruit!’ En met 'n bemoedigenden glimlach, drong-ie 't begin op.... ‘Lieve vader, lieve moeder.... Allo dan!’

‘.... Zegen, voorspoed in dit jaar’.... souffleerde moeder, 'r zoon porrend: ‘wees niet zoo verlegen, Mauritsie!’

‘Je mot kinderen niet dwingen, as ze niet durven,’ riep de chef, z'n pels sluitend.

Vader gaf 't niet op.

‘As je 't niet dadelijk doet ken je na je bed marscheeren, hoor!’

‘Je hoeft mijn niet an te kijken - je pa heit groot gelijk,’ zei moeder streng.

Zwichtend voor de d r e i g e n d e stilte, roffelde 't ventje in één woorden-slikkenden dreun:

'Lieve vader, lieve moeder,
Zegen, voorspoed in dit jaar,
Dat de Heer, onze Behoeder
Lang u houde bij mekaar!
Leef eendrachtig met u beiden
Vindt veel rozen op uw pad,
Zonneschijn komt na het lijden,
Wij, wij zijn uw kindrenschat!...'

Het duurde nog twaalf regels, toen Mauritsje bleef steken, maar reeds te dezer hoogte zat moeder te neus-snuffelen - en vader knikte goedkeurend...

Januari '07.

Grootmoeder's verhaal.

In den kring van 'r kleinkinderen, bij den schouw met de wijnroode, wijde vervloeiing, bewoog ze 'r zilverwit hoofd, blossend van jeugdschijn. 'r Lippen met purper geslagen, 'r kinspitsje als 'n rijpe tomaat, 'r wangjuk fleurend als 'n papaver in zonlicht, knikten de grootoogige luisteraars toe. Eerst had ze van 'r broer die in verre koloniën bij 'n klewang-aanval sneuvelde verteld - toen van 'r vader - hoe lang was dät niet gelejen, hè? - die onder Napoléon was gebleven - nou bij 't gretig smeeken der kleuters, terwijl de stormwind als 'n booze duivel 't huisje ombulderde, 'r telkens met z'n gegrom 't praten moeilijk maakte - zoo sterk van stem was ze niet meer - zette ze 'n nieuw tooververhaal in:

‘Heb je nog geen slaap, Jozef - en jij Cathérine word je niet moe? - Nee? - Dan zal ik jullie van Hannekeman vertellen - hoe Hannekeman uit de stad met de hooge schoorsteenen wandelen ging om z'n vader, die soldaat was, te zoeken...’

‘Was z'n vader dan wèg-gelopen?’, vroeg vrouwke, jongste dreumes, die telkens in de rede viel.

‘Laat zij nou 'r mond houen, groomoe!’ riep Annemie, verveeld door 't voortdurend gevraagd.

‘Nou, nou,’ suste grootmoeder: ‘we komen er

toch wel - en voor vragen heb je 'n mond. Nee, vrouwke, wèggelopen was-ie niet - d'r was 'n oorlog gekomen, 'n heele groote oorlog - net zoo'n oorlog als onder Napoléon, waarvan ik zoo straks heb gesproken - en omdat de vader van Hannekeman mee moest vechten, was-ie terwijl Hannekeman sliep, uit de stad met de hooge schoorsteenen getrokken - was z'n bed leeg, toen het ventje wakker werd.

'Waar is vader?', had hij gevraagd, net als vrouwke die ook zoo'n boel weten wil, maar z'n moeder zat te huilen, tranen zoo dik en zoo groot als de regendruppels buiten, z'n moeder gaf 'm geen antwoord. Ze kon 'm geen antwoord geven, omdat de koning van dat land met de hooge schoorsteenen verboden had te zeggen wàar de soldaten heengingen.

'Waarom huil jij, moeder?', vroeg Hannekeman verdrietig - als moessie huilde kreeg hij ook natte oogen.

'Omdat ik zoo bang ben,' snikte de moeder - en 'r handen vouwend als jullie allemaal elken avond, begon ze voor 'r man den soldaat te bidden.

'Waarom ben je bang?', - vroeg-ie nog eens, maar zoo zachtjes dat ze 'm niet hoorde - harder durfde-ie niet, omdat ze bad en je iemand die bidt niet mag storen.

Maar 's avonds van dien dag, toen-ie in z'n bedje lag, hoorde ie tòch waarom moeder bang was - in 'r angst, denkend dat 'r zoontje sliep, bad ze hardop, den lieven Heer vragend of-ie 'r 'r man terug wou geven, of-ie 'm niet in den oorlog dood zou laten gaan. En terwijl ze snikkend zei: 'Lieve Heer, wist ik toch maar wáár-ie - wáár-ie gebleven is,' sloeg de klok erg akelig twaalf - zoo akelig dat Hannekeman net

als Cathérine wel eens doet, z'n hoofd onder 't dek verstopte - dom niewaar kinders, want als je 'n boos geweten heb, helpen geen duizend dekens. De klok sloeg een, de klok sloeg twee, de klok sloeg drie - Hannekeman kon niet slapen - den heelen nacht lag-ie aan de woorden van z'n moessie te denken wáár z'n vader gebleven was, waarom z'n goeie, lieve beste vader 'm niet goeien dag had gezegd, voor-ie wegging. Dat had z'n vader wèl gedaan - dat begrijpen jullie, hè? - z'n vader had 'm terwijl-ie sliep wel tien heel-zachte zoenen gegeven, bang 'm wakker te maken, bang voor 'n huilpartij, bang dat-ie zich zelf niet goed zou houen - want jullie heb 't daar straks nog gehoord, van 'n oorlog komt niet ièdere soldaat terug....

Toen de klok weer sloeg - 't was 'n klok met 'n koekoek, die bij elken slag 'koekoek!' - 'koekoek!' riep, net zoo'n koekoek-klok als hier in de kamer, kinders, stond Hannekeman zoo zachtjes als 'n poes op, kleepte zich alleen an, precies als jij, vrouwke, liep op z'n teenen naar 't bed van z'n moessie, luisterend of ze niet wakker geworden was - en toen zei-ie als 'n muisje zoo stil: 'Huil jij maar niemeer, moessie, - ik zal vader wel vinden en als ik 'm gevonden heb, breng ik 'm mee naar huis, hoor je?'

Z'n moeder hoorde 'm - dat spreekt vanzelf - hoorde 'm heelemaal niet, anders zou ze gezegd hebben: - 'Hannie, je mag de straat niet op - je vader is in 'n ander land heel ver van hier' - z'n moeder sliep zoo vast als jij, Jozef, die 's morgens niet wakker te krijgen ben, als je naar school moet, niewaar?

Toen Hannekeman voorbij de klok kwam zei-ie nog: 'Koekoek, zal je goed op moessie passen, nou 'r niet één man in huis is!'

‘Koekoek!’, riep de klok, omdat 't kwartier was.

‘Dank je wel,’ fluisterde Hannekeman, en op z'n kousen sloop ie naar de buitendeur. In 't straatje was-ie eerst heel erg bang, want de groote hond van de overburen, waarvan de man en de zoon en nog 'n neef ook met vader waren uitgetrokken, kwam nijdig-blaffend op 'm toe, alsof-ie 'm wou bijten, maar de ferme jongen zei dadelijk: ‘Tommie - zoo heette de hond - je mag me niks doen, want ik ga ook jouw baas zoeken en als ik 'm gevonden heb, breng ik 'm gelijk mee en dan krijg jij lekkere kluiven hoor!’ Tommie kwispelstaartte van plezier, liep 'n eind mee tot 't bosch, verder durfde-ie niet. ‘Ik wel,’ zei Hannekeman en omdat-ie niemand had om mee te praten, nou de hond terug was gegaan, keek-ie naar de maan, die telkens achter de boomtakken lachte, lachte, lachte dat Hannekeman geen oog van z'n mond en z'n tanden af kon houen. Dat was allemaal leuk, hè?, maar 't was pas 't begin - 'n Dikke, nijdige wolk, die ruzie met de maan had, begon mee te lopen en daar de wind 'm 'n handje hielp, liep-ie harder, zoo hard dat-ie de maan inhaalde en 't heele bosch donker maakte.

‘Au! Au!’, riep Hannekeman, omdat-ie met z'n handen in brandnetels gegrepen had. ‘Au! Au!’ zei-ie weer, toen-ie over 'n boomwortel struikelde en z'n knie leelijk pijn dee. Hij moest 'r bij gaan zitten, huilde heelemaal niet - alleen kleinzeerige jongens huilen, hoor je dat, Bertus? - maar toen-ie weer opstond, was-ie den weg glad kwijt - 't was nog erger donker dan in een kamer als de gordijnen neer zijn en de lamp uit. Stil was 't 'r heelemaal niet, want de blaren aan de boomen gingen zoo tekeer als vanavond hier en de uilen, uit hun humeur, gilden en schreeuwden alsof ze wouen vechten.

‘Toe, lieve maan - waar zit je?’, vroeg de dappere jongen.

De maan achter de wolk dee geen mond open - 't bleef zoo donker als in den kelder, waar 't spek en de wintergroenten geborgen zijn - daar is 't donker, wat?

Hannekeman zat 'n heele poos voor zich uit te kijken, probeerde toen op den tast z'n weg door het bosch te vervolgen. 't Lukte niet. Ach, ach, wat zal moeder ongerust zijn dacht-ie en wat jammer dat de koekoek 'r niet vertellen kan wat ik wil doen. Nu voor 't eerst verloor-ie z'n moed. En omdat-ie moessie zoo had hooren bidden, zette-ie zich op den grond, vouwde ook z'n handjes en zei: ‘Lieve Heer, boven de maan en boven de wolken, wees u àsjeblief zoo vriendelijk me den weg naar m'n vader te wijzen - je zal 'r m'n moe en Tommie zoo'n plezier mee doen, toe nou!’...

Z'n oogen weer open - als je bidt doe je ze dicht - schrikte-ie van 'n dame in 'n wit kleed en met kleine lichtjes in 'r oogen, lichtjes alsof 'r 'n lampje in 'r hoofd brandde. Die dame bukde bij Hannekeman, zei met dezelfde lieve stem als z'n moeder wanneer ze 'm naar bed bracht: ‘Wel Hannie, wat doe jij zoo laat in het bosch - dat mag toch niet voor je moe?’

‘Ik zoek me vader, omdat me moeder zoo huilt,’ zei de jongen: ‘toe help 'n handje, juffrouw.’

‘Dat is goed, ventje,’ knikte ze: ‘ik weet waar je vader is - maar met je mee zal-ie niet mogen, want morgen moeten ze vechten met andere menschen uit 'n ander land met nõg hooger schoorsteenen.’

‘Als ik 'm vertel, dat moe zoo'n verdriet heeft,’ zei 't jongetje stevig, ‘gaat-ie met me mee, dàdelijk juffrouw - want me vader houdt alles van me - en als ze 'm dood maken moet ik zoolang wachten voor ik 'm weer zie’...

't Lampje in 'r hoofd kreeg den schijn van een klein, zacht-lichtend maantje, dat de struiken en 't mos en 't looppad haast zoo helder deed uitkomen, alsof de heusche groote maan vóórbij de nijdige wolk was geschoten.

'Omdat jij zoo dapper ben geweest, om je vader in 't donkere bosch te zoeken - enkel om je moeder niet meer te laten huilen - zal ik je voor één keer helpen,' sprak ze: 'geef me 'n hand - 't duurt 'n poos - ik zal je dragen - je mag 'r gerust bij slapen.'

'Neen,' zei Hannekeman: 'ik blijf wakker - ik heb heelemaal geen slaap'...

Maar op den arm van de dame, bij de warmte van 'r oogen, bijna zoo warm als de schouw hier - ja, dat is waar, kinders - 'r zijn zulke oogen - sliep-ie toch in en zonder te huilen - hoor je dat, Cathérine? - en toen-ie wakker werd stond de morgen-schemer al op de landen - lange landen van duinen en weiden - en overal zoover je maar keek, zag je tenten en vlaggen en kanonnen en vuren.

'Waar is vader, juffrouw?', vroeg Hannekeman met schuwe oogen - eerst was-ie in de war geweest, had-ie z'n moeder in de bedstee en den koekoek gezocht.

'Daar ergens in een van die tenten - daar slaápt-ie nog, Hannie, droomt-ie van jou en van moeder. Blijf nou rustig op m'n arm - ik ga tóóveren.'

'Tooveren - ken u dat dan?', vroeg de jongen, 'r zoo weinig als jullie van begrijpend.

'Ja,' zei de Fee - want dat was ze -: 'ik ga de groote schoenen van je vader en de groote schoenen van àl de andere soldaten in heele kleine, o, zoo kleine kinderschoentjes veranderen - vind je dat aardig?'

‘Waarom doet u dat dan?’, vroeg Hannekeman: ‘dan ken vader toch niet lopen - dan ken-ie toch niet mee!’

‘Suscht, suscht - niet zoo hard praten, Hannie,’ zei de Fee: ‘anders worden ze wakker - als ze wakker zijn lukt 't niet’...

Hannekeman keek angstig. De Fee daalde de laatste duinhelling af, strooide een zilverig poeder naar de zij van de tenten, bij de kanonnen en vuren. Toen, met den jongen op den arm, loopend dat geen schildwacht 'r hoorde, dat niemand 'r zag, keek ze in de voorste tenten - lachte. 'r Lach was als 'n zonnestraal in den vroegen morgen. Ze lachte omdat uit al de tenten de schoenen der soldaten verdwenen waren, omdat bij elken stroozak wonderlijk-kleine klompjes, laarsjes, knoopschoentjes, pantoffeltjes stonden.

‘Zoo, Hannie,’ praatte ze met 'n stem zoo zoet alsof 'n fontein in 'n bekken neerspette: ‘nu gaan we naar de mannen uit 't àndere land-met-de-hoogeschoorsteenen, waarvan je de vlaggen in de verte ziet - daar doen we hetzelfde - dan zijn we klaar - blijven we wachten.’

Reeds liep ze als 'n hert zoo vlug - nog vlugger - dat is niet bij te houden, wel? - en bij de tenten van de anderen wierp ze 't zelfde zilverzand - en weer lachte ze, toen ze bij de bedden van de officieren en generaals de gespoorde rijlaarzen gevlucht zag, als opgegeten door de muiltjes en keurige laarsjes van meisjes- en jongensvoeten.

‘Waar blijft vader?’, vroeg Hannekeman, die 'n beetje moe was geworden - want haast den heelen nacht niet geslapen, hè?

Nog voor de Fee 'm antwoorden kon, klonken trompetten en trommels. In de twee legers waren ze wakker geworden.

‘Mondje houen en kijken,’ glimlachte de Fee.

Kinders, kinders, 'r viel wat te kijken! Haast niet om zoo een, twee, drie te vertellen. Zoo als de soldaten de oogen open deden, zeien ze heele leelijke woorden, woorden zoo leelijk, als ik niet durf en jullie ook niet mag zeggen - dat weet je. Een groote, sterke soldaat, die wel tien soldaten dood kon slaan, als-ie wou, vloekte en je mag niet vloeken!

‘Wie heeft me schoenen gestolen! Wie is 'r an me schoenen geweest?’, schreeuwde-ie zoo hard, dat de paar, die nog sliepen, met 'n gil wakker werden en d'r sabel beet pakten, denkend dat ze vermoord werden. ‘Wie heeft m'n schoenen verstopt,’ riep 'n andere soldaat woedend: ‘zonder schoenen kan ik niet vechten!’

Ze liepen door elkaar, zochten onder de stroozakken, onder de bedden, wouen mekaar te lijf, zoo boos als ze waren. Een officier holde op z'n bloote voeten - z'n kousen had-ie in z'n schoenen laten zitten - van de eene tent naar de andere - 'n generaal - aan wie ze állemaal moeten gehoorzamen - stond op z'n sokken in de modder en schreeuwde, dat-ie den soldaat zou laten doodschieten, die die gemeene grap had uitgehaald. Maar de schildwachten hadden niemand gezien - de schildwachten waren de eenige soldaten, die d'r schoenen hadden behouden...

‘We zijn verloren!’, sprak 'n tweede generaal, evenals de officier op bloote voeten: ‘de schoenen van me heele leger zijn door den vijand geroofd: ‘op je kousen, je bloote voeten gaat 't niet!’

‘Nee,’ zei 'n andere officier - en begon te huilen.

‘Foei, foei!’, zei de eerste generaal: “'n man, 'n soldaat mag niet huilen - u geeft 'n slecht voorbeeld!’

'Ik kan 't niet helpen, generaal,' zei de officier, met moeite z'n tranen bedwingend: 'maar in de plaats van mijn schoenen heb ik de laarsjes van m'n dochtertje gevonden. Hoe komen die hier - hoe is dat mogelijk? - meegenomen heb ik ze niet!'

Niemand antwoordde - want nu de schrik 'n weinig over was, herkende elke soldaat, elke officier, elke generaal de kleine dingen, die de groote schoenen verjaagd hadden. De sterke soldaat, die 't eerst van allen geschreeuwd had, zat met 'n paar laarsjes in z'n stevige handen - door een stak 't gat van 'n teen - zoo'n slordig kindje was dat geweest - en beet op z'n snor om niet te huilebalken - 'n tweede liet z'n dikke tranen zoo maar in de klompjes die bij z'n stroozak gevonden waren vallen - 'n derde, nog niet eens aangekleed, ongezien in de donkere tent, hield twee kleuters van toffels, zoo klein als die van vrouwke, in z'n handen en gaf 'r maar zoentjes op, 't eene zoentje na 't andere. De vader van Hannekeman, nou ook over z'n sufheid heen, stak z'n vingertoppen in de schoentjes met de nog warme zooltjes - pas had de Fee ze van Hannie's voetjes genomen - en keek naar niemand omdat z'n oogen niet door z'n tranen heen konden zien. En de generaal op de bloote voeten, terug in de tent met de groote vlag, betastte met bevende lippen de voering van twee poppe-muiltjes. Gek - de grootste helft van 't leger liep stilletjes te huilen - de een wou 't voor den ander niet weten - en als ze in splinters of scherpe steentjes traptten zeien ze niet eens au!, wat toch iedereen roept die zich pijn doet. 'r Was haast niet één zonder kinderschoentjes - allemaal hadden ze 'n kind of 'n zusterskind of 'n vriendenkind of 'n buurkind - allemaal liepen ze met de kleine leeren dingen, de klompjes, de toffels in de handen, de zakken.

Toen gelastte de generaal-op-de-bloote-voeten aan drie officieren met 'n witte vlag naar den vijand te gaan. Uitstel zouden ze wel geven, als 't vreemde wonder ze uitgelegd werd. Half op weg kwamen die drie met de witte vlag, drie van den vijand met een witte vlag tegen. En die zes met roodbehuilde oogen vertelden mekaar van de verdwenen schoenen, wezen mekaar de gevonden laarsjes en muiltjes - gaven mekaar de hand, spraken af dat ze niet zouden vechten, dat ze naar d'r kinderen terug zouden trekken, mekander nièt dood zouden slaan. Dat gaf 'n groot feest, 'n feest op kousen en sokken.

‘Zoo,’ zei de Fee tot Hannekeman: ‘ga jij naar je vader - en geef 'm 'n zoen.’

Dat liet de jongen zich geen tweemaal zeggen - en toen-ie bij de soldaten kwam, ook op z'n kousjes, toen droegen ze 'm rond, zoo blij als ze wàren, dat 'r al één kind was gekomen - tegelijk, zóó'n tovenaarster was die Fee, had ieder weer de eigen schoenen aan de voeten! Wat 'n wonder, he?, kinders? Nou ben ik uitgepraat - en nou wordt 't bedtijd - nee vanavond vertel ik geen lettertje meer. Doen jullie nou maar goed je best, groote meisjes, om braaf te leeren breien en vooral te stoppen, omdat als zoo iets weer eens gebeurt, je vader niet voor schandaal met stukkende kousen loopt'....

'r Handen, zoo rood als bloed bij den gloed van den schouw, vouwden in zwijging.

November '06.

Bezwaarlijk gestoei.

Den heelen weg over, in den schokkenden Jan-Pleizier met z'n tiene lekkertjes an, knie aan knie, niet te benauwd omdat de wagenzeilen aan den tochtvrijen kant op waren gerold, en de juffrouw-uit-den-winkel 'n mand kogelfleschjes en versnaperinkjes mee had genomen, bleef de stemming alleruitnemendst.

Hij viel werchtig mee.

Je had 't niet kennen denken.

Toen de juffrouw voor 't eerst de familie om raad vroeg - op 'r eentje dorst ze 't niet an - nou en 'r man daar had ze niet zóóveel an - dat wist iedereen, die háár de zaak dag in, dag uit, zonder hulp zag drijven - toen had zwager Jan 'n gezicht getrokken van mensch wat haal je je gedorie an! - en Jet, 'r zuster, die niet voor al 't goud van de wereld 'n Zondagsche preek van den dominee, waarbij ze zwoer, zou hebben overgeslagen, ruziede 'r dadelijk giftig op los. Ook 'r andere zuster Truus, getrouwd met 'n stuurman van de koopvaardij - Truus, die van de latere jaren geen tien voetstappen in de kerk had lèggen - aangestoken door de bolle lachbuien van 'r man - plette 'r lippen, schudde 'r hoofd, kwam rond voor 'r opinie uit,

dat 't niet goed kon, dat je last van twee kanten, last van je eigen gemeente, last van de pastoors zou krijgen - zoodra 'r kinderen kwamen.

In de verdrukking, onzeker wat te doen, had de juffrouw op 'n avond - na tienem, toen de winkelgordijnen waren neergelaten, 't waarschuwend schelletje niet meer kon storen - den commensaal, die om 'r dochter heendraaide, machtig politiek gepolst. De dingen vierkant bij d'r naam noemen ging niet, omdat-ie nog niet gevraagd had en je geen mal figuur kon slaan, door over iets te praten waarover hij nog geen woord had gezeid.

Marianne pas twintig, 'n boom van 'n meid, met wangen om in te bijten, zat 'r zwijgend bij - vader was goddank 'n luchtje gaan scheppen - diè bedierf alles.

'Ja,' had de juffrouw, als 'n spinnende poes achter 'n schoorsteen-garnituur zoo voorzichtig ingeleid: 't is wèl 'n plezierige buurt, waarin we de zaak nou al jaren hebben - àlles loopt bij ons binnen - je ken 't zoo gek niet denken - jood, protestant, katholiek, zonder onderscheid. En da's erreg prettig - vin u niet? - as de overtuiging geen verschillen maakt - as de menschen mekaar goed kennen verdragen.... Wat zeit u?'

De commensaal, schrander genoeg om te voelen waarheen ze wou - gèk was-ie met de oogen van Marianne - beet in 't voorgehouden lokaas, praatte kalm mee:

'Wel wáárom mot de overtuiging menschen van mekander houen?', zei-ie vragenderwijs: 'heb ik as katholiek na ùw geloof gevraagd, toen 'k de voorkamer boven inhuurde? Me vrouw die voor drie jaar gestorven is, was an mijn kant, maar as ik morgen-den-dag 'n vrouw van 'n àndere overtuiging wil trouwen, dan ga 'k m'n gang, dan laat

'k me door niemand tegenhouden - nee, hoor - je hart is je hart - en je hart mot je geen geweld andoen - anders wor je 't kind van de rekening...'

De juffrouw knikkerde met aarzelend voorbehoud - Marianne, erg gevoelig voor de staal-grijze oogen, de leuke snor van den jongen weduwnaar, die 'r van af den eersten dag kleine attenties had bewezen, die 'r om den haverklap tegenkwam als ze van 't atelier naar huis liep, die 'n nette, stille betrekking als boekhouder bij 'n groot veem, met 'n mooi salaris had, waagde zich in 't zwak-tastend gesprek, zei zonder bedeesdheid: 'Natuurlijk - dat wor je'....

'Marianne, hou jij je 'r buiten,' matigde de juffrouw onmiddellijk, en 'r oogen wonken 'r dochter: 'jij heb nog te weinig levensondervinding - is 't zoo niet, meneer? - de godsdiensten hebben wat op d'r geweten - wat zegt u?'

'Ja, ja'....

'En as u 'r toe komt te hertrouwen - wat niemend u uit uw hoofd zal praten - 'n mensch alleen op de wereld is maar 'n half wezen, dan zou ik zoo gelooven - dan zou ik meenen - dat 't voor de vrede altijd beter is in 't eigen geloof te blijven - niewaar? - dan komt geen kerk in 't gedrang'...

Dat had ze nou is raak gezeid, zonder dat 't opviel, zonder dat 't 'n toespeling leek.

Hij, even stil, óók bang voor z'n woorden - as-ie van Marianne de kous op z'n kop kreeg, kon-ie over de rest wel z'n mond houden - sprak met lichte snoeverij in z'n stem:

'As ik 'n protestant meissie neem, neem 'k 'r omdat ik van 'r hou - en dan praten we over niemendal as we getrouwd zijn - dan mot iedereen doen wat-ie niet laten ken - en over kinders redeneer je niet - omdat mijn moeder, toen ze nog leefde, altijd zee: 'je mot de huid van 'n beer niet

verdeelen voor-ie geschoten is - heb 'k ongelijk juffrouw Marianne, as ik zoo denk?’

‘Dat weet 'k niet,’ ontweek Marianne, 't vervelend oogknippen van 'r moeder oplettend.

‘Heel verstandig,’ prees de juffrouw: ‘as u mijn bij wijze van spreken zou vragen - hènè, wat 'n inval! - dan zou ik 'r eerst 'n paar nachten over motten slapen - want, om nou maar is iets te noemen, de heilige-beeldjes die u op 't kassie boven heit neergezet, die zou ik niet motten - en zoo zou je misschien telkes wat anders krijgen - waar of niet! Affijn, verder zijn 't ònze zaken niet - u is oud en wijs genoeg om uit uw eigen oogen te kijken. - Wil jij voor 't boterhammetje dekken, Marianne?’

Het was op deze takt-volle wijze, dat ze gepeild had - half in waarschuwing, half in aanmoediging. 'n Nette vent wàs-ie en 'n gezellige babbelaar - en over twee jaar verdiende-ie zeker bij de twéé duizend gulden.

Dienzelfden avond, met 'n vreemden glans in de oogen, verslordigde de commensaal 't teeken des kruizes voor-ie at - en den volgenden morgen, toen ze de voorkamer op orde bracht, bleef ze 'n moment in peinzende verrassing, omdat de heiligebeeldjes niet meer òp, maar in de kast stonden. As ze van mekaar hielden - Marianne dee zoo raar met 'm af en toe - wat kon je dan zeggen? - most je 't dan niet afwachten? - 't an de tijd overlaten?

De man van Truus, van 'n lange reis terug-gekeerd, ruig-open zeeman, met 'n extra zak centen, omdat ze 'n zinkend fregat naar 'n haven hadden gesleept, had de familie geïnviteerd 'n daggie uit te breken - hij betaalde alles, den Jan-Plezier, de

vertering, de heele santepetiekraam. De commensaal most vanzelf-sprekend mee. Van 't geklets most de zeeman niks hebben. Voor zijn part was de vent 'n Turk, as-ie maar zuiver van binnen was. En as-ie Marianne nog niet gevraagd had, dan was-ie te bleu, most je 'm gelegenheid geven te praten - buiten - twee vliegen in één klap.

Zoo, eerst koeltjes, de kat uit den boom kijkend, luisterend as-ie 't woord had, waren ze in den Jan-Plezier van den katholieken commensaal, die nicht 't hof maakte, op 'n afstand gebleven, maar toen-ie mèt den zeeman de leukste moppen uithaalde, grappies vertelde waarvan je pijn in je zij kreeg, en tante Jet 'r tusschen nam, dat ze 't bestierf - toen waren de stroefste gelaatstrekken in waarlijke honnigheid verzwommen. Hij viel meer as mee. Jammer alleen van z'n geloof - ofschoon - ofschoon - wat moeder van de beeldjes verteld had - je ook dät dee vergeten.

't Was 'n dol-heerlijke dag - 'n zonnetje om te zoenen - weinig menschen in den theetuin, dien ze voor zich alleen hadden.

Als Anna, oudste dochter van Jet, de eenige van de kinderen die mee had gemogen, omdat de Jan-Plezier te klein was en omdat ouwers ook wel 'n vrij daggie willen, as diè niet over kiespijn gewurmd en Marianne's vader niet zoo veel boerenjongens geslokt, zou 't buitenfeest enkel genot zijn geweest. Anna, dan met 'n slok cognac in 'r mond, dan met 'n blaadje tabak, dan met 'n scheutje eau-de-cologne, zat telkens te mieren, te klagen - vader hardnekkig as-ie 'm licht, lastig as-ie 'm stevig om had, verveelde 't heele gezelschap met z'n manie om te visschen. Van den buffetchef had-ie 'n hengel met 'n defect simmetje geleend. Nou was-ie van 't vijvertje, waar de juffrouw 'm geen seconde vertrouwde, om-

dat-ie liep asof-ie blaren an z'n voeten had, niet weg te slaan. 't Eene brokkelend deegie na 't ander kneedde-ie om 't roestig haakje en omdat-ie niet beet kreeg, was-ie met z'n zakmes onder de graszoden gaan wroeten om wurmen te zoeken.

'Karel,' klaagde de juffrouw, bang dat-ie in 't water zou raken - ongelukken konnen 'r niet gebeuren, maar z'n Zondagsche spullen had-ie an -: 'Karel, zou je niet liever in 't gezelschap blijven - ik neem je zoo daalijk je smerige hengel af.'

'Dat ken je an je hart voelen!,' weigerde Karel.

'Karel - je loopt nièmeer na 't buffet - je krijgt 'r niet één meer.'

'Dat ken je an je hart voelen,' herhaalde Karel, dóor 't lastige heen. Thuis 'n kind in zaken, niet in staat de menschen behoorlijk te helpen, zich in alles vergissend, blij as-ie de deur uit kon om 'n versterkinkje te snoepen - de la van de toonbank liet ze geen oogenblik onbeheerd - daar was-ie bij as 'n vlieg bij 'n suikerpot - zij hield de boel as 'n duvelin bij mekaar - thuis, onder haar tucht, was-ie hièr niet te houen, dreef-ie z'n zin door om in water zonder leven te morsen.

'Laat 'm z'n gang gaan - as-ie 'r lol in heit,' zei de zeeman: 'as-ie verzuipt smijten we 'n boei uit.'....

'En ik zwem as 'n aal,' lachte de commensaal.

'Met zoo'n leeg hoofd verdrink je nooit,' schaterde zwager.

Ze waren in de stemming. De vrouwen, behalve Marianne die geen zit had, hokten om de tuintafel, babbelden breeduit over huiselijke akkevietjes - de mannen, bezweet, vermoeid - alle speeltuigen, wip, schommel, looptonnen, zelfs ringen en rek hadden 'n beurt gehad - leien in overhemdsmouwen in 't gras, bekauwden dikke sigaren.

De commensaal, die met Marianne gekibbeld scheen te hebben, omdat ze de laatste maal bedankt had met hèm te schommelen - ze zei dat ze 'r draaierig van werd, terwijl ze 'n oogenblik later tòch met 'r neef Daantje tot aan de boomen zwaaide - de commensaal, 'n tikje stiller, snoof de rookwolken door z'n neus, keek 'n anderen kant uit. Marianne, spijtig om 't gezanik met 'n man, die enkel as 'n kalf keek, niks zei - zij kon hèm toch niet vragen! - dreutelde bij 'r vader, die 't nou met 'n glibberspartelenden vingerdikken wurm probeerde.

De zeeman, voor 't verschil van geloof geen sikkepit voelend - den commensaal vond-ie 'n geschikten baas - wat drommel 'n kerel, die drie jaar gelejen 'n wijf had verloren, most an 'n ander geholpen worden - 't had lang genoeg geduurd - kreeg de malligheid in de spiezen. Tweemaal float-ie 't nichie, dee ze of ze niet begreep. Toen, in zichzelf lachend, ging-ie 'r halen, drong 'r met goedig geweld in den kring van de mannen.

'Zoo,' zei-ie: 'van 't gevisch van jouw vader zal je geen labberdaan vreten! Ga zitten, meid.'

"k Wil niet zitten,' sribbelde ze tegen.

'Willen? Willen?', riep-ie 'r handen grijpend, om 'r te dwingen: 'Wou jij 'n wil hebben as ik 'r een heb? Knielen! Vooruit knielen!'

'Nee,' riep ze, de tanden op elkaar, om te blijven staan. 't Dee 'r pijn an 'r polsen - knielen zou ze niet - en omdat ze 'n eind grooter dan de stevig-gezette zeeman was, lukte 't 'm eerst na 'n gierlachende pret der kijkende mannen, die 'r schik in hadden, dat-ie zoo'n kluif an 'r had.

'Meid, wat heb jij 'n kracht in je pooten!', hijgde oom, in 't gras ploffend - en ineens met 'n listigen inval - hij zou ze 'n zetje geven - wekte-ie den commensaal op: 'dat had je niet gedacht, hé, dat

wist jij niet, hè? Ja, probeer jij 't is - zal je niet gladzitten. - As 'n zeeman zoo'n moeite met 'r heit, krijgt 'n pennelikker 't heelemaal niet gedaan - vooruit, of durf je niet?'

'Durven,' lachte de commensaal: 'as juffrouw Marianne durft, durf ik ook...'

'Ja, ik zou niet durven!', zei ze tartend.

'As je 't gedaan krijgt 'r te laten knielen - maar eerlijk, zonder polsen draaien - mag-ie 'r 'n zoen geven! Niewaar menschen?'

'Natuurlijk!', lachte de kring. Ze hadden 'r plezier in - 'n knap paar - zij, 'n beetje groter dan hij - hij, ferm en resoluut. Zelfs vrome tante Jet stond vroolijk van 't tafeltje op, leunde op den schouder van 'r man, om 't pretje te bekijken.

'Hou je goed!', hitste de zeeman: 'toon dat je 'n kerel ben - laat 'r knielen! Vooruit! Toe dan!'

Hij had makkelijk praten. Marianne, met 'n prachtkleur van inspanning, had 't kunstje te pakken, wrong 'r handen boven de zijne, duwde, drukte, dat z'n polsen en vingers leken te begeven.

'Valt je niet mee!', schreeuwde oom: 'dat ken je voorland wezen, man! Geen katje om zonder handschoenen an te pakken, hahaha!'

'Toch zál 'k!', hijgde de commensaal opgewonden - moeite had-ie, 'r niet in de armen te sluiten - nou door 'r op den grond te worden gedrukt - néé, dat liet-ie niet toe. Driftig uit de bukking opstuimigend, bang 'r pijn te doen zooals zij hem, rukte ie haar handen omlaag, maar omdat zij vlug en zeker wéér de overmacht wóú, achteruit week, struikelde ze over neef Daantje, die languit lag toe te zien - en bij 't bulderend gelach van den niet tot bedaren te brengen zeeman, 't proesten der vrouwen, 't naar-hooge gillen van nicht Anna, die van uitslaande pret 'r kiespijn kwijt was, 't zelfs

even meegrinneken van den visscher - leien ze alle twee hals over kop in het gras.

Marianne 't eerst opgestaan keek zuur - ze had 'r knie gestooten - de commensaal, nog op den grond, had zulk 'n lachbui dat-ie den zakdoek uit z'n zak moest trekken om z'n tranen te drogen. Jan en Daantje hadden werk 'm op de beenen te sjoeren.

'Heb-ie nòg is trek?', vroeg de zeeman, 'n beetje bijgekomen.

'Ik niet,' zei Marianne uit 'r humeur - as d'at aardig was zoo te lachen, as iemand zich zeer dee...

'Dan ben jij 't kwijt - heit hij z'n zoen verdiend,' schuddebolde oom.

Doch opeens was 'r 'n stilte - 'n vreemde gaping in de herrie van stemmen, 't herleefde gelach.

Want tante Jet, naar de vertrapte biezen gebogen, omdat ze iets roods zag, dat bij 't zakdoek-uittrekken uit den zak van den commensaal was geglipt, zei met vijandigs in 'r stem:

'Dat heit ú zeker verloren'...

'Ja, die is van mij,' knikte de commensaal - en gelijk werd-ie wit als 'n doek.

'Wat is dat dan?', vroeg Marianne onnoozel.

'Meneer z'n rozenkrans,' zei tante Jet in de stilte - in de wreede stilte van kleine burgermensen, die 'n ontdekking doen.

Ze bleven tot schemer in den theetuin - 'r was alle reden tot hernieuwde grapjes, omdat vader, as de juffrouw had zien ankommen, tot z'n knieën in 't water raakte, met 'n ouwe broek van den kelner werom most - maar 't was niet meer d'at - de in 't gras gevonden rozenkrans had 'n duw aan de stemming gegeven - door brandewijns-met-suiker noch broodjes-met-vleesch te herstellen.

In den Jan-Plezier - 'n donkere avond, uitgezocht voor verliefde paren, zat de commensaal tusschen Anna-met-den-kiespijndoek en den zwaar-snurkenden vader - nièt naast Marianne, die stilletjes griende.

En 'n week later betrok-ie andere kamers. - 'Zonde en jammer dat 'r twéé overtuigingen zijn,' praatte moeder: "k ken 'r 'n eed op doen dat-ie tranen in z'n oogen had.'

October '06.

Dàgje.

Nou Pietje, haar kleinzoon, in 't geroezemoes van 't groote-stadsleven zes jaar oud was geworden, en ze éindelijk is 'n daggie vrij had, omdat de menschen bij wie ze werkte aan 't bruiloften waren voor d'r jongste dochter en 'r tòch betaalden - had ze om 'n end an z'n kinder-gedrens te maken en omdat ze 'r zelf nie-meer geweest was, 't uitstapje naar 't graf ondernomen. Net, den tweeden Donderdag in Augustus vijf jaar gelejen, zat ze uit-mekaar-getrokken van ellende voor 't doodsbed van 'r dochter, die den schrik van 't verdrinken van 'r man in 'r zwangere omstandigheden niet te boven kwam. Twee dooien in één maand - zij op 'r ouwen dag met 'n zuigeling - allemachtigste God, wat was de tijd gevlogen - hoe zag ze 't voor zich, of 't gister gebeurd was.

Bek-af van de lange wandeling over den dorheeten weg, nà 't schrikkelijk ongeluk, dat 'r met verlammenis geslagen zou hebben, as 'r geen kind was geweest, woonde ze in de stad - trillend an 'r heele lichaam, en met 'n loom-tintelenden arm door de vracht van de boodschappenmand, die ze 'n vol uur droeg, hurkte ze in 't zwakkelijk schaduwte van 'n knotwilg. Nee, ze kòn niet meer. Ze

was 'r misselijk van. Liever tot diep-in-de-nacht trappen sjouwen en 't boeltje redderen, as die ongewoonte van hijgen en loopen in de brajend-warme zon. Ook 't joggie, geel-bleek stadskind, ongemakkelijk in z'n Zondagsche spullen, onlekker van sleurstep door 't knellen der hard-leeren schoenen, die-ie enkel op fééstdagen ankreeg, praatte geen opgewekt woord meer, wreef zich kribbig 't zweet van 't voorhoofd en de kortgeknipte haren. Z'n schoone zakdoek van vanmorgen, die-ie telkens gebruikt had om de stof-grauwe schoenen zwàrt te slaan, leek 'n goor-klamme prop.

'Nee, Piet, 'k zou me pet ophoue, jonge,' maande ze, de linten van 'r muts met van vermoeidheid bevende handen lostrekkend, zóo as de hette 'n band om 'r hersens spande: 'en kruip maar wat dicht op me toe dan bekom-ie van zellef.'

'Benne me d'r dan nòg niet?', vroeg-ie, 't gezichtje vermagerd in huil-trek.

'Nee, jonge, 't is me 'n hééle loop. Dat hè-'k je veruit gewaarschouwd. As je nou effe geduld heb, tot 'k bij asem ben, mag-ie eerst 'n hap ete. Of wi-je vast 'n kommetje melk? Niet zoo met je smerige doek - hoe komt-ie nóú al zoo ingevrete as 'n poeslap? - over je hoof wrijve! En zet je pet op - da's tweemaal!...

Bezig al met de magere, in 't net der blauw-puilende aeren gevangen handen, klepte ze de karbies open, stramde de duimen tegen 't roestige beugeltje van 't bierfleschje, waarin ze de melk had gegaard.

'Daar,' zei ze hijgend 'niet te veel in eene - dat verzuurt.'

Gretig de lippen aan den hals der flesch vastzuigend, de nattige oogleden bijna heelemaal neer tegen den laaienden zonschijn in, dronk 't kind zoo wild, dat 't met stugge rukken z'n keel in-klukte en de

lucht als met schokken den buik der flesch doorborrelde.

'Nou, nou,' knorde grootmoeder, de flesch naar zich toetrekking: 'je krijgt 'n kou op je maag - en strakkies mot je óók hebbe.'

Zonder den speekselrand der fleschopening af te veggen, slurpte ze 'n paar matige slokjes, lepelde met 'r tong langs de lippen en trok den beugel weer neer.

'Zoo,' babbelde ze opgewekter: 'nou zalle me toch maar 'n happie neme, dan hoeve me 't meteen niet te doen en dan kom-ie niet zoo moei op 't kerkhof. Goed, jonge? Daar zeg-ie niet nee op, wat? Want zoo'n prettig daggie uit, krijg-ie niet gauw meer, Piet. Scheelt 'r wat an?'

Bedrukt wreef 't kind met de hand langs den schoen.

't Brandt zoo an me hiel,' zei-ie benepen.

'Trek je schoen dan uit - pas op da-je de malie van je veter niet verliest. 't Zal 'n spijkertje weze. La-maar is kijke'...

'r Wijsvinger langs 't binnen-zooltje strijkend, terwijl Piet z'n kousje afstroopte, zocht ze sekuur wat 't was.

'Kijk is hier,' klaagde 't kind huilerig: 'd'r zit verdikkie zoo'n bobbel an me hiel.'

Den kleinen mageren voet in 'r handen nemend, keek ze toe.

'Da's niemedal, jonge. Da's 'n blaar die nog dicht is. En nou zalle me oppasse dat-ie niet opegaat. Blijf zoo maar stil zitte met je voet op me schoot.'

Uit de karbies, grijpend tusschen de pakjes, die ze dien morgen om vijf uur al met 'r ouwe vingers bestreeld had, nam ze 'n vet-besmeerd kadetje, schraapte wat margarine met den nagel van 'r duim, en 't glibberend kwakje dan als 'n kostbaar zalfje op den top van 'r wijsvinger overnemend, sausde

ze 't over 't klein-zwarte hieltje. 't Schuimde zoo smijdig, alsof 'n barbier 'n kabouter-kinnetje zeepte.

'Au! Au! Verdikkie wat steekt dat!', protesteerde 't joggie, nijdig trekkend om z'n voet los te krijgen. Zij, zeker van 'r greep, hielp 'm taai.

'Is 't gedaan, Piet? En zel je uitscheije met je verdikkies - snotaap van 'n jonge - wie leert jou dat? Steek 'm maar weer in je kous. Dan zel ik je schoen is voorzien.'

Eerst gaf ze 'm nog 't kadetje, waarin 'r nagel gevorend had. Dan den leeren hiel tusschen 'r handpalmen knedend, en 'r warmen adem in 't schoentje blazend, trachtte ze 't leer te verzachten. 't Kind, dat 'n halve maan in 't kadetje gebeten had, zich lekker begon te voelen, nou-ie gedronken had en de blaar niet meer brandde, praatte met 'n jong-schel geluid, dat in den glanzenden hemelkoepel en de eindeloosheid der weiden 'n echo scheen te slaan.

'Eet jij niet, groomoe?'

'Ja zeker - eerst je schoen.'

'En krijgje we niks as brood? Je het toch vanmorrege 'n eitje staan koke. Of krijgje me dat azze me op 't kerkhof geweest benne?'

'... 'k Hei toch maar twee hande an me lijf, jonge. Kauw je ete - en slik de brokke niet in - anders krijg-ie kanker in je maag, as je grootvader.'

'Plons! Zag-ie die kanjer van 'n kikker springe, grootmoeder? Ha'k nou maar 'n rood lappie meegenome, hè? Wat zou 'k 'r dan 'n berg gevange hebbe, hè? Heb-ie ze ook wel is an 'n touwtje late loope, grootmoeder?'

'Nee, je màg geen beeste pijn doen,' sprak ze, 't krantetoetje met zout op 'r schoot leggend: 'dat zou jij ommers ook niet plezierig vinde, as ze je an 'n been trokke?'

‘As ik 'n kikker was,’ redeneerde 't ventje: ‘zou ik wel is wille zien, da-ze me te pakke kregge. Dan motte ze maar nie zoo stom zijn, om in 'n rooie lap te bijte, de stomme honde! Kijk is gauw, grootmoeder, daar springt 'r een op 't gras! Daar, nee daar! Ga je! Kischt! Ga je, sallemander, of 'k smijt je me schoen na je kop!’

‘Niete doen, Piet! Zoo'n beest doet je ommers niks! Hou je mond open - nee, eerst leeg ete - dan krijg-ie ei.’

Met 't blikken lepeltje had ze deukjes in de eierschaal zitten meppen. 'r Eeltige werkvingers schilferden de kalk, die in tuimelende spatjes op 'r rok viel. Pietje, gulzig-verlekkerd op 't ongewoon-weeldeding, zag 't vliesje zwart worden, rullen, tot 't lepeltje als 'n zekere wig 't wit spleet en 't stevig geel in de wonde lachte. Eerst nog boog grootmoeder's neus, voorzichtig snuivend of 't wel góéd was. Dan 't ei-ovaaltje van wit met 'n hartje van goud, 't-welk in de zonneglanzing 'n bloem op 'n zilveren stengel geleek, in 't krante-toetje bittend, balanceerde ze 't, bang voor 'n ongeluk, naar Pietje's hunkerend spreeuwe-mondje.

‘Hè!’, zei-ie enkel, niets anders. En wetend, dat grootmoeder afgemikt één ei gekookt had - één mèt 'n half ons krakelingen was meer as welletjes! - dee-ie 'n heele poos over den verdikkies-lekkeren hap, zonder dat één van de bewegingen van grootmoeder 'm ontging. Eerlijk metend - niet om alles zou ze 'n grootere portie genomen hebben - schepte ze 'n lepeltje geel, at van 'r kadetje, likte 't lepeltje na van boven en van onder, en zich niet haastend, omdat 't toch op was, eer je 't wist, stak ze den lepel opnieuw in 't geel - nou voor Pietje, die met twee sterke lipjes 't blik zoo stevig bezog, dat 't ineens blinkend, zonder 'n spoor eigeel, in groot-

moeder's hand terug-veerde. 'Hé!', zei-ie weer. In 't schamper schaduwkje van den knotwilg, nauwelijks de hoofden beschut, aten ze de kadetjes, besmakten om beurten 't lepeltje, tot de dop zoo leeg was, dat alleen nog vlies meekwam. Toen, terwijl grootmoeder slaperig-ingehurkt, de weide met 'r stippels van bloeiende boterbloemen en vuur-fonteinende greppels bedroomde, speelde Pietje met de schaal, broodkruimpjes mikkend naar de kikkers, die zichtbaar boven 't water hun gekwekker lieten galmen. Diep uit de verte, aanzwevend over 't groen, 't wijd-bollend hemelblauw, traagde 't teeder gebeier van 'n angelusklokje, luidloos-bezinkend in de lichtende grot rond de zon.

'Nou nog één slokkie melk, jonge,' zei grootmoeder, 'r kin uit de stuttende hand heffend, dat 'n witte verwondering op 'r gelaat bleef: 'enne dan schiet je je schoen an. Of wil je nog ruste?'

'La-me maar opstappe,' knikte 't kind, tevreden van de flesch, die zij voor alle zekerheid zelf vasthield, slurpend: 'dan kenne me gauwer 't graf zien, hè, grootmoeder? En as je moei wor, kenne me daar op 'n bankie gaan zitte, net as bij ons. Of benne d'r geen banke?'

'Dat zou 'k denke,' antwoordde ze, de hengsels der karbies om 'r arm schuivend, nou ze de linten van 'r muts weer gestrikt had.

Eerst bij eenen, opgehouden door kennissen van 't dorp - menschen die ze jaar en dag had bezocht - nou màchtig-hartelijk wouen weten hoe 't 'r in de stad ging - en of d'at nou de zoon van Johanna was, die zoo kort na 'r man overlee? - stonden ze tusschen de graven. Pietje, 't laatste eind van den weg, onredelijk, lastig, met moeite z'n grienen bedwingend om de blaar die tòch in 't margarine-

sausje was open gegaan en 'm dee hinken, had bij de vrouw van den bode 'n kom karnemelk geslobberd en twee zure appelen gekregen. Uitgeruster, bleek door de warmte, had-ie 't schulpenpad langs de zerken en kruisjes met angstige voeten beschuifeld, bang voor de stilte, omkijkend als 'n musch de struiken bestreek, fluisterend vragend en sprekend.

'Legge ze hiér?', zei-ie, zoo zachies as toen 'n maand gelejen de buurvrouw-van-boven had late verzoeke of de beneje-bure zoo vrindelijk woue weze op d'r kouse de trap op te komme, omdat d'r meissie zoo naar lee.

'Ja, jonge,' knikte de ouwe, die gearzeld had, want de kruissies leke zoo op mekander en de cijfers op de paaltjes ware haast niemeer te leze: 'dááronder legge ze nou.'

'r Karbies had ze in 't schulppad gezet, en 'r mummel-lippen baden 't vierkantje gras toe, terwijl 'r dooraerde hand 't teeken-van-'t-kruis op 'r borst bebeefde. Pietje, groot-oogig, de hand in den zak om den klef-warmen appel, keek van de eene zodenplek naar de andere - naar 'n zwaar brommende bij, die van bloemetje op bloemetje zoemde - naar 't zon-dronkene krijgertje-spelen van twee kwieke koolwitjes.

De log uit 't kerkhof opdreigende toren, die van dichtbij 'n spookding geleet, bonkte 'n schaduwvolk schuin langs de graven naastan. Benauwd voor de diepe zwijgenis, greep 't joggie grootmoeder's rok, vroeg:

'Legge ze d'r *alle* twee, grootmoeder?'

'Ja'....

'Vader en moeder, alle twee?'

'Ja, jonge'....

'Waar leit me vader dan?'

'An de linksche kant'....

‘En me moeder?’

‘An de rechtsche’....

De ruimte van 't graf metend, 'r niemendal van begripend, toch onder den indruk, omdat grootmoeder telkens d'r neus stong te snuiten en met 'r beenige hand langs de nattige wimpers streek, bewriemelde-ie den appel in z'n zak, 'r z'n nagels in plettend en 'r karteltjes schil uit trekkend.

Dan, angstiger, door de stadige rust rondom, met enkel 't schurend geluid van 'n zeis, die ergens geslepen werd, fluisterde-ie gejaagd:

‘Zèg dan is wat, grootmoeder’...

‘Wàt mo-'k dan zegge, Piet,’ praatte ze 'r tranen weg-kroppend.

‘Nou, je hou zoo je mond’...

‘Geef jij maar 'n zoen,’ zei ze diep-neerbuigend, dat-ie bij 'r tanige jukken kon. Vreesachtig, vinniger met de nagels in den appel snijdend, raakten z'n droge lippen 'r wang.

‘Zoo,’ zei ze, 'm terugzoenend: ‘en nou gane me weer. As je 't maar onthoudt - waar ze legge - voor later as je zinnigheid heb, ze nòg is op te zoeken. Wéét je 't nou?’

‘Ja,’ babbelde 't kind, blij dat grootmoeder de karbies opnam: ‘me vader leit links, en me moeder leit rechts’.

Buiten 't hek, terwijl zij nog zachtekens na-snuffelde, zette-ie z'n tanden in den appel. En op de boerenkar, die ze zoover na 't station meenam, tot de boemeltrein daar stopte, had-ie lol voor zes. Want hij mocht de zweep vasthoue en is af en toe slaan, as 'r zich te veel krenge van vliege op de rug van 't paard hadde vastgezoge.

Juni '06.

Rembrandt-bijdrage...

Zij 't met schroom, ook ik moet getuigen - helaas, in de achterhoede.

Kind van m'n tijd, minnaar van kunsten, hoe zoude ik zwijgen?

Was de fuif in de Amsterdamsche straten, 't schor geschreeuw van feestdronken lieden, van kroeg naar kroeg zwaaiend, de keien behossend - 't getoeter van kinderen als bij 'n voorjaarsmarkt - 't gegil en gejoel in 't geschemer van Kalverstraat en Nieuwendijk - was die lompe, Hollandsche vreugde, geluid van 'n volk dat niet weet wáárom en voor wàt, dat 'n halven dag of 'n avond vrij-af, met losbandige kelen en hakken beklinkt - was 't geen aanstuwung tot bepeinzing van 'n grooten Eenzame?

Nu 't opgestampt stof uit de straten weer rust, de maskerade-pakjes alree besprongen door mot, de comité's slapjes na-vergaderen voor liquidatie en décharge, de Rembrandtuitstallingen heen-vloden, de harten weer kloppen in 't lauw gedoe van den dag - nu besluit ons 'n leegte, als na 'n dure bruiloft, die weken in genotrijke voorbereiding hield, om na den uitbundigen feestnacht weeë gaping te geven.

Mogen we eenige opbeuring in de vertroostende gedachte vinden, dat de generatie van 2006, bij de viering des vier honderdsten geboortedag, in de nationale geestdrift van gister 'n voortreffelijk materiaal kan vinden, om 't nog eens over te doen....

Te midden van 't feestgedruisch, me beijverend 'n duit in 't zakje te sliepen voor genoemde generatie, evenwel bevreesd, me bij zooveel wetenschappelijke Rembrandttoelichters in 't gedrang te begeven, bracht 'k 'n avondje bij een der grootste schilders door.

'n Los daarheen geworpen woord jakkerde me tot 'n cultuur-historische onderzoeking, bestemd voor de Oorkonden van dr. Hofstede de Groot, helaas door den ernst der studie te vertraagd opgeleverd, om tijdig bij Nijhoff 't licht te zien.

Bij den schijn der lamp, die z'n brilleglazen in gouden kwijning zette, zat de geestige oude heer. Het zilverwit van haar en baard ketste vonkjes - de blauwe aeren van z'n smalle handen donkerden teer van vertakking. Z'n oogen lachten.

'Denk u niet?', vroeg 'k aarzelend, bevreesd de sereene stemming van die dagen te besmetten: 'dat er iets potsierlijks in ligt, iets ongemeen-dichterlijks, iets over 't fantastische heen, dat men nu, na zooveel gemoedelijke eeuwen, niet alleen Rembrandt's leven veridealiseert, maar tot zelfs om elk van z'n kleine, huishoudelijke misères 'n nimbus stelt?'

De oude, beminnelijke schilder neep glimlachend de lippen, antwoordde niet dadelijk. Een weinig driester vervolgde ik:

'Of zou Saskia nooit ànders gekeken hebben, dan in haar schoonen schijn?'

'Bijvoorbeeld?', interrumpeerde de wonderlijklevenslustige grijsaard.

'Bijvoorbeeld,' hernam 'k: 'als Rembrandt 'n onvergenoegde opmerking maakte over aardappels zonder zout, of stijf geworden pataten?'....

'Mis!', lachte de gastheer, en z'n wenkbrauwen schoven bijna te zaam van ingehouden pret: 'glad mis, hoor!'

Bedeesd dreef m'n lepeltje 'n opstandig blaadje naar den porceleinen wand van de thee-kom. 'r Rumoerde zulk 'n joelende spot in z'n oogen, zulk 'n gesputter van voor-de-mal-houderijtjes, dat 'k met groeiende schaamte de ingeving om ook het dagelijksch leven van Rembrandt in ontzuivering te aanschouwen, betreurde.

'Waarom mis?', zeide 'k nauwelijks opkijkend: '.... waarom is 'r tusschen die twee, gelijk in elk u i t n e m e n d huwelijk, geen bezwaar over 'n stijven aardappel geweest?'....

'Omdat,' viel de gastheer me thans smakelijklachend in de rede: 'omdat Rembrandt nóóit 'n aardappel gegeten kan hebben.'

'Wel zeker,' hield ik staande.

'Onmogelijk!', lachte de oude schilder: 'r wàren nog geen aardappels in die dagen in ons land! Je ben 'r naast, meneer!'

Het begrip aardappel, blommig of gebakken, gepureerd of verslaad, zat 'r bij mij zoo ingeworteld in, mede zoo vast aan het wezen van 'n schilder-die-niet-te-eten-heeft (na de verkoop van z'n boeltje), dat 'k Hollandsch-stevig 't hoofd schudde.

'Rembrandt heeft natuurlijk wèl aardappelen gegeten,' sprak 'k - en 'n parsing (gelijk Vondel zegt) van vaderlandsche getallen, om en om 1606, doorschokte m'n hoofd - 't gappen der Spaansche zilvervloot in de baai van Matanzas in 't onvergeetlijk jaar 1628 - de vrede van Munster in 1648 - de dood van Jacob Cats in 1660 - de

vierdaagsche zeeslag in 1666 - enz. enz. - oók Rembrandt's sterfjaar - oók de bloeiperiode van Koningin Elisabeth met Shakespeare en den befaamden aardappelimporteur Drake, wiens naam een Nederlandsch Hoogere-Burgerscholier nimmer vergeten kan....

'Nee, meneer,' herhaalde de geniale schilder: "t is letterlijk onmogelijk!....

't Verschil in meening, op zulk 'n schijnbaar onschuldige wijze ontstaan, woekerde dagen lang als schimmel in de voorraadschuur mijner gedachten. Te deksel, om reis fatsoenlijk te vloeken - nog gansch maagdelijk van Rembrandt-meening in 't openbaar - geen feestelijk proza beklonken - geen dichtmaat verschalkt - geen studie in status nascens voor reserve - heelemaal niets in den oceaan van Rembrandt-enthousiasme - en de eerste maal, waarlijk de eerste, dat je gematigd den weg trachtte te bestappen, 'n aardappelblunder in tegenwoordigheid van 'n vorsteljk schilder!

Dat kon zoo maar niet. Het moest niet alleen voor de eigen voldoening, ook voor den aardappeletenden tijdgenoot onderzocht worden. Met andere woorden, het verband tusschen stof en lichaam in aanmerking genomen: heeft het bloei-tijdperk van letteren en kunst, in 't begin der zeventiende eeuw, 't zónder gekookte, gebakken, gepofte, gestoofde, gesmoorde of warm-gehouden aardappelen gekund?

Wij, drie eeuwen later produceerend, wij, geweldige arme epische, lyrische, impressionistische, naturalistische, idealistische schrijvers, schilders, artsen-in-elke-richting, die, vroeger of nu, knollen van aardappelen in volksgaarkeukens ter vetsaus doopten, gestampten pot van aardappelen met kool of zoetgeworden winteraardappelen bij 'n juffrouw in de

Pijp schrokten, glazige aardappelen in restaurants te slikken kregen, later voortdurend - dat was de kneep van 't vermoeden - met onze huisvrouwen overhoop lagen, of overhoop konden raken, wen we midden in 'n brok arbeid zaten, en hardnekkig de waarschuwing folterde, dat de aardappelen reeds waren afgegoten - wij scheppers van dezen tijd, die tusschen aardappel en kunst een verwantschap plegen waar te nemen, soms in den aardappel een Symbool ontdekken, wij begrijpen nauwelijks 't verleden zònder aardappel.

Het is niet om mee te gekken.

Ons heel volksbestaan is aan den aardappel (met 'n kommetje vet), aan haring en eenigermate aan jenever verknocht.

't Laatste, als onaesthetische zaak verwaarloozend, schoon het aan de feestviering van heden een niet te loochenen cachet schonk, verklaren we met beslistheid, d a t Rembrandt haring gegeten moet hebben - gekaakten haring. Immers Willem Beukelszoon van Biervliet, helaas te vroeg (in 1397) overleden, zoutte, kaakte, - en zoo de Historie zich niet vergist: het eerste groote haringnet werd in 1416 te Hoorn gebreid.

Vervolledigen we deze wetenschappelijke mededeelingen met de onweerlegbare feiten, dat in den aanvang der zeventiende eeuw Enkhuizen en Vlaarding en machtige zetels van haringvangst waren, dan mogen we als 'n axioma vaststellen, dat Rembrandt van Rijn reeds op de Leidsche universiteit (\pm 1620), haring gegeten *kan* hebben.

Met den a a r d a p p e l begeeft de cultuur-historische onderzoeker zich op gewaagder, doch daarom te prikkelender terrein. Hoe zeer de soort *S o l a n u m t u b e r o s u m*, jammen, muisjes, blauwputten, hetzij van zandbodem of kleigrond, tot deze landen schijnt

te behoren, zij is hierheen van Chili, Peru, Ecuador of Mexico verdwaald. Kort na 1565 moet 'n slavenhandelaar Hawkins Zeeuwse jammen in Ierland geïmporteerd hebben. In ongeveer 1590 werden muisjes in Frankrijk gepoot. De poging van Walter Raleigh, die ze voor de tweede maal naar Ierland vervoerde, voorbijgaand, komen we aan de gelukte van Drake, wiens tafel in 1596 blauwputten bij hoeveelheden kende. In 1663 denkt men in Engeland aan den aardappel als middel tegen den hongersnood. Er zijn meer jaartallen te noemen, data van aanplanting in Duitschland, Frankrijk, Italië, enz.

Oppervlakkig-beschouwd lijkt het een twijfelachtige zaak, of de man, die van 1606 tot 1690 leefde, al of niet aardappelen at.

De hier boven met zorg en studie gekozen cijfers, die reeds van de Solanum tuberosum vóór Rembrandt's geboortejaar spreken, laten evenwel niet alleen ruimte open voor de *onderstelling*, dat Rembrandt en Saskia, of Rembrandt en Hendrikje Stoffels muisjes en blauwputten *gegeten kunnen hebben*, zij het dan niet uit Cornelia's spaarpot - maar daarenboven wint de aardappel-hypothese aan kracht door Rembrandt's verblijf in Engeland, 't welk door meerderen bedocumenteerd wordt.

Aardappelen, hoogst-waarschijnlijk luxe-artikel of zeldzame versnapering, in die vréemde tijden, zullen wel geen kost voor de behuizing op de Rozengracht zijn geweest. De Breestraat móét aardappel-schillen gekend hebben. Waar de smaak in ongemeene meubelen, kunstvoorwerpen, rariteiten, kostbaarheden, zich op de wijze uitte als de inventarislijst aan latere geslachten verhaalt, kon ook de keuken in voorname gerechten behagen scheppen. Wie durft betwisten, dat onder de collectie 'mineralen, versteende zaken,

horens, schelpen, zeegewassen, reptielen' enz., hebbende gediend voor 'n stil leven, zich geen aardappel als curiosum bevond?

Drie eeuwen schakelen een afstand. Hoe dichter nevel ons van eene generatie, eene periode, eene gemeenschap scheidt - hoe onwerkelijker het leven, 't onnoozelst gebaar, de gezondste verhouding!

De tijdgenooten van den reus hadden 't normaal recht 'm 'n strop om den nek te leggen, 'm te kwellen, op te jagen, 'm z'n liefste voorwerpen uit 't huis te rukken, 'm met vuil te werpen om z'n ongeoorloofdheden - wij, de wij van 1906, schrijven dikke boeken, benoemen eere-doctors, geven 'n verrukkings-schreeuw bij 't hervinden van 'n verloren-geraakt stuk, doorpluizen levens-bijzonderheidjes.

We zijn dankbaarder, blij-gezinder tegenover 't verleden - misschien kwaadaardiger in 't heden.

Omdat 't eerste waarlijk aangenamer is, en we, om op het onderwerp terug te komen, van hedendaagsche kunstenaars positief weten dat ze veel verplichting aan aardappelen hadden, hebben, zullen behouden, blijft het voor cultuur-historische onderzoekers van belang en waarde 't punt dat ik aanroerde nader te ontleden.

In het doen van 'n groot man heeft elke uiterlijke kleinigheid beteekenis. De Engelsche artisten, gewend aan koebeesten van aardappels, de Fransche aan pommes frites, de Belgische aan pataten, de Duitsche aan Kartoffel-salat - de Hollanders besprak 'k zooeven - *moeten* aan den Aardappel te danken hebben.

Aangezien de kringloop der stof geschiedt, en het tegen alle logica strijdt een dermate integreerend deel van 'n nationaal bestaan als doelloos of invloedloos te negeren.

Een jaar later of vroeger geboren beduidt niets in de wereldorde - het matig of bovenmatig gebruik van den Aardappel, als reagens van emotie, veel.

Alles aan, in, om, rond Rembrandt, is doorploegd, betast, her-rekend, psychologisch ontleed, ontrafeld.

Ik zou van den Aardappel willen weten.

Was er geen aardappelmestje ten dage van den publieken verkoop?

Niets, niemendal aangaande de *Solanum tuberosum*?

Meerdereren met mij hebben in deze Rembrandtroes gezwegen, waar het voor ieder vaderlander plicht was te getuigen.

Als we straks - nù kan 't geen jaar meer duren - het ijzer is heet, smeden volgt dra - het huis in de Jodenbreestraat restaureeren - 't heerlijk inrichten - schoon-oude meubelen - koper - wandversiering - etsen - schilderijen - zullen we, toe aan de keuken van die dagen, waar Saskia haring (die wàs er, verg. historische aantekening) in mootjes snee, broodnoodig voor of tegen den Aardappel moeten zijn. 'n Middenweg is 'r niet. 'n Middenweg kàn er in 'n land van aardappelen niet zijn. Ja, 'n middenweg is daarom zoo misdadig, omdat we eenmaal bezig de gewijde woning te herstellen, de vrouwenhand er in aanduidend, tegenover de buitenlanders, die het Rembrandt-huis zullen bezichtigen, en die zeker van aardappelen dato 1565, 1590, 1596, (Drake) vernamen, geen illusiestorende bokken kunnen schieten.

Moge deze kleine studie de aandacht der vorschers in Nederland en daarbuiten trekken. Moge zij met statistische gegevens verrijkt worden. In de tegenwoordige omstandigheden - *het Rembrandthuis is al gekocht* - wachten we prijsvragen van

een wetenschappelijk genootschap of een academisch proefschrift: 'At Rembrandt van Rijn Solanum tuberosum? Zoo ja, in welke periode van zijn leven? Ten tijde van Saskia of van Hendrickje?'

Aug. '06.

Ooievaar lepelaar....

Ze noemden zich 'Keizerlijk-Russisch zang-en-dans-ensemble', kwamen - zei 't programma - uit Odessa, moesten 'n geweldig succes in alle landen van Europa gehad hebben, maar de lui van achter de schermen, die 't weten konden, en de beëdigde vertolker van 't Russisch consulaat, die ze was wezen hooren, glimlachten. In de kleedkamers spraken ze plat-Amsterdamsch en op 't snelle tempo der Russische melodie, zongen ze met 'n verbluffende rapheid:

'wàààsser-wàààsser-wàààsser ka.... Ka waar-is-de-vuile-wasch? Ka waar-is-devuile-wasch? Wasch! Wasch! Wàààsch!'.... Dan besloegen de mannen de tamboerijnen, de vrouwen wiegelden met de heupen, bewogen de gekaplaarsde kuiten en 'n tweede brok van 't Russische nationaalgezang eindigde opnieuw met 't de zaal ingeslingerd refrein: 'Wàààsser-wàààsser-wàààsser ka!.... Ka waar-is-de-vuile-wasch? Ka waar-is-de-vuile-wasch! Wasch! Wasch! Wàààsch!'

.... Wat dee 't 'r toe? 't Publiek lette nauwlijks op de woorden, wachtte geduldig 't dansen. Dàt verstonden ze. Dat vlotte met 'n lenigheid, 'n wildheid, 'n ongewoonheid, die geen waarlijke Rus had kunnen verbeteren. In Duitschland, Frankrijk, waar

ze pas waren opgetreden, hadden ze ongeneerd plat-Amsterdamsch gezongen - in Holland werd 't gevaarlijk.

Met moeder, die nog onder de opera-De-Groot, in den Parkschouwburg, als balletteuse den halven kost voor 't huishouden verdiende - vader, in die dagen speelde tweede viool - was 't 'Keizerlijk-Russisch zang- en dans-ensemble' begonnen. Want na vader's zenuw-aandoening in de rechterhand, 'n aandoening die in dadelijk verband met de ziekte der opera zelve, 't niet-betalen van orkest en ballet, stond - dóód had-ie zich geërgerd - had ze zich met nog 'n getrouwde balletteuse aan 'n Duitsch ballettroepje verbonden, waarvan twee damesleden op minder kuische wijze 't contract verbraken. Van de Duitschers had moeder 't wààsser-ka-russisch, de Russische gillen, den Russischen nationaal-dans geleerd. Na 'n paar maanden geheel in den Russischen stijl opgeleid, verlekkerd door de café-chantant-gage, die zelfs in de toekomst géén Hollandsche Opera voor 'n ballet bij mekaar zou kunnen zingen, kwam ze op den pienderen inval 'r dochters Joséfien en Angélique, toen meisjes van twaalf en veertien, die tòch al zoo'n zin in 't dansen hadden, in Russischen geest te oefenen en de bevende hand van 'r man 't knokel-meppen op de tamboerijn aan te leeren. Joséfien was 'n moorddadig leelijkje, 'n boom van 'n blonde meid met den kokker-neus van 'r vader, de lompe schouders van 'r vader, de polderjongens-voeten van 'r vader. In Russische kleeding geleek ze 'n vermomde man. Wat voor pruiken ze opzette, zwart of rood, welke hoeveelheden schmink ze misbruikte - 'r was met Joséfien geen eer in te leggen. 'n Krankzinnig directeur in 'n kleine, Duitsche provincie-plaats had zelfs

eens 't contract met 't 'Keizerlijk-Russisch zang- en dans-ensemble' willen résillieeren, omdat-ie aan Joséfien's sekse twijfelde. 't Bevallig, dol-opgewekt dansen van Angélique, 'n schoonheid van 'n meisje in 'r jonge jaren, bracht 'm evenwel tot rede. Angélique, die haast geen dochter van den tweedevioliist scheen, had 'n natuurlijke gratie, 'n innemendheid, 'n beeldig snoetje, 'n weelderigheid van zwart haar, 'n uitdagendheid, die, als de menschen geen hand op mekaar hadden gelegd voor de andere leden van 't ensemble, 'n positieve geestdrift verwekten, wanneer zij, bij de aanmoedigings-gillen van pa, ma, Joséfien, 'n schitterenden solo danste. Angélique was moeder's zon en hoop.

Werd Joséfien zonder ruzie geduld - ze dee 'r best, verdiende 't brood mee - Angélique tortelde in vertroeteling. Elken avond, bij 't sober souper in 't een of ander Artisten-heim, schoof moeder wat goulasch of vader 'n brok pekkel-komkommer op 'r bord. Ze bekoesterden 'r met innige genegenheidsoogen, spelden 'r omslagdoek zorgvuldig dicht, als ze na 't optreden in de avondkou moest, droegen 'r valiesje, lieten 'r in den spoor-coupé achteruit rijden, om 'r buiten tocht te houden. Joséfien, de man-vrouw, zei nooit 'n spijtig woord over dat voortrekken, omdat 't altijd zoo geweest was en omdat ze genoeg gezond verstand bezat, om den oer-schakel der dingen niet te willen forceeren. Ja, ze nam 't zelfs voor 'r mooie zus op, toen de storm rondom Angélique's *v e r l i e f d h e i d* opstak, de storm waarbij vader's hand zoo gruwelijk beefde, dat ze bang waren voor 'n beroerte, en moeder's verwoedheid tot het paroxysme van 't aan Joséfien toeschuiven van goulasch en reepen Hamburger rib steeg. Menschen voor hun dertigste jaar zijn ontoerekenbaar - in huwelijks-aangelegenheden. De snoe-

zige Angélique, nog sterker dan de spaarpot bewaakt - de kasplant, die nooit alleen uit mocht, die zich kleedde in moeder's kleekamer, terwijl Joséfien 't met vader af kon - de prachtige meid, die om de veertien dagen de verlokkelijkste, verrassendste, verdachtste en inderdaad-verbluffendste aanzoeken gekregen had, die met 'n rijken koopman, zelfs met iemand van adel had kunnen trouwen - als vader en moeder gewild hadden (zij, in dat stadium, was bijzaak) - raakte ineens, zonder waarschuwing, zonder dat iemand 'r an gedacht had, zonder ouderlijke toestemming, op 'n voltigeur, waarmee ze in tournée waren - smoorlijk verliefd. Ofschoon 'r niet tegen te redeneeren viel, redeneerde het 'Keizerlijk-Russisch zang-en-dansensemble' zich koppijn, nacht aan nacht, na 't verstoord souper van goulasch en pekkel-komkommer, tot diep in den morgen. Mogelijk zouden moeder's verbolgenheid, vader's meelij-opdringende hand 't van de zieligste menschenlijke ziekte gewonnen hebben, had de voltigeur 't Amsterdamsch Russinnetje niet zóó onder de macht van z'n oprechte genegenheid, meerdere beschaving en charmeerend gezicht gekregen, dat-ie 'r op 'n avond den gemeenen streek suggereerde - zulks midden in 'n schitterend engagement - niet op te treden vóór ze toestemming had. Dat was op de Groninger kermis. In de kleekamers van 't 'Keizerlijk-Russisch zang-en-dans-ensemble' was 't onstuimig toegegaan - maar Angélique danste goddelijk, zalig door 'r overwinning. Moeder, kwiek als vóór jaren, toen ze 'r dochters voor 't Ensemble opfokte, had eindelijk ja gezegd, onder voorwaarde dat de voltigeur, dien ze overigens niet kon uitstaan omdat-ie zoo 'pettig' dee, z'n voltige-kunstjes met borden, flesschen, ballen, stokken, hooge hoeden, brandende lampen enz. zou

laten schieten, om nà 't wááásser-ka-refrein mede z'n kuiten te exploiteeren. Omdat-ie verliefd was en omdat voltigeurs uit de mode raakten, hapte-ie toe. 't Kwartet werd quintet - drie vrouwen, twee mannen. En daar voltigeur-schoonzoon 't wááásser-wááásser-ka met 'n aangenaam tenor-geluid meezong, z'n horlepiep 'n besliste verrijking der plastiesche bewegingen was - pa liet enkel de tamboerijn trillen - groeide 't succes der Russen met den dag. Tot er iets ongemeen-menschelijks, iets in de rede der hééle natuur liggends, doch waarlijkfataals, gebeurde. De verliefd-getrouwde Angélique kwam in omstandigheden, die men 'gezegend' pleegt te noemen. 'n Fransch dichter heeft eens gezegd: '.... Quand l'enfant parait, la joie arrive et nous éclaire - chacun rit à son tour'... Bij het 'Keizerlijk Russisch zang-en-dans-ensemble' lachte niemand, zelfs de jonge moeder niet, en in stede de heugelijke gebeurtenis te zegenen, keken de aanstaande grootouders niet alleen zuur, maar keven in verbitterendste stemming over de nieuwste onhandigheid van den voltigeur. In zooverre viel 't geval mee, dat de zuigeling - 'n tierige jongen, dien ze naar den grootvader Dirk, naar den vader Pierre noemden - in 'n maand van gedwongen stil-liggen ter wereld kwam. Maar de mooie Angélique, die ruim drie maanden niet optreden kòn, en in den eersten tijd niet op dreef was, had de broodwinning van 't Ensemble 'n leelijken knauw gegeven. Daarenboven was Dirk Pierre voor de menschen, die zich tot nu toe vrij hadden bewogen, 'n hinderlijk blok aan 't been. Was 'r voorstelling, dan moest 't kind dat in rechte lijn de leelijkheid van grootvader had overgeerfd, op de huurkamer hier of daar worden achtergelaten. Later, toen-ie loopen kon, werd-ie lastiger, wachtte-ie in de regie, sleepte

alles van z'n plaats, deed ongezeglijk, knoeide met schmink en poederdozen, liep tusschen de coulissen, verveeld en lastig als 'n kind van dien leeftijd, dat met geweld op wordt gehouden, zijn kan. Vier jaar oud, was-ie 'n bedorven, kwaje duvel, die z'n zin doorzette, z'n grootmoeder en moeder treiterde, z'n goedige tante sloeg - 'n verwend tooneelkind, nauwelijks bang voor 't geransel, dat de vader 'm te veel toediende.

Het was in die dagen, op 'n Hollandsche kermis, dat 'k met 't 'Keizerlijk Russisch zang-en-dans-ensemble' kennis maakte. De grootvader, 'n man met aan de slapen al grijzend haar, ging in de laatste maanden achteruit. Niet alleen dat z'n rechterhand sterker beefde, maar de eene voet sleepte 'n weinig en dikwijls mummelde-ie pijnlijk, als-ie 'n woord zocht - 't jammerlijk type van 'n geestelijk-aftakelend mensch. De grootmoeder, zwaarlijvige vrouw niettegenstaande 'r ingespannen lichaamsbeweging, ontredderd van humeur door den stadigen last met 'n man, die 'r elken nacht voor niets wakker maakte om 'n glas water, 'n denkbeeldig geluid in de kamer, 'n altijd-weerkeerenden angst - de grootmoeder dee norsch en geprikkeld, sprak lusteloos, las vinnig 'r krant, snauwde Dirk Pierre voor 't geringste af, nam van Angélique geen notitie. Joséfien, schraal, beenig, lomp, met welig-opkomend haar op de bovenlip, meid die van af 'r jeugd voor vader en moeder gedanst had, zonder 'n goed woord, zonder 'n tikje vreugde, zelfs zonder zakgeld omdat moeder tòch alles betaalde, was Dirk Pierre's gouvernante, paste 'm op, wandelde met 'm, liet zich door 'm slaan, trappen, knijpen, en als-ie èrg lief was bij de haren trekken en - zoenen. Pierre, de gewezen voltigeur, geel, hoekig geworden in 't

nieuw métier van radeloos-dansen, dansen-aan-één-stuk, dansen met wilde ademhaling in de stofbuilen van 't tooneel, keek enkel naar z'n zoon om, om 'm 'n pak voor z'n broek te geven en naar z'n vrouw, als ze 'm met 'r verwijtingen verveelde. Z'n verliefdheid was 'r in de lange jaren uit-ge-danst. Soms, als ze, met tranen in 'r donkere oogen, de malligheid beging z'n hand te pakken - soms als ze met mekaar alléén waren - kon-ie nog wel 'ns wat van de ouwe hartelijkheid toonen. Soms - zeldzaam. Angélique, achter 't voetlicht 'n vol-rijpe schoonheid, die met 'r eigen prachtig haar optrad, 'r oogen niet behoefde aan te zetten, noch 'r hals en armen te schminken, was bij dag 'n verlepte vrouw, oud voor 'r jaren, met ingekankerde zorg onder de oogen en om den kleinen mond. Ieder, die 'r in de straten zag loopen, zei: daar heb je de mooie Russin - wat moet dat mensch vroéger 'n beeld zijn geweest. 's Avonds, bij 'r solo-dans, die nog altijd de great attraction van 't Ensemble was, bewoog ze in de opgetogen begluring van alle binocles. Na de voorstelling soupeerden ze als vroeger met elkaar, dee 't kind drenzerig en driest, tot Joséfien, die zich ook daaraan gewend had, vooruit met 'm naar huis ging, om 'm in bed te leggen. Zat je met ze aan, dan voelde je achter 't zwijgend eten van grootvader, 't mokkend happen van grootmoeder, 't stugge broodsnijden van den ex-voltigeur, 't ingehouden praten van Angélique, den wrok van menschen die met mekaar overhoop leien en er met moeite den vréémden meneer buiten hielden.

Op 'n Zaterdagavond - drukste woeling der kermis - hadden ze als gewoonlijk eerst 't ensemblenummer met 't refrein: 'Wàààsser-wàààsser-wàààsser-ka!.... Ka waar is de vuile wasch? Wasch! Wasch! Wàààsch!' gezongen. Toen dansten

moeder en Joséfien, door tamboerijn en castagnetten van den ouden man en Pierre begeleid - sprong 'n Duitse jongen van 'n jaar of twaalf, dien ze extra geëngageerd hadden, als 'n aal zoo vlug over de planken - kreeg Pierre applaus bij z'n gedraaikolk op één been, z'n razend-snelle horlepiep, z'n kuiteflikkers, insmakken en opveeren - maar 't echte, vurige, de-zaal-zwiépende solo-dansen der mooie Russin, die stiekem tusschen de coulissen verdwenen was, bleef achterwege.

'Was Angélique niet lekker?', vroegen we verbaasd toen we in 't Artisten-café 'n glas bier dronken. We waren laat gekomen. Joséfien was al met Dirk Pierre naar huis - ook de ex-voltigeur, die hoofdpijn had. Noch grootvader, noch grootmoeder antwoordden. Angélique knikte ja, hield de omrande oogen niet van 'r bord af, waarop de schijfjes rolpens in 't gestolt vet koud waren geworden. De oude man, zwaarbevend van hand, speelde met 't peper-en-zout-stelletje, had ook z'n rolpens laten verstijven in de bleek-harde saus - moeder, de eenige die gegeten had, zat van 't restant van 'r brood onbehaaglijk-zwarte brood-kogeltjes te kneden. Ze toonden zoo onbeminnelijk, dat 'k ze in 't een of ander gesprek gestoord had, ze keken me zoo door hun zwijgen weg, dat 'k op 't punt was me bij den sedert gestorven komiek, die me had voorgesteld, te retireeren, toen Angélique opstond, en met de vluchtige verontschuldiging dat ze liever naar huis ging, nou 'r man ongesteld was, ons alleen liet. Nog 'n poosje probeerde ik 't gesprek op te houden. Maar de oude man, wiens oogenwit bloederig belopen was - hij zat cognacgrokjes te drinken, wat-ie bij zijn doodelijke ziekte niet mocht - zei op alles ja en nee - en de moeder, wrevelig, met 'r gedachten bij iets anders, had meer attentie voor

de brood-deegjes waarin ze nijdig 'r huidbloempjes afdruckte, dan voor 't praten over dingen-van-den-dag van den zich opdringenden vreemden meneer. Toen, terwijl zij uit verveling de schijfjes rolpens en de koud-geworden gebakken aardappelen, die 'r dochter had laten staan, begon te kieskauwen, en hij, tegen 't oogendreigen van z'n vrouw in, 'n vierde heet grokje bestelde, wenschte ik ze 'n aangename nachtrust.

Den volgenden avond even achter, terwijl 't 'Keizerlijk-Russisch zang-en-dans-ensemble' op was, zag 'k Angélique, die in Russisch nationaal-costuum en onder de schmink, 'n ongewone pracht-vrouw geleek, tusschen de coulissen heen - glimlachen - zoolang 't publiek 'r kon zien. Dan, verwoed de vuisten ballend, plompte ze op 'n taboeret, bonsde een paar maal 't hoofd tegen 'n coulissestut, dat 't 'n rosse striem snee, snikte 't bedwongen-krampachtig uit. Ze deed zoo diep-desperaat, dat 'n paar andere artisten, wat tooneelknechts en de brandweerman bezorgd rond 'r heen kwamen. Van alle kanten werd 'r zacht gevraagd wat 'r was. 'Niks', zei ze ruw: "k wou dat 'k krepeerde!" - en zich uit de belangstelling los duwend, sloot ze zich in de kleedkamer bij Dirk Pierre op.

De directeur gaf de verklaring. Ze mocht niet meer voor den dokter. Niet voor 'r zelf, niet voor 't tweede kindje dat ze wachtte. 'n Bezoeking. De grootste p e c h voor de f a m i l i e

Juni '06.

De oogen der kat.

‘Je laatst feuilleton,’ zeide Tom: ‘meen 'k sterker dan 'n ander begrepen te hebben. En als je niet te bang ben de lezers, die meer van 'n onbenullige mop dan van 'n kleine geestelijke werking houden, van je te vervreemden, dan mag je, als je 'r lust toe hebt, de cerebrale marteling navertellen, die 'n tijd van m'n leven bijna zoo dood moordde, dat 'k een nacht op 't punt stond 'n eind aan alles te maken. Ik geloof, waarde vriend, dat de analyse van innerlijk leven, zooals die doorgaans geprezen wordt, op eene wormstekige traditie berust, dat nauwelijks één auteur den moed kàn hebben z'n eigen innerlijke, wisselende, waarachtige bewogenheden aan 'n bepaald publiek voor te leggen; dat zelfs geen nà den dood gepubliceerd dagboek gaafste echtheid heeft. Genegenheid, liefde, smart, eenzaamheid, verbittering, vreugde, hoop - zooveel meer, wel ja, er is 'n reflex van te geven, en van de uiterlijkheid van veel dingen bestaat ook eene zacht-groeiende aanschouwing in de wonderlijkschoone camera, waarin we nauwelijks zelf durven kijken, maar de biecht van 'n ziel, die alles uit, niets achterhoudt, vooral niet de leugens en 't bedrog, de aarzelingen en waarlijke laagheden, die we

allen schatkamers, allen zonder uitzondering - zulk een cynische, ontreddende ontleding, produceert niemand. Wat er aan psychologische statistiek in de letteren groeide, is 'n potsierlijk materiaal. Onbarmhartig beschreven innerlijk-leven zou, meen ik, door de lezers als de uiting van 'n ongezonder mensch verworpen worden. Geestelijk-gezonden liegen, ontschminken hun ziele-leven uitsluitend in hun eentje, als ze desperaat zijn en niet beluisterd worden. Excuseer de lengte van zinnen - zonder beminnelijkheid, en laat me 'r op los babbelen....

Als jonge knul van nog geen twintig, was 'k met 'n meisje, ruim zes jaar ouder dan ik, verloofd. 'r Heele familie, vader, moeder, grootmoeder, foeterde 'r tegen, omdat ik als klerk op 'n kantoor nog niet genoeg verdiende om mezelf behoorlijk in de kleeren te steken. Wij, verliefden, dachten niet aan materieele bezwaren, en de jongere zuster van m'n aanstaande, begaan met de tranen en 't leed van m'n meisje, hielp ons dapper aan geheime bijeenkomsten, tot we eindelijk voor de familie gearmd in 't openbaar mochten loopen. Vijf maanden na 't publiek engagement, zoo wreed-plotseling als je maar iets bedenken kan, stierf m'n verloofde. Na 'n Zondag buiten, kwam ze ongesteld thuis, lei te bed - en den derden nacht gebeurde 't verschrikkelijke. Even met 'r alleen, terwijl ze in 'r koorts de verwardste dingen zei, zoende ze vurig m'n hand, en me met starende oogen aankijkend, hijgde ze dringend, dat ik den tabakspot, dien ze de vorige week voor me gekocht had, altijd als aandenken moest bewaren móest, móest, móést - èn vervolgde ze, me niet uit den greep van 'r oogen loslatend: '.. Als ik dood ben, Tom, mag je nóóit, nóóit, nóóit, nee nooit Dina trouwen'.... Ik, snikkend, huilend -

wetend wat de dokter gezegd had, knikte 'r koortsogen toe. Ik zou 'r op dat oogenblik alles bevestigd hebben. En 'r te beloven niet met Dina te trouwen - Dina, 'r zuster - hoe kwam ze op den inval! - 't kon zonder de minste aarzeling. Na de begrafenis was 'k maandenlang kapot, zonder lust in m'n werk, zonder eenige ambitie. Overdag, op 't kantoor, zat 'k achter den lessenaar, machinaal schrijvend, machinaal pratend, machinaal rekenend. 's Avonds bleef 'k uren in de familie van de doode - en we praatten over herinneringen. Terug op m'n ellendige kamer, alleen met de stilte van 't huis besloop me de jammerlijkste wanhoop. Op den schoorsteenmantel, bij boeken en rommel, stond de tabakspot, háár laatst en eenig geschenk. Als 'k 'n pijp stopte, dee 'k 't met 'n benepen voorzichtigheid, kinderlijkbevreesd den pot te beschadigen. Had 'k 't niet bij twee stervende oogen beloofd? Stug in m'n stoel dampend, bleef 'k 'm dan bekijken - hij keek terug. Nee, 'k verspreek me niet - de tabakspot keek, loerde, gluuperde, staarde, biologeerde. Hij was de levensgroote nabootsing van een kat. Tot zelf de sponzigheid van z'n zwart haar hadden ze in 't graniet nagebootst - en z'n oogen - wil je gelooven, dat ik nù nòg moeite heb m'n zin rustig uit te praten bij de na zooveel jaren oplevende suggestie - z'n glazen, groene oogen brandden je hersens in, wanneer je vermoeid was, of zoo diepwanhopig als ik in die dagen. Elken avond, na den weemoed van herinnering in den familiekring, pogend den tijd te rekken, geprikkeld door den komenden nacht, die geen rust geeft voor menschen met verdriet, tobde ik zwijgend voor haar portret - en de oogen der kat, phosphoresceerend in het licht van de lamp, bespiedden de photographie van die niet meer was en 't bleek-machteloos gezicht van

'n wroeter. Soms als 'k m'n eigen oogen niet van den schoorsteenmantel af kon houden, als 't granieten ding 'n ophitsende vijandelijkheid kreeg, als de oogen der kat naar me toe schenen te bijten, de pijp in m'n hand beefde, 't angstzweet me uitbrak, de wanden der kamer bewogen, 't plafond zakte, kon 'k met 'n woede-aanval die over 't menschelijke heen was, den pot omdraaien, om de macht der glazen oogen te ontgaan. Maar als de koele nachtwind door 't opengerukt venster binnenstroomde, de overspannenheid verdween, kreeg 'k 't gevoel alsof 'k iets leelijks gedaan had, en den pot keerend, behielden de heete vingertoppen de kille tinteling van 't graniet. Soms ook, mezelf bedottend dat 't toeval was, schoof 'k 'n stapel boeken zóó, dat 'k de groene sturing niet zien kon. Soms in hartstochtelijk smartelijke opwelling, alles wat me nog aan 't leven hechtte vertrappend, zoende 'k de kat tusschen de glazen kollen. En weer in berustende, bezadigder stemming, blies 'k builende tabakswalmen, met mijn sterk levende oogen de kracht der doode katepupillen trachtend te breken.

Je begrijpt, dat dat opgesloten bestaan met 'n leed dat geen uitweg vond, me er als een geest deed uitzien. Bij 't avondboterhammetje in háár oude huis, was ik de eenige die niet at. Goedig, meelijdend, wel zoo met mij als met de gestorvene begaan, poogden de vader en moeder me op te beuren.

'Je moet 'n beetje veerkrachtiger zijn, jongen,' sprak de vader, me bezorgd over z'n brillenglazen aankijkend: 't was onze dochter - wij zullen je geen slechten raad geven - wij begrijpen 'r alles van - en we eeren jou daar om - maar als je je zoo in je verdriet blijft begraven, maak je 't de doode niet naar 'r zin - en an jezelf doe je 'n misdaad. Hoor je dat, jongen?'

Ik knikte, doch in de eenzaamheid van m'n kamer liep 'k als 'n gevangene heen en weer, en als 'k in m'n stoel beukte, hergreep me de troosteloze sturing der kattenogen.

Dina, de jongere zuster, waarvan 'k je den naam al 'n paar maal noemde, liet 'r vader en moeder, wanneer die me onderhanden namen, alleen aan 't woord. Zij troostte nooit op diè manier. En juist omdat zij 't met zooveel tact dee, omdat ze met 'n goddelijk-vrouwelijke kieschheid telkens 't allerliefste uit 't verleden in herinnering bracht, en me met 'r gazelle-oogen in 'n sfeer van teere vriendschap hield, kon zij af en toe bereiken, wat anderen niet gelukt zou zijn.

Liepen we 's Zondags naar buiten, vader en moeder achter ons aan, dan zei ze met 'n vreemd-trillende hartelijkheid: 'Weet je nog, Tom, hoe ongerust ik dien avond was, toen jullie samen waren wezen wandelen, zonder dat vader en moeder 'r van af wisten en hoe angstig 'k jullie tegemoet holde, om je te zeggen wàt 'k ze voorgelogen had? Weet je dat nog? En als Riek dan binnen kwam, zat 'k op heete kolen, als vader 'r ondervroeg, en ze zich in 'r antwoorden vergiste.'

'Ja,' knikte ik: 'als we verboden wandelingetjes maakten, en zij haast niet thuis durfde te komen, omdat 't zoo laat was geworden, kreeg ze 'r moed terug, als 'k zei: Dina zal voor ons gezorgd hebben.'

'En dan had je ons op de slaapkamer moeten hooren babbelen, Tom. Ze vertelde me alles, zei me wàr jullie geweest waren, hoe je samen op 'n bank in 't Park had gezeten, hoe ze door 'n kerel, die ineens in 't donker voor jullie stond, verschrikt was - hoe jij 'm toen bedreigd had dood te schieten - hoe-ie aan de haal was gegaan, door 't glimmen van je sleutelbos, die-ie voor 'n revolver

had aangezien. Als ze dan in 'r bed lag te stikken van 't lachen, klopte vader tegen 't beschoot, 'r over mopperend dat we 'm wakker hielden. Vind je 't niet heerlijk, dat iemand door al zulke herinneringen blijft leven? Ik geloof nòg niet dat Riek dood is. Ik voel 'r altijd bij me, hier buiten of thuis. Jij natuurlijk ook?'

'Ik ook,' praatte 'k zacht - en weer zwijgend naast mekaar loopend, bij 't suizelen van de blaren en 't bewegen van 't grint, hadden we de sensatie, alsof 'r achter de twee schaduwen, die de zon voor ons uitdreef, 'n derde schemerde.

Op 'n Zaterdagavond, terwijl Dina de inkoop voor 't huishouden als gewoonlijk deed, ik wat pakjes voor 'r droeg, en we de beukenlaan naar 't huisje terug wandelden, kreeg 'k, door 't dauwen der sterren en den bloedrooden brand van de maan, 'n diep-zwaarmoedige stemming. 't Was me alsof 'k de koortsoogen der stervende herzag, en in 'n triestige opwelling van berouw, waarvoor geen dadelijke reden bestond, sprak 'k voor 't eerst iets over m'n belofte. Waarom 'k 'r juist op dat oogenblik over praatte, kan ik nu nòg niet verklaren.

'Hebben wij twee, jij en ik, Dina - hebben wij twee óóit iets gedaan, dat Riek hinderen kon? Met 'n gebaar, 'n kleinigheid, 'n onschuldige grap....?'

Ze begreep me niet. Aarzelend, misschien nog te uitgeput van gevoel - herhaalde 'k de laatste woorden der stervende, over den tabakspot en over 'r zelf. Dien bleef staan, werd zóó bleek dat 'k 'r lippen niet zag.

'Wat akelig,' zei ze bevend.

'Waarom?', vroeg ik angstig - onnatuurlijk gejaagd door 't purper gepuil der maan achter de zwarte takken: 'waarom vind je dat juist akelig?'

'Dat weet 'k niet,' zei ze, loom voortstappend.

Dan, opnieuw als in schrik hortend, bedwong ze met onstuimigheid 'r snikken.

'Huil je daarom?', vroeg 'k ongerust, heelemaal náást 'r aandoening. Zij, zich bedwingend, met 'n stem die nauwelijks de hare was, herhaalde zacht: 'Wat akelig'....

'Ik heb 't nooit iemand verteld,' sprak ik bedrukt: 'omdat 't den schijn zou hebben gehad - voor vader en moeder èn voor jou - alsof 'r ook maar de minste reden toe was. Voel je wel? Vader en moeder zijn bijgeloovig, zouden iets achter zulke ijle woorden gezocht hebben. Jij had 'n recht 't te weten - dat viel me vanavond zoo in'....

'Wat akelig,' zei ze voor de derde maal: 'wat ben ik blij, dat ik 'r niet bij geweest ben.'

Stil kwamen we thuis, en bij 't licht van de lamp dreef vader als vanouds z'n oogen over het montuur van den bril, vroeg of Dien zich niet wel gevoelde? Ze zag zoo wit. Ze moest zich in acht nemen - na 't schrikkelijke dat met Riek was gebeurd.

De weken en maanden druïden. 'r Scheen enkel dit veranderd, dat 'k door m'n hardnekkig, hopeloos voor-m'n-werk-leven, m'n positie zoo had verbeterd, dat 'k niet alleen veel beter kon gaan wonen, maar 'n voor mijn doen aardig duitje wegleggen. 'r Scheen niets veranderd, en toch.... In den kleinen familiekring, niet waarneembaar en niet te voelen voor de twee ouweren, wreedde 'n pijnigende verstoring. Dina en ik gingen als vroeger met elkaar om. Maar 'r bestond iets, iets waarover we geen woord zeien, iets waarvoor ze m'n oogen ontweek. Ik had kunnen vragen: Dien, wat is 'r toch? - Dien, waarom ben je niet meer zoo hartelijk? - Dien, waaraan denk je? Ik vroeg

niets. En alsof na dat avondgesprek in mezelf iets onbegrijpelijks was gebeurd, iets dat door 't vertellen van 't schijnbaar-onschuldig geheim, was opengegaan, bleef 'k den heelen dag bij m'n arbeid down en onplezierig, om 's avonds in de langgekende kamer een niet geweten blijmoedigheid te hervinden. Twee weken logeerde Dien bij 'n oom buiten de stad, twee oneindige weken, en toen we 'r gezamenlijk aan 't station afhaalden, 'k 'r hand drukte, bonsde m'n hart zoo geweldig, beefde 'k zóó, dat 'k 't had kunnen uitschreeuwen van ijle, diepst-innige, breed-golvende verrukking. Ik hield van 'r, hield van 'r zoo dwaas en krankzinnig, dat 'k soms uit m'n werk wegliep om 'r gazelle-oogen te zien, wanneer 'k wist dat ze die en die straat op 'n bepaald uur moest passeeren. Ontmoette 'k 'r, dan kreeg ze 'n kleur, en 'n eindje met 'r mee voortwandeland, praatten we over de ellendigste dingen van den dag, over niets en niemendal - toch in mekaar's stem de zonnigste, teederste geluiden hoorend. Stieten we mekander met den elleboog aan, dan weken we schuw terzij. Elk zoo'n wandeling in de volle straten, tusschen vreemde menschen door, was dierbaar. Doch 's avonds, bij de lamp, bij vader en moeder, bewogen we in angstige beklemming.

Op m'n nieuwe kamers had 'k den tabakspot zóó gesteld dat 'k de groene oogen moeilijk kon zien. Bij 't stoppen van 'n pijp deed 'k 't bijna ruw. 'k Haatte 't geschenk. Eén nacht vooral - de nacht, waarin 'k tot vier, vijf uur bleef uitvechten met mezelf, vóór 'n besluit te nemen. Toen, in hartstochtelijke opwindung wikkend en wegend, me 'n verloren mensch voelend als 'k 't nièt deed, beu van 't geworstel met 't verleden, waaraan nièmand schuld had, de koorts-woorden verwenschend, die

niet zoo bedoeld kònden zijn, omdat 'r niets, niets, niets bestond, niets bestaan had, toen de stervende ons scheidde - toen, begeerig om weer 'n beetje menscheijk geluk te kennen, en opnieuw beloerd, gepijnigd, besaterd, in elk van m'n vrije bewegingen, door 't starre martelen der kattoogen gekweld, in de spanning van m'n heele lichaam tot 't uiterste gebracht, de onduldbare tyrannie vlóékend, greep 'k den pot als 'n dronken man, ketste 'm tegen 't zeil. De kop bleef heel. In hijgende razernij bukte ik, zag nog ééns de fel-groene oogen, dan met 'n woesten worp, smeed 'k 'm te gruizel. Den volgenden dag, half ziek en gebroken, vroeg 'k Dien. Ze zei néé. Ze had niet den moed. Twee jaar later trouwde ze met 'n ander - vóór 'n maand is ze overleden.

Vind je niet, dat 'k 'n immoreele kerel ben? M'n belofte aan 'n stervende heb 'k niet gehouden - niet met den tabakspot - niet met de zuster, die ik getrouwd zou hebben, als ze gewild had.

Alleen de oogen van de kat, door m'n hospita onder de scherven gevonden - 't eene lag onder m'n bed, 't andere op tafel - bezit ik nog. 'k Heb 'r 'n nièt meer biologeerende presse-papier van laten maken.

Juli '06

Kleine dienst.

‘Nee,’ zei hij, den stekelvarken-kop schuddend: ‘je mot maar nee zegge, enkel nee.’

‘Nou, nou - dat ken je niet antwoorde,’ dorst de vrouw te sussen, en 'r oogen schuwden naar de verbolgen trekken om z'n mond: ‘as 't 'r toch zoo ellendig an toe is....’

Z'n vuist ging als 'n moker, die 'n bout bedreigt - daalde met wrokkende inhouding, om geen aanstoot te geven waar de meid bij was.

‘Nee. Afgelopen, néé,’ herhaalde-ie lomp.

De heele behandeling, de verdomde lage manier, om 'm voor 'n peuleschil op straat te zetten - mét 't affront waar de anderen bij waren geweest, kropte 'm nog tot z'n keel, dat-ie zich liever 'n poot had afgehakt.

De boere-meid, rood van oogen, omdat ze niet alleen bij 't verzoek had staan grienen, maar ook dien nacht geen uur had geslapen - nog om vier uur was ze naar den meester gezonden, trok nijdig de kreukels uit 'r voorschoot, hardnekkigde in 'r overreding:

‘Jessis, Pier,’ sprak ze meer de wèl willende vrouw dan den man toe: ‘hoe ken me zoo iets weigere! An 'n hond zou je niet nee zegge, onder zulke omstandighede. Je heb ommers zelf 'n kind

van die leeftijd. 't Is voor 'n oogeblikkie - voor zoolang as 't duurt. Wat ken me anders doen as vrindelijk verzoeken? Je zou d'r niet herkenne, zoo as ze in 'n week is afgevalle - as 'n geraamte zoo smal. Kom, strijk je hand over je hart - je mot niet zoo'n kop toone as de dood 'r mee gemoeid is.'

'Nee,' zei-ie nog eens in verzwakkende gromming: 'geen stap.'

Even bewoog z'n vrouw de lippen om 'm zachter te stemmen, maar 't botte betoog in Pier's oogen maakte 'r angstig.

'Goed,' snauwde de meid; 'k zel je boodschap overbrenge an hem - an iedereen. 'k Zel op me mond geen stopstuk legge. Hoe ken me zoo'n steen met zich omdrage - hoe ken me z'n kop van nee schudde, as 'n kind met de koors in d'r harsens ure leit te soebatte! Da's vuil, hoor!'

'Dat mot iedereen met zichzelf uitvechte,' redeneerde de man bij de tafel, en z'n ijzeren vork stak spichtig den aardappelschotel in: 'lang genoeg heb 'k me nek motte buige, me bek motte houe al had 'k 't grootste gelijk - nou op kommando me dochter sture - nee, nee! Heit-ie zich over mijn moeilijk gemaakt, of 'r te vrete was? Heit-ie gevraagd of Annetje, die-die nou noodig heit, 'n boterham had om 'r tande in te zette? Nee ommers?'

'Driftige mensche verstaan mekaar niet,' waagde de vrouw te zeggen.

'Hou je bek jij!', dreigde-ie over de tafel heen: 'ik heb 't woord. Van af dat-ie de zaak van z'n vader heit overgenome, heit-ie z'n neus in de wind gestoke. En nou nòg! As je zóó iets heit te vrage an iemand, die je van de werf heit gesmete, stuur je geen dienstbare, kom-ie zelf. Zoo hoort 't. Nou ben 'k an twéé oore doof.'

'As-ie toch niet weg ken,' begon de meid weer.

'Dan mot-ie blijve - ik heb 'm niks te vrage,' zei Pier bot, en z'n stevige kaken bekauwden 'n in vet drijvenden aardappel.

'Ik klets niks meer,' nijdigde de meid, de deur achter zich trekkend.

'Geef me ongelijk,' sprak-ie, 't verweerd hoofd in de grijzing van 't venster. Bang voor z'n buien van drift, moesde ze zwijgend 'n aardappel door 'r groente. 'm Afvalle kon ze niet. Waarheid was waarheid. Ook in drift most je 'n man met z'n huishoude niet werkeloos make. En al hadde ze 'r mee geboft, dat-ie nog dezelfde week door de andere patroon van de plaats voor haast 't eigeste geld in dienst was genome - gebeurde dinge raakte niet een, twee, drie ongedaan. 't Most besterve. Zoolang 't niet bestorve was, hoefde Pier geen boodschappe van de meid an te neme. Toch zat ze in bezorgde stilte te eten. God, 't was zoo'n nare gedachte, dat Catrien, de engel van 'n kleine meid, in dezelfde maand as Annetje gebore, haast van de eerste dag speelkammeraads geweest, op de dood lee, in 'r ijrende koortse telkes om 'r vriendinnetje vroeg. Wat wiste kinderen van verschil in stand, van 'n vader die patroon, van 'n vader die werkman was? Niemedal. Catrien had in de eigeste kamer heele middage met Annetje zitte spele, blij as ze ook 'n snee brood met suiker kreeg, blij met Annetje's speelgoed-klungels, blij met Annetje's pop zonder hoofd, blij met 'n stukkie goed en 'n eindje garen. En Annetje - as kind in huis, was ze bij de Vandalen's geweest, ravottend in de achtertuin, altijd zoek, altijd bij Catrien te vinde. Twee bèste kindere die zich gehecht hadde, omdat ze geen zussies of broertjes hadde, door de gang naast de tuine, mekaar in 'n wip konde bereiken. Allebei zes

jaar pas op school - Annetje was 'r nou net - riepen ze mekander as straatjongens over de schutting an - hooge giljetjes die de heele buurt kende. Ze had ze late begaan. Zoolang as 't ging, ging 't. Over wat jare zou 't vanzelf uit zijn geweest, ook al duurde zoo iets in 'n dorp langer as in 'n stad. Nog geen vier weke geleje had 't levenslustige meissie 'n heele vrije Zaterdagmiddag in Annetje's klompe gestoeid, had Annetje 'r laarsies gedrage - gek as kindere konde weze - plezier as ze hadde in de raarste spelletjes. Mèt as de ruzie 'r was, de driftige herrie tusschen de vaders, hadde de meissies niet meer over de schutting geroepe, want as Annetje de gang inliep, haalde Pier 'r terug - bij de kerel die 'm voor schooier gescholden had, mocht zijn dochter niemeer - en as Catrien in de tuin 'r giljetjes schreeuwde, klonk 't nijdig uit 't kantoortje da ze 'r mond most houe.

Nou - of andere machte zich 'r mee bemoeide - hièld ze 'r mond, zeurde Annetje niet langer omdat ze op school an meer meissies kennis had gekrege - nou woelde 't vroegere vriendinnetje in koortsezonder-ophoue, aldeur drensend om 'r kameraad bij 'r bedje te zien. As zij 'r alléén over te zegge had, zou ze 'r geen woord over hebbe vuil gemaakt - kindere ware kindere, moste niet boete voor ellende die groote mensche mekaar andeje - maar òngelijk had Pier niet - dan zou ze motte liege - dat-ie geen boodschappe van de meid annam. Om te vrage kon je je mond gebruike - na 't geweld van iemand 't brood te ontneme.

Pier, in de spanning van 't geval, half met meelijden met 't meissie-van-naastan, half in opstuimiging van ergernissen - om de dooie dood, geen stàp voor die kerel! - had, nou ie de aardappelen ge-

stouwd, z'n pijp gestopt, blies barstende builen over de tafel.

As-ie zoo zat, zonder 'n bek ope te doen, wist je van oudsher dat je verstandiger dee, 'm in z'n vet te late smore. 'n Lief dier as-ie los kwam. Met 'n niemedal kon je 'm de smoor injage, as-ie in z'n eigen lee te broeie en mokke.

Langzaam-voorzichtig ruimde ze de borden van tafel, schonk de koffie in de kommen. Eerst terwijl z'n stoppelmond slobberend zoog, de asch uit de pijp 't tafelzeil bemorste, zei ze zoo stellig asof ze 'r àl die tijd over geprakkizeerd had:

‘Je heit 't grootste gelijk van de wereld - hij ken zellef komme’....

‘En às-ie 't doet - 'k ken 'm beter: hij stikt liever! - dan sta 'k nog zoo maar niet voor 'm klaar - om de weerlicht niet!’, gromde hij, de werkhanden om de kom: ‘de dochter van 'n schooier, die-ie haast met de veldwachter van de werf heit gezet, is geen speelgoed voor zijn dochter. Geef nog 'n kom, dan smeer 'k 'm.’

Opstaand, de geëmailleerde kan zachtjes schuinend, om 't dik tegen te houen, boog ze zich over de tafel, luisterde. In de tuin-gang klonken stappen, 'n schaduw schoof langs 't raam, 't gordijn norsch bezwartend.

Benepen keek ze 'm an. De pijp, weer in de spierige klemming der kaken, de oogen schuil onder brauwen en wimpers, de elbogen als knoestige klampen gestut dwars de borst, zat-ie te piekeren, zoo goed as zij begrijpend wiè 'r liep, wiè zoo dadelijk binnen zou stappen. Enkel 't sterk gesnuif van z'n neus beet 'n wrok in de kamerstille.

‘Zal 'k wachte met inschenke?’, vroeg ze beklemd.

‘Nee,’ zei-ie domp: ‘toe dan - 'k mot vort’....

De strooprige straal rondde 't komme-wit in, mepjes op 't tafelzeil sputterend, zóó as ze met 'r

angstige oogen bij de deur was, elk komend geluid voorvoelde. De buitendeur scharnierde klagelijk - 't zand knerste - voeten beschokten de mat - 'n knokel klopte - in den schemer van 't portaaltje wàs-ie 'r. Nog keek Pier niet op. De kom in de eene, de pijp in de andere hand, dee-ie alsof ie niks had gehoord, niks bij de deur-opening zag.

'Pier - daar is meneer,' waarschuwde ze, an 'r handen trillend.

Als in dreiging schichtte 't wit van z'n oogen naar de zij van z'n vijand, dan de pijp weer bekluivend, grimde-ie de tafel toe.

De scheeps-bouwmeester, de pet ruw omlaag, de handen houdingloos in de broekzakken, 't mager gezicht zonder eenigen vrindelijkheidsploui, geprikkeldvermoeid door de laatste nachten waken en tobben, kwam ineens los, geen aanloop nemend, noch groetend.

'We woue jullie Annetje effe hebbe, as 't mag,' zei-ie, dicht bij de tafel.

't Licht van 't venster ontleedde de zorgtrekken van z'n gezicht, in geen dagen geschoren. 'n Verkauwd eindje sigaar plette in den bruinen mondhoek. Zonder boord an, was-ie 't huis uitgelopen, amper zich buigend voor de kwaadaardige nuk van den driftkop, dien-ie weggejaagd had. Als z'n vrouw niet gesmeekt, 't kind met 'r rood koortshoofd niet in stage ijling gelegen had, zou-ie liever z'n knuist in 'n pot gesmolten lood hebben gestoken. Nou stond-ie as de minste van de twee, de minste, terwijl-ie niet anders had kùnnen handelen.

Pier's lippen bleven in snauw om de pijp - antwoorden dee-ie nog niet. De vrouw, gedwee, met 't niet uit te roesten ontzag voor den patroon, die ze zoo lange jaren te eten had gegeven, praatte ontschuldigend: 'Ze is op school, meneer - as de meester 't maar hebbe wil'....

‘En as ik 't wil hebbe,’ driftige Pier plots: ‘en dat zit nog!’

Een oogenblik balde Vandalen de vuisten in de zakken. De trekspieren van z'n kaak stramden zoo, dat ze in 't geelbleek gelaat op-rechtten - 't bruin om z'n oogen werd donkerder - met moeite hield-ie 't doorgebeten eindje sigaar tusschen de witterwordende lippen. Dan, zich nòg eens bedwingend, sprak-ie vreemdelyk-hard, stem van 'n man die bij derden niet huilen wil:

‘As jij 't niet hèbbe wil, Pier - dan ken 't niet - dan hoef 'k niet verder te vrage - dan ken 'k weer gaan. Maar je doet 'r me vróúw 'n plezier mee - de eene dienst is de andere waard - da's duidelyk.’

‘Ik heb geen dienste noodig,’ ketste de man, onzeker 'n lucifer afstrijkend. Plompsmakkend betrok die pijp die geen walmpje meer gaf.

'n Looome stilte benauwde de kamer.

Voor de laatste maal, met meerder lust uit te vallen dan te verzoeken, 't brokje sigaar op den rand van 'n schotel leggend, praatte de gewezen patroon tot 't gebogen hoofd van den werkman:

‘In jouw plaats ha'k ineens ja gezeid - as jouw kind ziek lee, zou ik 'r niet over miere. Eerst me meid afblaffe en wegsture - dan as 'n blok zitte, terwijl ik 't je nog is vraag - da's knap - daar neem 'k me pet voor af - da's je wreke an 'n kind - da's gemeen, omdat je nòu niet zegge ken da-je driftig ben'....

In z'n vermoeide bui, gehitst door 't zwijgend zitten van den ander, sloeg-ie tegenover den driftkop den meest ontactvollen toon aan.

‘Gemeen,’ herhaalde Pier, met 'n opflikkering van haat in de oogen: ‘gemeen is wat jij voor vier weke heb uitgehaald - dät was gemeen! As 'k nou bij 'n ander geen werk had, móst 'k op 't

oogenblik met likkende vingers ja zegge. Ik zeg nee. Daarmee uit. Gemeen! Gemeen!'....

Met driftig gemummel van z'n lippen, hersprak-ie 't laatste woord, 't mondstuk van z'n pijp met stroeve smakken berukkend.

'Goeie dag dan,' rauwde Vandalen's stem in de kamer-beslotenheid. En de klink van de deur klepte nijdig.

Op de karwei, waar-ie bezig was de kielhouten van 'n nieuwe bom te leggen, liep-ie 't in zichzelf goed te praten, de tòch aanstuwende bedenkingen weg te redeneeren, z'n herlevende goedhartigheid te onderdrukken. An z'n vrouw, die 'm met 'r 'r-mondhouen en 'r verdraaide goeiigheid natuurlijk ongelijk gaf, had-ie maling. Die liet zich trappe, zee dankie. Zoo ware de wijve. Maar de belabberde gedachte an 't wurm dat nog zóo van zijn meid hield, dat ze 'r om lee te schréeuwe, zat 'm zoo in z'n kop, dat-ie z'n moker as 'n leerjongen gebruikte. Toen, terwijl de zon z'n hersens schroeide, vroeg-ie de baas of-ie 'n boodschap mocht doen. Om de hoek had je de school. 'r Dan maar naar huis sture. 'r Moeder zou 't begriipe.

'Je dochter Annetje?', vroeg de ondermeester verwonderd: 'die heit je vrouw ommers strakkies gehaald.'

'Zoo,' brabbelde-ie, onzeker glimlachend: 'zoo - nou dan is 't goeie.'

Terug naar de karwei, had-ie 'n oogenblik van opwinding. Je zou ze op d'r ribbekast komme, dat ze àchter je rug streke verzonne.

Doch 's avonds, thuis, zei-ie geen woord.

Want 't wijf en 't kind zate met rooie ooge te snottere - en bij Vandalen hingede gordijne neer.

Sept. '06

Duncan en Kees.

Om met de deur in huis te vallen: 'k ga iets m i n d e r aangenaams beweren over Isadora Duncan, de ontzaglijke Danseres, die ik nièt heb zien dansen, niet zàl zien dansen.

En juist, mijne geachten, omdat 'k niet tot de kuische kunst-schare behoorde, die genoot, gouterde, applaudisseerde, de Kunstenares 'zeer bijzonder' vond, omdat 'k haar enkel ken van de verlokkende portretten in sigarenwinkels en van Café Américain, waar ze dezer dagen, na 't Caecilia-concert, 'n grocje dronk, omdat 'k harer kunst, waar de kunstrubrieken vol van stonden, vreemd ben gebleven, en van dansen geen s i k k e p i t v e r s t a n d heb, meen 'k 't gedocumenteerdst recht te hebben over haar te schrijven.

Als jùllie allemaal praat over tooneel en litteratuur, mag ik 't over den Dans. En over Kees.

In het algemeen geloof 'k, dat Holland geen klimaat heeft voor bloote beenen, dat tricot-wollen ondergoed niet onpractisch uit de lucht komt vallen en dat Kees geen báántje had. Doch, al dadelijk op dit thema doorgaand, vrees 'k de bezonkenphilosophische gedachten te moeten verwaarloozen of verzaken, die 'k vóór alles wilde uitspreken. 't Rammelt nog een weinig in m'n hoofd. Het is

een weinig moeilijker dan 'k 't me voor had gesteld over Gebarenrythmus te betoogen, als je dag en nacht in 't schoone Bergland-der-letteren doolt.

Làng vóór 'k, geachten, kunst-maniak werd, danste 'k. We leerden, à zooveel 't uur, walsen, polka's, mazurka's - we hadden avondjes die gesteven boorden kostten - avondjes van rok en snoezig avondtoilet. Zeer kort bleef 't een passie - zéér kort - want op den hartstocht van trippelen en maat-houdend zwieren pleegt in de kringen van dansers verliefderigheid te volgen en als die er goed is (van weerskanten) is de aardigheid er af.

Dansen helpt 'n jongen aan 'n meisje en 'n meisje aan 'n jongen.

Alleen daarom, meen 'k, is dit overigens zonderling lichaamsgedoe reçu gebleven. Eenmaal getrouwd dansen de menschen niet meer. Het zij zonder hatelijkheid gezegd. Man en vrouw, toch allicht in 't bezit van 'n piano, man en vrouw, mét de vrijheid van avondjes en leege Zondagen, bezondigen zich er niet meer aan, tenzij op 'n ander mans bruiloft of koperen fuif. En dan nog hort 't. Althans met de èigen vrouw of man. Men zou dus a p r i o r i kunnen vaststellen, dat de Dans een afwijking van jeugdigen en ongetrouwden is, niet een zaak die de Bezadigdheid siert.

Ook eischt Hij, bij bruiloften en feesten, eene bepaalde hoeveelheid opwekking (advocaat, boerenjongens of wijn van Ferwerda), zonder welke 't niet wil. Absoluut-nuchtere menschen, die bijv. 's morgens elf uur of 's avonds tegen bedtijd, gracieus, in den stijl, 'n kwartiertje walsen, ken 'k niet. En àls ze er zijn, zullen zij den schijn van zekere brooddronkenheid wekken.

Ten tijde der Passie, bij den dansmeester, geef je je over, zonder vraag, aarzeling, bezinnen. Rijper van jaren (èn getrouwd), meer in de periode van over alles te peinzen, en 't verlangen te wéten, voel je den Dans als een huiveringwekkende gaping in je verstand.

Voorwaar, 't heeft geen motief. Dansen de verrukten, de begeesterden, die bij *D u n c a n* lyrisch werden en *K e e s* lieten zitten, dansen die zélf zoo gretig, zoo driftig? *Mon Dieu*, de allerbesten verstaan het nauwelijks, behoorlijk-van-houding 'n café binnen te komen, binnen te *l o o p e n*, en ze smijten dichterlijke kolommen in de pers, alsof ze hun voeten niet stil kunnen houden! En dat bij een kunstkak die nu eens iéder leeren kan, ieder. Hoe geschiedt het, vraag je jezelf af - dat duizenden families zich 'in 't bezit verheugen' van 'n sonnetten-dichter, 'n novellen-schrijver, 'n schilder, 'n pianist, en dat er zoo weinige bogen op 'n Danser of Danseres? Ziet hier nu - en overweegt! - eene kunst voor uitsluitend het lichaam, als geen andere, eene kunst die te elker plaatse bloeit, een kunst die geen stand of opvoeding of eruditie vergt - en die *b r a a k* blijft.

Persoonlijk zou 'k willen schilderen, componeeren, beeldhouwen, bouwmeester zijn. Het verderflijke van kunst in het algemeen is, dat zij als 'n sirene lokt en veel brave burgermensen, die 'n lief broodje in 'n fatsoenlijk, gezeten bestaan zouden kunnen verdienen, te grazen neemt. Ik zou van alles willen - alleen dansen bepaaldelijk niet. Zwaarlijvigheid heeft daarin niet uitsluitend mee te spreken. Want de Dans is ongetwijfeld eenigszins vreemdsoortig in zich zelve. Voor 'n mensch die niet in de stemming is, noch opwekking (voornoemd) heeft genoten, neemt 'n danser of danseres onver-

antwoordelijke houdingen aan, strijdig met alle c o m m o n s e n s e en met de eenvoudigste visie van 't normale. Vooral in Holland. Afgezien van het niet-onernstige des tijds, is deze streek geen dansvlakte. Wij zijn een zelfgenoegzaam volk, met e n g r o s genomen, zelfgenoegzame, stille, meerendeels deftige burgers. Wij kleeden ons donker. Wij stappen wel-overwogen, onder de suggestie onzer bureu. Vreugde in het openbare leven gedijt niet zonder 'n borrel. We praten niet luid in de koffiehuzen en als iemand hãrd-op lacht, kijken we om. We zijn ingetogen en strak. We zijn ieder voor zich 'n ik van de beurs, 'n ik uit den winkelstand, 'n ik van dit of dat. We willen geen aandacht trekken.

Hoe zou dit alles, dit prijzenswaardig-nationale met Dans kunnen overeenstemmen? Gapen we niet als we 'n 14^{den} Juli in Parijs zijn, en daar de menigte, de vrouwen vóóral, als losgebroken furiae zien cancaneren? Als we ons ernstige mannen voor den geest halen - Kuyper, Treub, Diepenbrock, Van Deysse, Coenen, Kloos, Israëls, Maris - om 'r luk-raak wat te noemen, kunnen we dat - in 'n danspose? Zit 'r aan 't dansgebaar, de danshouding, de ideeënlooze oog-uitdrukking, niet iets van suprême onwezenlijkheid? Verhoogt 't? Verlaagt 't? Is 'r, om 'n afgrijselijk ding te zeggen, ook maar één dier, viervoetig, be vleugeld, kruipend of zwemmend, dat van natuur-uit dānst? Ciel, welk een afgrond van gedachten....

De vegetariërs vergissen zich, als ze theoretiseeren dat de mensch geen bloeddorstig diertje is. 'n Mensch is 'n complex van allerlei intelligente streekjes. 't Koude natuur-voer warmt-ie op 'n petroleumstel en den vogel in de luchten achterhaalt-ie met 'n buks. Dat zijn geen angeleerde verderfelikheden,

maar logische bewegingen van het vernuft dat niet per abuis in 'n hersenkas gedijde. Ongeveer in dien zelfden kwieken drang onderleien we reeds in verre eeuwen onze voeten. Noch de stoere Grieken, noch de zeeploegende Phoeniciërs, noch het oude Israël, eenmaal uit de woestijnen, konden er op den duur behagen in vinden, op splinterige kiezels, in glasscherven of in minder smakelijke formaties te trappen. Het ontstaan van schoenen, kousen, beenbekleding was een ding van noodzakelijkheid. De eksteroogen hebben een historische oorzaak. En - al klinkt 't onpoëtisch, zeer bijzonderlijk in de ooren van schrijvende freules en ethische lelietjes - met den groei der eksteroogen moesten wederom de voetencadans, de kuitbeweeglijkheid afnemen en degenerereen.

De fout van Isadora Duncan is in de éérste plaats, de grove miskenning van schoenen en bottines, die met de ontwikkeling der menschheid, een n a t u r w e t geworden zijn. Waarlijk, we hebben hier geen warm noch in den aard danslustig land. De bestratingen laten te wenschen over. Zelfs voor 'n fiets met prachtig-gepompte banden. Als 'r geen politie-agent te zien is, leegen drieste dienstmeisjes borden met kouwe aardappelen op de trottoirs. Als 't geregend heeft, hoopt modder in meertjes. Kuilen zijn 'r bij de vleet, puntige keien niet te tellen. Kortom, een elk kan de reeks volmaken: er is geen beschaafd land, waar 't bezwaarlijker is, op dikke zolen en overschoenen te s c h i m p e n . Er is niet één reden om bloote voeten te ééren. Aan de zee wonend, zie je er 's zomers, sans badinage, onherkenbare exemplaren. De voorpui en de tegels baden meer dan Hollandsche burgers. In vele plaatsen gaat men zelfs besokt naar bed, bang voor vocht en kouwe voeten. Thuis doen we even-

min barrevoets excessen. Eens heb 'k 'n punaise betrapt - op de slaapkamer - en 'n venijnigen pieterman - in zee. Neen, in deze kille, rillerige, weinig-beasphalte, morsige wereldwijk, is het een misdad, een strafwaardig doen, om propaganda voor weerlooze voeten en kuiten te maken, quasi onder den schijn van... 'het jonge geslacht te leiden en te leeren zich bevallig te bewegen in de in zoo vele opzichten onbevallige en dringende maatschappij van den tegenwoordig tijd', gelijk de opsteller der programma's van den Stadsschouwburg, het onder het hoofd 'Isadora Duncan's kunst' zoo meer dan voortreffelijk verklaart, terwijl hij een beroep doet op onze 'fijn besnaarde' gemoederen, doch onze fijnder besnaarde toonen vergeet. Het is een misdaad het bloote-kuiten-gedans voor te neuriën, met de wetenschap van splinters, uit-stekende spijkers, spelden, sintels etc. En die misdaad heeft voor volle zalen plaats, zalen met verzorgd-warmvoetige burgers, onder het bedrieglijk geschetter Aesthetica! Want, o, als dat 'bevallig bewegen', dat beroep op 'fijn besnaarde' gemoederen, door 'n héér met bloote voeten en harige kuiten werd gedoceerd, zou er geen kip in den Stadsschouwburg geweest zijn en Kees desolaat op den dirigeerstoel hebben gezeten! Waarom nu heeft 'n vrouw wèl het recht, tegen onze deugdelijk-voorzien voeten te fulmineeren en zouden we 'n dansenden mán, in die conditie, zich blaren laten dansen? Wat is 'r voor 'n kunst te zeggen, die vóór ze begint kousen en bottines uitschopt, en als ze gedaan heeft, 'r weer haastig van profiteert? Is 't geen schoffeering, geen gruwel, geachten, voor die schennis eener logische natuurwet queue te maken? O, reine kunst en hoon van Paanakker! O, herleving der dans-idylle op een schoongeklopt tapijt! O, ontdekking van 't

menschelijk lichaam en onbevallige, besokte maatschappij! O, dierbare, verheffende kunst, renaissance van peplum en stoof-aandragende suppoosten! O, reine dans en reine aanschouwers! O, arme verlaten Kees!

Dit is Duncan's tweede schuld. Zij, vrouw met bloote voeten en 'n nááker verstand, zij, groot Weetster van het feit, dat als ze een vleeschtricotje betrok, 'r geen rumoer om haar Reine Kunst zoude zijn; zij grooter Begrijpster der zekerheid, dat een volledig Ballet, als zij, in deze kuische maatschappij, onbestaanbaar ware; zij, nóg grooter Besefster der waarheid, hoe zij, zij danseuse, alleen, buiten verband van het Drama, de prachtigste parodie is van-hoe-het-zou-zijn, als er niet zulk een anarchistische herrie en janboel was onder de zusteren Muziek, Dans, Woord. Kleur, Lijn, die uit één lijf stammen en tezaam vereend de heerlijkheid der overleden Klassieke Tragedie vormden; zij, Doorvoelster van het geheim van 'r succes bij het groote publiek, dat van het innerlijk-schoone op een afstand pleegt te blijven; zij, Crème eener perverse verfijning in 'n maatschappij die voorloopig andere, gezonder eischen heeft dan 'bevallig bewegen' van joffers ten dans; zij, gevierde, bewierookte, buitenlandsche Dansdame (voor eene Hollandsche, in dit uitnemend vertoon, maakte niemand zich óp!); zij bezongene, geroemde, blootvoetige, heeft de verlustiging gehad van Kees, als dirigent. Kees: eens de Nederlandsche Opera, Kees, de her-komende Opera, die moet bedelen om centen. Zij, goud wegdragend met 'r voeten - hij, morrelend, mierend, om nóg eens 'n Hollandsch zang-gezelschap te vormen. Zij, vorstin bij de gratie van 'r gemis-aan-tricot - hij, bedelaar door de zotte hardnekkigheid om 'n volk

iets te willen opdringen, wat 'n volk niet slikt - omdat dit uitmuntend volk alleen blijft te bewonderen en te belodderen wat uit het Buitenland aanfladdert.

Met het vele, dure geld, de halve ton, aan twee naakte voeten neergelegd, zou men den genialen Speler Bouwmeester rijkelijk behouden, zou men een mogelijk kunstzinnig Zang-gezelschap op pooten hebben gesteld, zou men.... Laat 'k met de zoumen's eindigen. 't Is wauwelen aan dooveman's ooren. En wurmen tegen het pretentius. broeikasterig kunstgekerm van 'n tijd zònder fiksche, malsche, geluidblijje kunst. Duncan en Kees symboliseeren dat. En elken dag, bij wat nieuwe buitenlandsche charlatannerie, bij nieuwe sterren en nieuwe trucjes, zien we dat symbool onder ander licht.

Italiaansch geschreeuw, import van humbug-model-voorstellingen, Weener opérette's, etc. etc. en 'n lauwe, duffe, kwakkelende belangstelling, met 'n kakel-schreeuwende, imbéciele pretentie, tegenover wat hier den m o e d heeft te willen. Er is 'something rotten', geachten, in de enorme file uwer rijtuigen voor Duncan en - Kees!

Dit laatst intermezzo is uit den toon. Gepaster is het de handen devootlijk te vouwen bij de 'zeer bijzondere' voeten-kunst van Isadora - en de uiterst bevallige menschheid, die door haar staat te geboren worden....

November '05

In de vlam.

“t Is jaren geleden,’ vertelde de hotelier: ‘dat 'k in m'n avond-tukje door de portiers-schel gestoord werd.

‘Arrivé!’ riep de Ober in de gang.

Niet te lekker van humeur, nijdig m'n vest dichtknoopend - toen hād 'k al 'n buikje!
- liep 'k de zaal in.

De meeste treinen waren binnen - de voornaamste, de Duitsche, die me de beste klanten bezorgde, was naar kooi.

Zelden kwam 'r op dat uur 'n gast. Toch stond 'n knappe jonge Duitscher, met 'n handvalies voor me.

“t Spijt me, ouwe heer, dat ik je in je slaapje stoor,’ zei-ie lachend: ‘maar 'k moet logies voor vannacht - nà vannacht zullen we verder zien - wie morgen leeft, die morgen zorgt.’

‘Uitstekend meneer,’ zei 'k 'n weinig verwonderd over den dadelijk-familiaren toon: ‘welke étage wil u?’

‘Die 't dichtst bij de maan en de sterren is,’ lachte hij opnieuw: ‘en 't liefst 'n kamer met 'n vochtig bed, muizen achter 't behang, 'n snurkenden buurman en 'n electriche schel die niet werkt.’

Hij zei 't in één zet en zoo droog, dat de Ober

en de portier in den lach schoten en ik uit beleefdheid meegrinnekte. Anders hou 'k 'r heelemaal niet van, dat de eerste de beste z'n entree met f r e c h h e d e n maakt.

'Geef meneer drie en veertig,' wenkte 'k den Ober.

'Hoeveel dóét die drie en veertig?', vroeg de nieuwe gast, alweer tot m'n verbazing. 'n Héér vraagt zoo iets niet. Nog nooit had 'n ander Duitscher den inval gehad.

Ik hield stug m'n mond.

'De gewone prijs: Twee gulden-vijf-en-twintig mèt ontbijt,' zei m'n Ober.

'Accoord,' lachte de gast: 'dat zal ik maar direct betalen'

'Reizigers met bagage behoeven niet dadelijk te voldoen,' zei ik, duidelijk uit m'n humeur.

'Bagage moet je nooit vertrouwen, ouwe heer! Die is al net zoo bedriegelijk als de menschen - van buiten! In m'n valies zit enkel 'n stuk zeep, 'n borstel, 'n vuil overhemd, 'n paar sokken van verschillende kleur, en 't portret van 'n knappe meid. Wil je je overtuigen?'

'Dank u zeer,' lachte ik.

'Alsjeblief, Ober, een rijksdaalder! De vijf en twintig centen zijn voor jou - dan begin 'k *hier* tenminste 'n nieuw leven, zònder schulden. En geef me geen crediet, ouwe heer, want je brandt je vingers - 't is alles wat ik over heb. Alsjeblief!'

Zonder zich voor de lachende ondergeschikten te geneeren, keerde-ie z'n leeren porte-monnaie binnenstebuiten, en begon zoo smakelijk te schaterlachen dat zelfs de gasten meededen.

'Wijs meneer den weg,' zei ik, naar m'n bureau gaand. Veel had 'k in m'n leven als hotelier meegemaakt, de raarste gevallen, maar dit spande de kroon. Zoo rondborstig met je armoe te koop loopen,

was 't doen van 'n malloot, of van 'n verdacht individu. Den rijksdaalder opbergend - geld weigeren moet je nóóit - schelde 'k den Ober.

‘Ober, als die nieuwe drie en veertig uitgaat....’

‘Hij is daar net uitgegaan, meneer.’

‘Nou al?’

‘Ja, meneer. Van de bovenste étage tot bij den portier heeft-ie loopen zingen. 't Lijkt me niet k o o s c h e r .’

‘Laten we dan op z'n kamer gaan kijken,’ zei 'k. Ik doe zoo iets nooit, omdat 'k in den regel fatsoenlijke menschen in m'n hotel krijg, maar 't dwaze optreden van den keurig-gekleeden jongen Duitscher, die *sans gêne* z'n porte-monnaie omkeerde, zelf waarschuwde 'm geen crediet te verleen, was zoo iets buitengewoons, dat 'k me persoonlijk wilde overtuigen. Jullie heb 'r geen flauw begrip van, wat 'r al niet in 'n hôte! gebeurt!

Nou, 'r was nièts te zien. 't Klopte met z'n zeggen. Op 't bagage-rek stond z'n valies open en bloot. Hij had 't beneden niet beter kunnen inventariseeren - 'n stuk zeep in 'n papiertje gewikkeld, 'n haarborstel, 'n overhemd dat-ie minstens acht dagen gedragen moest hebben, één bruine en één zwarte sok, en 'n groot portret te groot voor zakformaat - van 'n zwaar gedecolleteerde juffrouw.

‘Da's 'n liefdes-historie,’ merkte m'n Ober op: ‘die schijnt zoo haastig te zijn weggelopen, dat-ie den tijd niet moet gehad hebben, om sokken van dezelfde kleur uit de kast te grijpen.’

‘Goed opletten,’ zei 'k de kamer uitgaand: “k vertrouwt 't heerschap niet.’

Bij den portier keek 'k 't vreemdelingenboek in. Met mooie stevige letters, had-ie ingevuld B é b é M e i s t e r , z i e l t j e z o n d e r z o r g , E l b e r f e l d .

‘Oppassen, portier,’ waarschuwde 'k nog eens: ‘da's 'n mèrk.’

‘In orde, meneer,’ zei deze, die wist wat 'k met 'n mèrk bedoelde.

Met zulke noodzakelijke voorzorgsmaatregelen, had Bébé Meister, met 'n enkelen rijksdaalder op zak, z'n entrée in 't hôtél genomen.

Verder dacht 'k niet over den grappenmaker na, tot-ie 's nachts half twee thuis komend - 'k had visite gehad - me in de leeszaal aansprak.

‘Ouwe heer,’ zei-ie aller-gemoedelijkst: “k geloof dat Amsterdam 'n buitengewoon-menschelijke stad is. Weet u of dit 'n goeie lommerd is?’

Met z'n open Germaansch gezicht, 't gezicht van 'n s c h n e i d i g e r K e r l, gezond rood van kleur, met 'n fraaie blonde snor, lachte-ie me weer zoo smakelijk toe, dat 'k tegen m'n wil schik in 'm kreeg.

‘Of ben ik 'r ingelooopen?’, vroeg-ie, me 't lommerdreçu overreikend.

‘Ik heb van deze soort cheques hoegenaamd geen verstand, nog minder van de soliditeit van zulke bankiers,’ lachte ik.

‘Ach wàt, ouwe heer,’ zei-ie me vrijpostig op m'n buik kloppend: ‘heb jij in je jeugd nooit je horloge weggebracht - voor een of twee of drie paar mooie oogen?’

‘Nee,’ zei ik. Zóó had 'k mezelf nooit vergooid.

‘Dan had 'k an jou 'n puntje kunnen zuigen,’ schaterde hij: “k heb twintig gulden op m'n horloge gekregen - 'k heb 'r vijftien over - ze zijn hier niet goedkoop. - Voor alle zekerheid, zal 'k je nog één rijksdaalder afdragen - dan ben 'k voor twee nachten mèt ontbijt binnen. Spring 'k solide met je om, ja of nee?’

Met den rijksdaalder in de hand - ik herhaal: weiger nooit geld - begon ik hem te polsen, vaderlijk toe te spreken. 'Jonge vriend,' zei 'k 'n stoel bijschuivend: 'je heb in 't vreemdelingen-boek voor je beroep "zieltje zonder zorg" ingevuld, maar als 'k 't wel taxeer, heb je allicht in Elberfeld menschen achter gelaten, die 'r 'n andere opvatting op na houden'....

.... 'Dat heb je zóó patent geraden,' sprak-ie zonder aarzeling: 'dat 'k je 'n pot bier offreer.'

'k Drink zoo laat geen bier.'

'Ik wel. Ouwe heer, we verschillen 'n weinig. Aannemen! Eén glas Pilsener. Drink je niet mee? Prosit! 't Kan 'r mee door. Wil je gelooven, dat 'k in geen tijden zoo lekker gezeten heb, niet alleen zònder beeren, maar mèt crediet voor den volgenden nacht? Overleg is alles in 't leven. Als 'k morgen avond van m'n vijf rijksdaalders over heb, krijg jij je portie, en als me niks resteert, haal je me niet de flauwe streken uit, om m'n bottines voor de deur - zelf poetsen kan 'k ze niet - in beslag te nemen. Ja, al lach je - ik ken àl de streken van 't vak. M'n vader is zèlf hotelier. 't Is zonde dat ik niet voor opvolger deug. Den eersten dag dat-ie me an t a b l e d ' h o t e liet serveeren, keek ik meer naar de blanke halzen van de dames, naar de kleine mondjes, dan naar kip en hertevleesch. De heeren werden woedend omdat de dames terugkeken.... Toen heb 'k twintig duizend Mark met 'n pracht van 'n meid opgemaakt. 'k Heb 'r portret boven. Dat zal 'k je laten kijken. Of hèb je 't al gezien, ouwe smakker, net als m'n vader, die ook de kamers van de lui die-ie niet vertrouwt, inspecteert? Dàcht 't wel. Nou, met dat schoon stuk schepping, heb 'k twintig duizend Mark ver-dit-en-ver-dat. Tot m'n vader 'r 'n stokje voor stak. 'k Heb meelij met

moeder. Laat 'k 'r niet verder over praten! 't Is toch niet te veranderen. En 't bier smaakt wel zoo lekker, zonder beroerde herinneringen. Ouwers hebben met kinderen wat te stellen. 't Is beter dat je niet trouwt, zooals ik. Prosit! Ouwe heer, drink 'n glaasje mee....'

'Dank u.'

We zaten even zwijgend. Toen, als belangstellend waard, vroeg 'k of-ie voor zaken over was. Hij schoot in 'n lach: 'Voor zaken? 'n Zakenman die z'n horloge na Oome Jan brengt! 'k Ben weggelopen. Ik deug niet voor Elberfeld. Mijn ouwe heer - net zoo een als jij, met permissie - lag zoo te donderjagen, dat 'k om 'r 'n end an te maken, gisteravond vijftig Mark uit z'n kas heb genomen - 'k ben z'n eenige zoon - en 'r kalmpjes van door ben gegaan. Dàt moet 'k zeggen: geen levende ziel in Elberfeld heeft 'r benul van, dat 'r in Amsterdam zooveel aardige Duitsche kellerinnen zijn, zoo'n massa Duitsch bier! Prosit'....

'n Hotelier hoort zooveel, wat 'm 't eene oor in, 't andere uitgaat, dat 'k Bébé Meister, 't zieltje zonder zorg, uit Elberfeld, in de drukte der dagen glad aan 't vergeten was, toen-ie den derden dag op m'n bureau kwam.

'Ouwe heer,' zei-ie makkelijk neerzittend: 'is 'r 'n telegrafische postwissel voor me gekomen? Nee? Natuurlijk. 'k Heb van morgen m'n laatste centen verbruikt, om papa 'n noodsein te geven. Krijg 'k één nacht crediet? Of moet 'k verkassen?'

'n Telegrafische postwissel....', bezon 'k ongeloovig - 'k ben 'r zoo dikwijls ingevlogen! - 'r ligt bij den portier 'n brief voor u'.

'Die heb 'k al,' zei-ie kalm: 'lees maar.'

Het was 'n brief van z'n moeder. Ze smeekte 'm

op de smartelijkste wijze, zooals alleen een moeder 't doen kan, terug te keeren. Alles zou vergeven zijn. 'r Zou geen hard woord vallen. Grootmoeder huilde zich de oogen uit, en vader die als 'n beer rondliep, lei 's nachts, als-ie dacht dat niemand 't hoorde, onder de dekens te snikken.

“t Is wat moois,” zei ik: ‘jij moest vanavond nog afreizen. Hoe weet je moeder dat je in mijn hotel logeert?’

“k Heb 'r eergisteravond, direct nà den lommerd, 'n Ansichkaart gezonden. Als de telegrafische postwissel komt, ga 'k subiet.’

Als zoon van 'n Duitsch collega - 't was 'n welbekend hotel - gaf 'k 'm dien nacht crediet - zonder z'n bottines door den laarzenknecht te doen achterhouden. En den volgenden morgen kwam 'r inderdaad een aangeteekende brief, met spoedbestelling, inhoudend twee honderd Mark èn 'n half velletje postpapier van de grootmoeder, waarop met bevende potloodletters geschreven stond: ‘Du lieber Bé - kehre sofort zurück. Deine Mutter und ich weinen den ganzen Tag.’ Meer stond 'r niet.

‘Ouwe heer,’ zei de jonge kerel: ‘bewaar jij de eene helft, dan ga ik met de andere helft 'n paar sokken van één kleur koopen, m'n horloge inlossen, me laten scheren en aan 't station informeeren hoe 't met de treinen zit. Is m'n grootmoeder 'n best wijf, ja of nee? Daar zit genereus Fransch bloed in. Zonder haar zou 'k hier moeten blijven - en niet Bébé heeten. In 'n goed uur ben 'k terug.’

Dat zei-ie 's morgens half twaalf. Den heelen dag bleef-ie weg. Eerst om vier uur in den nacht, vertelde de nachtportier, maak-ie met z'n vroolijkheid andere gasten wakker, toen-ie thuis kwam. Ontbijten dee-ie eerst nà 't tweede ontbijt. Om half

twee, terwijl 'k de boeken controleerde, klopte-ie aan.

'Dat is toch niet fatsoenlijk,' zei ik zonder verdere inleiding: 'nou zijn je moeder en je grootmoeder aan elken trein geweest....'

'Ouwe heer,' sprak-ie onderworpen, 'doe me 't genoeg en hou in den nuchteren morgen geen boetpredikaties. 'r Wachten 'r in Elberfeld dozijnen - en Elberfeld is 'n gat. 'n Eersteklas nest. 'k Moet me vroeg genoeg gaan begraven - voor me heele leven'.....

'Je heb je wèl laten scheren,' viel 'k 'm vrij vinnig in de rede: 'maar je horloge schijn je te hebben vergeten. Of doe je dat vandaag?'

't Spijt me,' lachte hij sip: "k heb door omstandigheden, die 'k niet nader kan aanduiden, nog precies 'n kwartje op zak. Zou u zoo beleefd willen zijn, van de honderd Mark, die ik in dépot heb gegeven, aan Bébé Meister veertig ter hand te stellen, opdat hij onmiddellijk zijn horloge inlosse?'

'Nee,' zei 'k beslist: 'ik heb den brief van je moeder gelezen èn de paar woorden van je grootmoeder - je krijgt geen cent. Je gaat vandaag terug.'

'Jij bent 'n beste vent, ouwe heer. Da's waar. En 'k hoef 'r niet over na te denken. Je heb gelijk. En laten we nòu voet bij stuk houen. Schrijf zelf 'n telegram aan de ouwelui, hoe laat 'k van hier afreis.'

Ik keek den reisgids voor hem na, zocht 'n avond-D-trein uit, verzond 't telegram.

'Geef me nou één rijksdaalder,' vleide-ie als 'n kind: 'een rijksdaalder om te verteren en voor de vrouwen, thuis, 'n kleinigheid te koopen. Dáár kan 'k dan toch geen kromme sprongen mee maken. En als je dan vanavond, om zes uur, je huisknecht naar 't station zendt met m'n horloge, en wat 'r

overschiet voor de reis - m'n bagage niet te vergeten - móét 'k wel naar m'n graf afreizen! Jij ben 'n beste ouwe heer - 'k geloof dat 'k je dankbaar moet zijn.'

We namen meteen afscheid, want ik had veel boodschappen te doen, en de huisknecht, dien 'k al zeventien jaar heb, stond voor wat hem opgedragen werd.

Klokslag zes was Johan aan 't Centraal-Station met 't valies, 't ingelost horloge, de gequiteerde hotelrekening en 't saldo, dat ruimschoots voldoende was voor een enkele reis Elberfeld.

Klokslag zes verscheen Bébé Meister.

'Hij liep,' vertelde de huisknecht: 'met 'n raartoegotakelde juffrouw, vroeg wáár 't b a g a g e d é p o t was, liet daar z'n valies achter, gaf 'n gulden fooi, en ging met de juffrouw weer de stad in.'

Twee dagen later, toen ik van de vischmarkt terugkwam, ontmoette 'k Bébé, die deed alsof-ie me niet zag.

't Briefje van de grootmoeder. 'Du lieber Bé - kehre sofort zurück. Deine Mutter und ich weinen den ganzen Tag,' heb 'k nog.

Maart '06.

Stuiptrekking.

Toen ze eindelijk, na onstuimig botsen en radeloos vluchten, mee-gegrepen door de als een paniek ophitsende ontrusting, 'n onbezet plekje van het bezweet glas had gevonden, streek ze 'r pooten langs de bespette vleugels, nog in de na-hijging van den folter-angst, de groote ontzetting, die de oogen der honderden lotgenooten dee kollen.

Brandend scheen de zon op den bleek-glazen koepel voor het open venster, de bloemen van het tafelzeil befleurend, de suiker-kristalletjes met zilveren lachjes doorstuivend.

De zacht-wieglende gordijn-franje bewoog als branding-gedein op zomerschen dag, 't licht inslurpend, verketsend, be-donkrend, teere sluimer-cadans van zonschijn, zonnegevlam, zonne-gefluit, zonnegeadem op 't wit en geel-wit van 't linnen.

Daaronder, dorstig en dor, de knoppen in schut van de kelkslippen, de naaldige blaadjes kurkigverstard, loom schuddebollend op 't geblaas van den wind, waren de potten met rozen en geraniums.

De kamer was stil, maar er buiten, in 't joliggroen tuintje, in 't besloten huis der jonge wilgen en populieren, ruchtte het snappend gepraat van warmte-dronkene vogels.

Nog bezig met het weer gladden der vliezen, de voeten verzogen in 't vocht van het glas, elk woord met de echo van 'n bevenden harte-slag, sprak de goudbronzen vlieg eene zwaar-gebouwde aan, wier gezoem en gesnor zoo straks als het dreunen van wind had geklonken.

‘Weet ù waar we hier zijn? 'k Beef aan mijn heele lichaam! Weet ù het? Toe, weet u het?’

De zwaar-gebouwde keek van den bezweeten wand naar de granieten bordvlakte met de in 't zonlicht stoeiende suikerkorrels en de bruine greppel, bijkans gedempt door de klittende, doode vliegelijfjes en in trilling gehouden door het desperaat geworstel van ontelbare andere, die in het bruine water verstikkend, verslijmend, verdrinkend, tegen de glazen glooiing trachtten te kruipen.

‘We zijn f o u t u . Dat is alles. Wanneer we geen uitweg vinden, zijn we aan 't eind als de rest,’ antwoordde ze, voor de oneindigste maal wikkend aan wëlke zij ze in 't doolhof geraakt was.

‘F o u t u ?’, sprak de goudbronzen: ‘dat is ondenkbaar! Ik ben vrijwillig binnen gevlogen - door een aanzienlijke opening - als ik me rustig orienteer, vlieg 'k weer heen.’

‘Datzelfde hebben die u niet meer ziet bewegen - datzelfde heb ik vanmorgen gedacht, toen 'k dwaas, onnadenkend, tegen beter weten in, tòch in deze vervloeking belandde. Honderden, nog eens honderden, heb ik van dezelfde zij zien binnenvliegen, machteloos een uitkomst zoekend en in het vergift van de onzalige ronde greppel storten. Beweeg niet. Verander niet van plaats. Probeer geen seconde het raadsel te lossen. Dat is de eenige raad, dien ik geven kan, den eenige waarmee ik mezelf troost.’

Ze zweeg mismoedig, nauwelijks met verdere aandacht voor het kermend geraas der pas-aangeko-

menen, die bezeten en grommend de glazen ronding doorjoelden.

Starend keek de goud-bronzen naar 't krielen der zonne-vonkjes in de suikeren bedding. Dan, angstig-meewarig, gefascineerd, volgde ze het stumperen der stikkenden in het water. Telkens gleden de pooten die een houvast zochten terug. Telkens smakte een nieuw offer. Telkens zonk een vormloos lichaampje naar den bodem van het glas, niet meer stuipend, niet meer trillend, niet meer verwijtend-van-oogen-ellende.

Dichter schoof de goud-bronzen naar de sterke bromvlieg. Een wijle bleven ze sprakeloos.

Dan zeide de goud-bronzen:

'Ik dacht, dat ik veel in m'n leven gezien, veel had meegemaakt. Dit is het allerergste. De Macht, die dit heeft bezonnen, dit marteltuig, dit moordhol, is een Macht zonder liefde. Het lijkt het record.'

'Wel neen,' glimlachte de bromvlieg, een oogenblik de omstandigheden vergetend door de naïveteit der andere: 'ik weet van erger, van 't allerergste.'

Gelijk schepelingen, aan boord van een geteisterd schip - gelijk doods-angstigen in de verschrikkingen van den laten nacht - gelijk gezonden in tijden van fataal-besmettende ziekten - gevoelden zij op haar nog veilig plekje behoefte mekaar door prikkelende herinneringen en folter-verhalen op te monteren. Althans de goud-bronzen, bang voor de stilte, vroeg zeer dringend:

'Van nòg erger?'

'Mijn broer, om één voorbeeld te noemen,' hernam de bromvlieg naar den zweetenden hemel kijkend: '.... mijn broer hebben ze met duizend anderen zóó tergend, zóó walglijk gemarteld, dat als dit mijn einde moet zijn, ik geen reden tot klacht heb. O nee. Er leeft maar één, één gemeener dier

met den aard van een duivel op de wereld, één satansche kweller, één voor niets terug-deinzende wreedaard, één die deze fuik gesteld kàn hebben. We moeten oppassen, wij weerloozen, voor duizend vijanden. Een is de geslepenste, de erbarmelijkste, omdat hij moordt zonder noodzaak. U begrijpt wien 'k bedoel.... Welnu, op een regenachtigen middag, waren wij, m'n broer en ik, door een open venster 'n woonhuis ingevlogen. We hadden geen andere bedoeling dan te schuilen, daar we pas gegeten, gedronken hadden. Het was, 'k herinner 't me als den dag van gister, een salon. Aan elk der gaskraantjes hing 'n ding zooals u het meer heeft gezien en waarvan geen onzer gebruik zal maken. Je weet wat je wacht. "Pas op," zeide ik tot mijn broer. Hij ontweek die dingen. Maar een moment later, terwijl ik niet op hem lette - hij was onbezonnen - hoorde ik een gil. Neergestreken op het damast tafelkleed, verlost door den zoeten geur van een papier, enkel om het Schoone, kleefde hij met de voorpooten aan een glimmende massa. Dicht op hem toevliëgend, alles mijndend wat ook maar even gevaarlijk leek, zag ik dat hij verloren was, dat er niet te redden viel.'

'Kom niet bij me,' zeide hij nog: 'het is afgelopen.'

Diep-wanhopig zette ik mij op de koperen gaskroon, het noodlot vervloekend, dat ons dwingt gezonden en krachtigen, die op de laaghartigste manier worden aangerand, gepijnigd, ten doode mishandeld, zelfs niet met opoffering van eigen leven, te hulp te kunnen komen. Ik heb eens 'n kind in 't water zien vallen. Dat kind werd 'r uitgehaald. 'k Heb vlammen uit 'n huis zien slaan. Al wat in dat huis was werd gered. Wij kunnen niets. Het kan niet tragischer. Mijn ongelukkige broer trachtte

de voorpooten los te werken. U had z'n wanhopige oogen moeten zien, toen de glimmende massa zonder aarzeling z'n achterpooten, z'n vleugels greep. Gesnoerd, machteloos, lag-ie me aan te kijken, niet in staat te spreken. Van af het uur dat 'k op de wereld kwam, had 'k niets dan ellende om me heen gezien, maar diè gewelddadige dood was 't ergste. En - 'k vergeet 't nooit - nog terwijl 'k kapot op de gaskroon bleef, zag 'k nieuwe kameraden op het papier neerstrijken. Ik waarschuwde. Zonder succes. Gelokt door den geur en de aanwezigheid van m'n broer, vlogen zij toe. Het was een ontzettend gezicht. De een na den ander rukte, sidderde, kermde, raasde in doodsangst - hoe wilder ze bewogen, hoe wreeder ze werden vastgezogen. Toen 'k radeloos door het venster vloog, lagen er ontelbaren te trillen, te hijgen, te verhongeren. 't Was afstootender zelfs dan déze hel'....

De bromvlieg zweeg. De zon, rechtstandig 't venster beschijnend, beketste zoodanig 't vliegenglas, dat de gebroken stralen er langs henen fonteinden. Dat gaf zulk eene koking van licht, dat de goudbronzen in de verheuging van warmte en gloed 'r glinstrende vleugels klepprend bewoog, alsof ze wou vliegen.

'Doe dat niet,' zeide de bromvlieg: 'als u van uw plaats gaat of in 't gedrang komt, heeft u kans in de greppel te geraken.'

En in vriendelijke poging, de jeugdige vriendin, wier lichaam in het zonlicht de liefste kleuren begon te dragen - weelde-gitting van goud en koper, parelmoer en violet - bezig te houden, zette ze een tweede episode van haar leven in:

'Pas óók op voor Licht, kind. Niet voor het licht van de zon, niet voor het licht van de maan, niet voor het licht van de sterren, maar voor het valsche

dat menschen ontsteken. Mijn moeder, die meer dan één dag leefde omdat ze wijs was en dàcht, zeide het reeds in mijn jeugd. Wanneer ge 's avonds eene woning betreedt, blijft uit de omgeving der lamp. Dat is al bedrog en misdadige schijn. Als het duister is, wees met dat duister tevreden. En als ge verdwaalt, bega niet de dwaasheid der anderen, die zich voor schijn-genot verminken, zelfmoorden. Ik heb 't met deze oogen gezien, hoe één lampje in 'n kamer het tafelblad bezaaide. Er lagen uiltjes, vlinders die niet meer vliegen konden, muggen met verbrande pooten, torren met vernielde sprietten, ontelbare gewonde, gekneusde stervende kameraden. Een vriend, die niet luisteren wou, die in de jammer dier zonnen geloofde, cirkelde mee in 'n draaikolk van licht, stortte blind neer. Een ander, opstandig tegen de waarheid dat er één licht is, één leven, vloog in de Vreugde, keerde nooit terug. Als ik u daar niet tegengehouden had, zou u dit bedriegelijk daglicht voor echt hebben versleten. Zoodra 't begint te schemeren, zullen we trachten 'n uitweg te vinden.'

Het gezoem in het glas werd zoo sterk, dat ze haar eigen woorden niet meer verstond. Nieuwe snoeplustigen, verdwaalden, gejaagd tegen 't glas vliegend, mekaar stompnd, verduwend, zwermden driftig dooreen. Benee op de suikerlaag, zich vadzig volzuigend, niet gestoord door het gestommel boven hun hoofden, was nog eene menigte, die straks in den stolp zou geraken.

'Als ze schrikken, zijn ze in de klem,' sprak de bromvlieg. En waarlijk, net toen ze het zei, joelde een zwerm omhoog, vluchtend voor de schaduw van een musch, die, op 't bloemenrekje gestreken, 'n stukje brood in z'n bek henen droeg.

Tegelijk werd de kamerdeur geopend. 'n Meisje

kwam binnen. Nieuwsgierig trad ze toe op het glas en, blij met de vangst, lei ze 'r kleuter handjes om den glazen koepel, pogend de vliegen in het bier te jagen. Het sloeg een orkaan in het glas. Alsof een hoos de luchten in-warrelde, een cycloon rondstormde, een aardbeving den grond doordreunde, vluchtten de dieren. De greppel golfde van het onstuimige vallen. Het werd er zóó vol dat geen vakje meer gaapte.

Toen ging het meisje glimlachend.

'Je heb je prachtig gehouden,' zeide de bromvlieg: 'als je je had laten verschrikken, was 't mis geweest.'

'Ik heb,' vertelde de goud-bronzen op haar beurt: 'ik heb vanmorgen kurieuze dingen onderzocht. Zoo toen 't daglicht werd, zag ik twee wezens liggen. Nu kun je ze van dichtbij bekijken, zei 'k tot mezelf en vloog voorzichtig naar het bosch, dat op hun hoofd groeit. Het is daar zeer vreemd. Je heb moeite 'r niet te verdwalen. Kom je 'r uit, en wandel je over 'n vlakke, dan ben je in de buurt van de oogen, waarover je loopen kan omdat 'r 'n luik over ligt. Langs stekelig struikwerk raak je op 'n muur wel twintig maal zoo hoog als jezelf. Aan 't eind daarvan is 't gevaarlijk. Daar, uit twee donkere grotten, vol boomen en planten, waait 'n zoo felle wind, dat je haast geen moed heb om te blijven. Durf je tòch voorzichtig voortgaan, een grooten omweg makend, dan zie je twee monsterachtig-lange gleuven, waartusschen een spelonk, waarin je niet binnen kan dringen, zóó als 't 'r vulkanisch spookt. En dadelijk daaronder een ander bosch, te dicht om te begaan. Juist toen ik voor de tweede maal dat groeisels van hopen en gaten wou bestappen, donderde 't uit de grotten en de spelonk, had 'k moeite me te redden. Heeft u ook al zoo'n tochtje ondernomen?'

‘Ja,’ zeide de bromvlieg verstrooid: ‘maar ik bestrijk liever 'n bloem. Die is aangenamer, bescheidener. En minder wreed. Breekt je hart niet, als je ziet wat gebeurt?’

Het bier-greppeltje, in stadige trilling bewogen, doorschokt door het stuiptrekken der stervende vliegen, leek als vermodderd door de doode en krimpande lijfjes. De zoetelijk-glanzende zon belichtte elk grijpend pootje, elken doordrenkten vleugel, de groote starende oogen.

De rozen en geraniums knikkelden op 't bloemrek, de vogels floten in den tuin, de gordijn-franje wiegelde met bijtenden zilverslag. Op de suikerbedding van 't bord, mekaar in gulzigheid verdringend, smakkerig zuigend, krielden nieuwe vliegen.

‘Zouden we 't probeeren?’, vroeg de goud-bronzen, die er wee bij werd.

‘Nog niet,’ sprak de bromvlieg: ‘nog 'n beetje geduld.’

‘Waarom,’ vroeg de andere, 't barnen der brekende zonnestrallen met 'r gloeiende oogen be-zin-nend: ‘waarom zet onze grootste Vijand deze hellen neder? Eet hij ons? Of is er wat anders? Hij leeft, naar men zegt, zoo lang, wij zoo kort. Wat deert hem onze dàg?’

‘Hij leeft nièt langer dan wij, bloedje.’

‘Niet langer? Weet u dat zeker? Van grootvader op vader, van af het verste geslacht is hij gezien. En u zegt...’

‘Onze dàg is zoo lang als zijn léven. Er is geen maat, geen grens,’ onrustig-wijsgeerde de bromvlieg: ‘ik althans zou me niet durven vermeten het aantal van hun en van onze dooden te tellen, noch den duur uit te drukken van 'n tijd, terwijl de zon die iedereen uitlacht, om beurten een van ons, een van hen als 'n stofje slurpt. Ook zou ik

niet willen ruilen. Niet om alles. Er kan geen ruil van zon en warmte zijn....'

Na deze slot-knettering, in wezen te onwerkelijk, te bedacht, te gemanieerd, te-naar-de-lamp-riekend, zweeg de brommer.

De zon, achter een dakspits, nog met guitige klimopstuiwinkjes op het behang, liet het gonzende glas in eene luwte van schaduw. De rozen op het bloemrek werden bleeker, het tsjilpen der vogels scheller van roep.

Lief-neuriënd, een blauw strikje in 't glans-blonde haar, de jonge armen als een geur in 't gaas der zomersche blouse, 't bloote halsje door bloedkoralen snoeren ompurperd, de lippen in lach, vroolijkte opnieuw het meisje de kamer in, en schalksch-speelsch de soepele handjes om het gesnor en gewoel van den glazen koepel heen-waaiend, van boven naar benee, van terzij en weer terug, de vliegenfuik stootend en schommelend, duwend en kolkend tot àlle suikersnoepers als wriemelende krenten in 't biertje rondtolden, klapte ze 'r handjes als oolijke castagnetten.

Januari '06

Een strijder....

I.

Verontschuldigende inleiding.

Het moet maar dadelijk gezegd worden, dat in afwijking van de meeste Falklandjes, die op de basis van 't een of ander verwijderd gebeuren, doorgaans uit den Duim worden gezogen, het navolgende de eenvoudige kroniek, zonder versiersel of bijmenging, van 'n wáárljik-geschied, zeer mal avontuur is. Mocht de doorsnee-lezer in het tweede gedeelte van 't relaas eenige ergernis gevoelen - den onschuldigen schrijver make hij hiervan geen verwijt, daar deze z'n waarneming uitsluitend tastbaren vorm gaf, om nog eens aan te toonen hoe topzwaar zekere zijde des tijds is, en hoe er zich meer Don Quichotten zonder wispelturigen rossinant door de wereld-der-zenuwen bewegen, dan de normale mensch zich kan fantaseeren.

Derhalve geen verzinsel.....

II.

Op 'n vrijwel drukkenden zomeravond - binnenshuis lauw, daarbuiten 'n weinig winderig - ontstond

er in 't Café van de badplaats, waar we 's avonds 'n glas bier plegen te drinken, kwestie over 't al of niet openhouden van een der vensters. Wij, pas van de zeezij gekomen, blij dat we 'n plaatsje aan 't raam hadden gesnapt, waren zoo vrij geweest 't venster omhoog te schuiven. Er hing in dat gedeelte van 't lokaal 'n weemakende damp van etenswaren, drank en sigaren, dien de andere bezoekers, internationalen van allerlei slag, aangenaam schenen te vinden. Twee Fransche dames en 'n Fransche heer, die daar elken avond champagne frappé schrokten, reeds aan de derde flesch toe waren, knikten geéchauffeerd dat 't open venster hun wel beviel. Ook 'n Hollandsch clubje had 'r niet op tegen. Maar 'n heusch en aangehouden verzet, 'n nijdig getik van 'n mes tegen 'n bord en 'n driftig geroep om den kellner, brak bij 'n midden-tafel met 'n ouwen Duitscher en 'n jonge vrouw, die voor verfrissching in die warmte heete cognac-grokjes zaten te slurpen, los.

‘Schlieszen Sie bitte sofort das Fenster, sofort, sofort!’, nijdigde 't heertje: ‘es zieht fürchterlich!’

De kellner, in 't gedrang met z'n footjes, bracht ons aarzelend de boodschap, die we natuurlijk al verstaan hadden, over. Doch obstinaat, nauwelijks 'n tochtje bij 't venster voelend, daarenboven geruggesteund door de champagne-drinkers en 't Hollandsch clubje, weigerden we onhoffelijk en beslist. Als 't grokjes-slurpend echtpaar frissche zomeravond-lucht bezwaarlijk achtte, moest 't 'n benauwder hoekje in 'n andere zaal zoeken - wij bliefden niet te smoren.

‘Sentez vous un courant-d'air?’, informeerden wij wellevend bij de Fransche bureu.

‘Ah, mais non!’, ontkende de Franschman, z'n door de zee te ontvetten schouders luchtigjes schokkend: ‘au contraire, cela fait du bien.’

Rood van opwinding, geprikkeld door den tegen-

stand van den Hollander, die den keuken-wasem niet slikken wou, oreerde 't Duitsche heertje tegen den kellner, wiens persoonlijke meening - de man liep van 's morgens acht, met 'n doorzweet boordje, in die laffe heete atmosfeer - niet gevraagd werd. We zouden ons over z'n hartstochtelijke gebaren niet moeilijk hebben gemaakt, waren niet vier Duitsche heeren, door 't krakeel in hun whistpartij gestoord, mee in de wrijving verzeild.

De een, glans-glimmend van knikker, wreef de hand over 't Edammer kaasje, riep uitbundig:

'Das ist ja unerhört! Ich friere auf meinem Stuhl! Mach das Fenster zu, Ober!'

'n Ander, met 'n grijze snor, die als natte schuimfranje z'n mond bestoppelde, wees dreigend naar onze richting. Er groeide 'n niet te miskennen tumult, dat de bijzondere aandacht der tafels begon te trekken. Toen, terwijl de kellner, die gaarne op onze hand was gebleven, naar het buffet stapte, om den welgedanen patroon als scheidsrechter te laten optreden, trof ons de sympathieke houding van 'n reeds grijzend heer, koper-ros van snor en sik, die van z'n stoel opdriftigend, tot driemaal toe den anderen tafeltjes toeschreeuwde: 'Plebisciet!' Welzeker, zeiden wij tot mekaar: 'n plebisciet is de meest democratische weg, ook in de aangelegenheid van 'n open venster in 'n café en toen de patroon persoonlijk in onzen hoek kwam, stelden wij hem dadelijk voor tot 'n schervengerecht over te gaan.

'Wenn das Fenster nicht sofort geschlossen wird!' riep 't heertje van de warme grok: 'komme ich nie wieder hier!'

'Das Fenster zu!', rumoerde de echo aan de whisttafel.

'Plebisciet! Plebisciet! Plebisciet!', herhaalde de sympathieke.

De waard, man met tact en ondervinding, deed 'n beroep op onze menselijkheid.

'Doet u mijn 'n genoeg, meneer Falkland,' zei-ie, zich 't overdadig-bezweet voorhoofd met 'n vochtigen zakdoek bettend: 'en laten we 't zoolang dicht doen, tot ze d'r grokje op hebben. Elke klant is 'r een'...

Grommend gaven we toe. Nog terwijl de sympathieke voor de zooveelste maal 'plebisciet' riep, knerste 't zware venster onder de handen van den kellner.

'n Oogenblik later - gemakshalve en om geen bokken te schieten, geven we komende gesprekken in zuiver Hollandsch - knoopte de democratischgezinde 'n gesprek aan. Duitschers, bij 'n glas bier, zijn in dat opzicht toeschietelijker dan Hollanders, die tot zelfs in ochtend-négligé hun zelfgenoegzaamheid behouden.

'Sie haben mein Herz erobert,' verzekerde de vreemdeling met prettig enthousiasme: 'ik, die mijn heele leven voor hygiène, voor de gezondheid van het volk gestreden heb, vond ùw strijd-voor-het open-raam buitengewoon-kranig. Mag ik u dit offreeren?'

Innemend-glimlachend lei hij eenige papieren naast de bierkringen van 't koffiehuis-tafeltje, trok zich weer aan 't zijne terug. In een na-wrokkende ontstemming over de essences van Wiener Schnitzel, uien-biefstuk, Restaurations-Schnitt, Brat-Kartoffelen, sigaren en ontelbare drankvariaties - waar, bùiten, 'n teeder maansikkeltje 't hemelplein besloop en 'n malsch westewindje de uithangborden dee wiegelen - keken we de documenten in. De plebisciet-heer heette, blijkens de zakstempels, C a e s a r L ö w e . Ook op 'n geïllustreerden catalogus stond diezelfde naam met vette letters CAESAR LÖWE, 'n schoone

naam, kracht aan moed en fierheid parend. Caesar Löwe was ongetwijfeld 'n uitvinder. De prenten van den catalogus vertoonden hem met in ieder neusgat 'n wormvormig aanhangsel, 'n eind darm of zoo iets - als verklaring zei de tekst: ... 'Caesar Löwe's stof-weerder, onmisbaar apparaat voor automobilisten, fietsers, brandweerlieden, arbeiders in chemische fabrieken, ziekenverplegers, straatvegers, zwak-borstigen, bewoners van stoffige wegen enz.' Hield je je mond gesloten, ademde je door beveiligde neusgaten, die enkel chemisch-gereinigde lucht konden inzuigen - er was veel voor te zeggen. 't Eenig in het oog loopend bezwaar was 't weinig charmeerende van 'n gelaat, dat 'r met zoo twee rare, uit den neus bengelende slurven niet appetijtelijker op werd. Kreeg de heer Caesar Löwe, bekamper van stof in de neusgaten, z'n zin, dan moest - het stond gedrukt - geen bal zonder stofweeders in ieder's neus, worden toegelaten. Op 'n stoffigen dag behoorden alle wandelaars er mee gewapend te zijn - de fietsers doorlopend - de automobilisten, toch al eenigszins door hun maskers misvormd, onvoorwaardelijk - reizigers in treinen, trams, rijtuigen, mochten er niet aan denken den stof-weerder (Deutsches Reichspatent Nummer zooveel, gesetzlich geschützt, etc.) thuis te laten - de kamers schuieren zonder lillende aanhangsels, 't was 't noodlot bespotten en hoonen!

Er was meer. Parterre-acrobaten, op 't tooneel van 't een of ander Variété, hun kunsten vertoonend, meestal op zeer stoffige kleeden, dienden met de wormvormige attributen te werken - 't was gelijkelijk aanbevelenswaardig voor balletteuses, wier schoone bewegingen in stofwolken geschieden....

Den merkwaardigen catalogus met onzen bijzonderen dank aan den heer Caesar Löwe teruggevend,

veroorloofden wij ons de opmerking, dat de gelaatsschoonheid door die overigens vernuftige bellen niet in aesthetischen zin verhoogd werd.

‘Dat is een betrekkelijke bijzaak,’ wijsgeerde hij over z'n glas bier heen: ‘de gezondheid van den mensch wordt overal zóo door stof verwoest dat mijn apparaat door ieder die denkt toegepast móét worden.’

‘En dan,’ glimlachten wij: ‘zelfs op stoffige dagen, in stoffige kamers, vooral in stoffige bal-zalen, zijn er verliefde jongelieden, die mekaar's lippen zoeken, en uw voortreffelijke uitvinding 'n beletsel zullen vinden.’

‘Ik ben een groot vijand van kussen - de mond is een moordhol van bacteriën,’ sprak hij ernstig.

Daar op dit moment, door 't vertrek der grokjeslurpers, mede door 't leegkomen van de whisttafel, de kellner zoo vriendelijk was 't raam te openen, werd 't gesprek tot ons leedwezen afgebroken.

Zelden treft men in 'n badplaats behoorlijk-onderlegde lieden, die óók over de gezondheid van hun medemensch mijmeren.

Het eenige, dat ons bij de eerste kennismaking meer direct in den heer Caesar Löwe verbaasde, 't eenige dat ook anderen inderdaad ongepast deed glimlachen, was zijn eigendunkelijke wijze om bier te drinken. Hij zoog dit op met 'n rietje, gelijk de verkoelende limonade of 'n Amerikaanschen drank.

III.

Den volgenden morgen, zóo uit 't bed, kwam onze dienstmaagd eenigszins geheimzinnig vertellen, dat 't dien dag *Luila* was, en dat een onzer kennissen, zich waarschijnlijk vroolijk makend over ons laat opstaan, aan de voordeur 'n grap had uit-

gehaald. Aan den deurknop hing 'n ruiker wilde duinbloemen, aan de schel een tweede, op de stoep lei 'n derde. Je wordt niet graag voor de mal gehouden, allerminst bij alles afneuzende overburen - we sneden de ruikers 'n weinig nijdig af wierpen ze onheusch in 't ruiterspad van den weg, dat door het gemeentebestuur dezer plaats ten gerieve van honden die uitgelaten worden, gehandhaafd blijft. De luilak-grap zou vergeten zijn, hadden we den heer Caesar Löwe niet een paar uur later ontmoet.

'De kellner vertelde me gisteravond,' zei hij hartelijk de beide handen uitstrekking: 'dat ik de eer had met den heer Falkland te spreken. Ik nam mij daarom vanmorgen vroeg de vrijheid, u wat bloemen te brengen.'

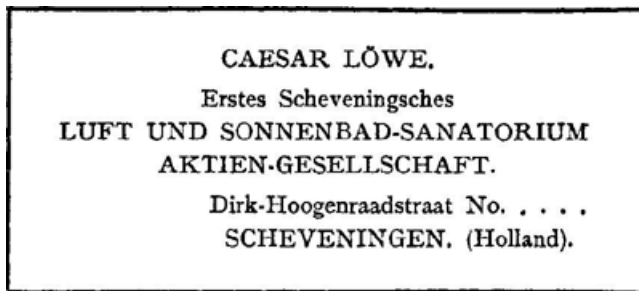
'Dank u zeer. Het was een bijzonder aangename verrassing,' antwoordden we.

'En nu ik weet,' vervolgde hij: 'dat u 'n groot blad tot uw beschikking heeft, dat u zich zeer interesseert voor de gezondheid van 't volk, zou ik u eens gaarne mijn Sanatorium willen laten zien. Mag ik u mijn adres geven?'

'Staat u aan 't hoofd van 'n Sanatorium,' vroegen we belangstellend.

'Ja, ja,' knikte hij: 'en wat sterker is - ik heb de manier ontdekt, hoe ieder, rijk of arm, 't zich zonder onkosten mogelijk kan maken, om z'n leven aanmerkelijk te verlengen door in z'n eigen huis lucht- en zonnebaden ad libitum te nemen.'

'Zoodra we 'n uurtje vrij hebben, komen we uw inrichting bekijken, beloofden we, van den vreemdeling, wiens bloemen-hulde we zoo zuur hadden uitgelegd, afscheid nemend. En omdat het adres, keurig van handschrift, onze nieuwsgierigheid gaande hield - er stond woordelijk dit:

CAESAR LÖWE.

Erstes Scheveningsches
LUFT UND SONNENBAD-SANATORIUM
AKTIEN-GESELLSCHAFT.

Dirk-Hoogenraadstraat No.....
SCHEVENINGEN. (Holland).

omdat de uitvinding van den man, om elkeen heerlijkheid van lucht en zon te verschaffen, kostelijke spijs voor onze weetgierigheid was, braken we den eersten Zondag eenige uren uit, om den Directeur van het 'Luft und Sonnenbad-Sanatorium, Aktien-Gesellschaft' in zijne wetenschappelijke inrichting te bezoeken.

Niet afgeschrikt door 't uiterlijk van 't huis - leeft niet het innerlijke boven alles? - schelden we één-hoog, boven 'n kleuterigen schoenmakerswinkel aan. Er werd niet dadelijk opengedaan. We schelden 'n tweeden keer, vrezend ons vergist te hebben. Toen bewoog de deur - Caesar Löwe's grijs hoofd loerde in den kier, en ons herkendend, liet hij ons in 't Sanatorium.

'Mag ik u den weg wijzen?' vroeg hij, 't nauwe trapje bestappend.

Hem volgend, bemerkten we tot onze lichte verbluffing, dat hij wel 'n gekleede jas droeg, maar dat z'n beenen bloot en als die van 'n aap zoo behaard waren.

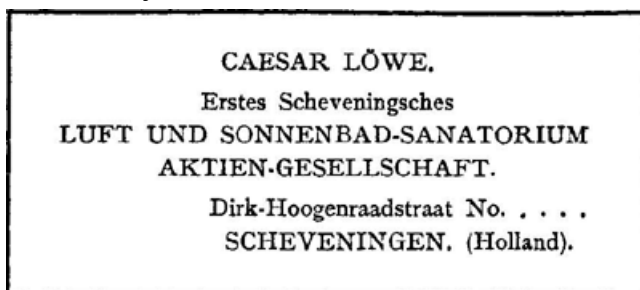
IV.

'De man bevalt me niet - hij doet zoo vreemd,' had een nerveuze dame nog den vorigen avond

gewaarschuwd: 'pas hebben ze iemand ergens binnen gelokt, en 'm eer-ie 'r op verdacht was, met 'n hamer op z'n hoofd geslagen. Nee, 'k zou 'r niet alléén heengaan.' Deze bedachtzame woorden, uit 'n vrouwelijk instinct, dat het slurpen van bier door 'n rietje, 't heele beweeglijke van de figuur onredelijk vond, voortgevloeid, schoten ons te binnen, terwijl we, achter de bloote beenen van den gastheer, de smalle treden der revolutiebouw-woning bekraakten. En 't gevoel van behagelijkheid werd 'r niet ruimer op, toen Caesar Löwe, na ons met het geel zijner beenen den weg door 'n donker portaaltje belicht te hebben - meer konden we niet onderscheiden - de deur van 'n sjofele kamer opende, en onder de opwekkende meedeeling, datie zich voor den bezoeker van z'n Sanatorium niet te geneeren had, de gekleede jas aan 'n spijker van den wand hing.

Wij stonden paf.

De kampioen voor de gezondheid der menscheid, de man wiens adreskaartje

CAESAR LÖWE.

Erstes Scheveningsches
LUFT UND SONNENBAD-SANATORIUM
AKTIEN-GESELLSCHAFT.

Dirk-Hoogenraadstraat No.....
SCHEVENINGEN. (Holland).

ons tot dit wetenschappelijk bezoek had uitgenoodigd, glimlachte ons toe met 'n enkele zwembroek aan, 'n zwembroek die aan de heupen door koordjes was opgenomen. Deze veelgebruikte pantalon, 'n paar jaegersokken en 'n lorgnet vormden z'n heele

uitrusting, die door de weelde van veel roode haren, roode haren over borst, schouders, armen, rug, dijen vervolledigd werd. 't Zonderling aap-mensch, mager, peezig als 'n orang-oetang, alleen door 't grijze hoofdhaar met iets mènschelijks, had bij 't aandringen om 't Sanatorium te komen zien, ook de dames 'höflichst eingeladen'....

Aan onze niet ongewettigde verwondering maakte hij 'n eind, door bevallig in 'n leeren leunstoel te hurken, en er ons een aan te wijzen.

'Dit is nu mijn inrichting - kijkt u maar rond,' zei hij zoo beslist ernstig, zoo zeker, dat 't gevoel alsof we er ingeloopt waren, voor bedwongen spot week. Nu er niet meer te twijfelen viel, dat we met 'n gezondheids-Don Quichotte, 'n hevig-bezielde te doen hadden, hielden we ons serieus, ontknoopten stemmig de handschoenen, waarmee we, gelijk vrienden kunnen weten, door dik en dun plegen te gaan.

'Sans gêne,' sprak hij hoffelijk; 'als u 't zich óók makkelijk wil maken'....

'Pardon,' ontweken we op gelijken toon: 'het is buiten wel 'n warmte om te bezwijken, maar 'n zwembroek behoort niet tot onze zakvoorwerpen. Bij de handschoenen zullen we 't laten.'

'Dat is juist de algemeene vergissing,' lei Caesar Löwe uit: "t eerste wat ieder voor 'n lucht- en zonnebad bij zich thuis noodig heeft, is juist 't welvoegelijk kleed dat ik draag. De rest is uit den booze'....

'Als we u even in de rede mogen vallen,' vroegen we: 'wáár is, om te beginnen, uw luchtbad?'

Thans met eenige verbazing van zijn kant, omdat-ie ons opmerkings-vermogen, als auteur, hooger geschat had, wees hij naar de balkondeuren van 't kamertje, wijd open, doch langs 't spagnolet met 'n spreij

afgeschut, en naar 'n armoedige achterkamer, waar 'n gewoon venster aanstond.

‘Op deze eenvoudige manier,’ verklaarde hij: ‘heb 'k àltijd trekking van frissche lucht in 't Sanatorium. De wijze om de spreij op te hangen is mijn uitvinding. In factum behoorde er natuurlijk geen spreij te zijn, maar de straat is nauw, en 'r zijn op 't oogenblik zooveel overburen, die zich verbeelden met al hun ònwelriekende kleeren aan, gezonder dan ik te leven, dat ik om den schoenmaker beneden, die mij het Sanatorium verhuurd heeft - 't is helaas nog niet 't eigendom van de Aktien-Gesellschaft-in-wording - geen overlast aan te doen, op die wijze den inkijk van-hun-poriënverstoppenden bij een man met frissche, open poriën, belet. Ja, zulk 'n dwang moet 'n overtuigde zich laten welgevalen. 'r Zal nog lang gevochten moeten worden, vóór de menschen weer natuurmenschen zijn, zich niet voor hun natuurstaat schamen.’

‘Heeft u geen last van vliegen?’, vroegen we uit de groote lijn van z'n denken vallend, omdat terwijl z'n stem eenigszins smartelijk sprak, onze nog niet geheel geboeide aandacht door 't gestoei van eenige kanjers in den wingerd van z'n roode borstharen, werd afgeleid. Persoonlijk kennen wij niets hatelijkers dan 't aanwezig zijn dezer lastige, tot niets dienende diersoort, bij littéraires arbeid. Er moet in Holland een proza-dichter bestaan, die in een vergroote vliegenkast zijn werkuren beveiligt. En 'n ander heeft meer 't land aan de terging dier kwel-duvels dan aan de geheele pers. 't Gedartel der bromvliegen in 's ontdekkers rosse haren, kon ons derhalve niet ontgaan.

‘Men duldt zoo veel van gekleede menschen,’ antwoordde Caesar Löwe, met den glimlach van 'n man die geleden heeft: ‘dat men zich spoedig

aan 't onschuldig spel der diertjes gewent. Daarenboven is mijn luchtbad vandaag niet compleet. 'r Is te weinig wind. Zoodra 't goed doortocht, ben ik in m'n element, - zijn 'r geen vliegen.'

'Maar als u in Duitschland terug is, in uw huishouding, hoe kan u dan met 'n enkele zwembroek?'.... polsten we, bevreesd te onbescheiden vragen over z'n intérieur te doen.

'Mijn vrouw heeft mijn leef-methode na eenigen tijd overgenomen, bevindt zich daar uitstekend bij,' zeide hij dadelijk.

'En uw dienstboden?'

'Die kijken, als ze pàs bij ons zijn, 'n beetje raar, maar we hebben 'r een viertien jaar - die gaat zoo gekleed als wij.'

Bedenkend dat 'n kopje thee bij zulk 'n familie iets ongewoons moest zijn, waagden we nog te vragen, hoe 't met de leveranciers aan de deur ging? Ze deden hun inkoopen zelf. 't Had niet 't minste bezwaar. En als er geopend móést worden, schoot men 'n poreus kleedingstuk aan.

Zonder eenige aarzeling expliceerde hij. Wij, toegewijd luisterend, bespieden de kamer. In 't getemperd, bleek licht, dat de gespannen spreij verschalkte, gaapte een ijzer ledikant, pas belegen, dat gelijktijdig voor sofa en gedachten-bezinking diende. Op den schoorsteen stonden drie ledige literflesschen melk, op de tafel een volle. Daarneven, schijnbaar onsmakelijk - wij leggen op dat schijnbaar nadruk - was een mild stilleven van natte sponsen, vettige haarborstels, kammen, brokken zeep, 'n bord met appels, noten, pere-schillen en 'n kaak waarin gestoorde tanden een fjord hadden gebeten. De achterkamer geheel ledig, met wat kleedingstukken als decoratie aan den wand, hielp 'n handje om van het Sanatorium boven den schoenmakerswinkel, 'n onguur

zitje te maken, waarin het rood-behaard wezen van den Strijder-voor-volksgezondheid, be-lorgnet en be-sokt, als een verweerd zandsteen standbeeld-met-eennavelbreukje, te luchtbaden lei.

‘U is zeker vegetariër?’ zeiden we, om het slakkend gesprek drijvend te houden.

‘Ik leef hoofdzakelijk van melk,’ bevestigde hij, de ledige flesschen beduidend: ‘vóór den middag drink ik er elken dag drie heele, daarna in den loop van den dag nog een paar. Ik ben zonne-aan-bidder en als ik iets in de gedegenererde maatschappij in te brengen had, verklaarde ik de koe heilig, als bij de oude Egyptenaren...’

‘Met uw verlof,’ vielen we hem weder in de rede: ‘u zegt, dat u zonne-aanbidder is, uw adres vermeldt zonne-baden - en uw kamer licht op het Noorden....’

‘Ik zal u mijn zonne-bad laten zien,’ zei hij, opstaand: ‘de inrichting is weliswaar wat primitief, maar het typische van mijn systeem is juist de mogelijkheid voor iedere behuizing.’

Kalm ging hij ons voor het portaaltje in, en - nog eens, we fantaseeren geen woord! - opende hij de deur van zekere gelegenheid, waar 'n rol closetpapier in de lichte tochtiging begon te ritselen, en 'n plankje zeker voorwerp droeg. Mèt dat de deur dier gelegenheid klagelijk piepte, lachte de zon door het raampje een vierkantje van gelijke grootte op het zeil van het portaal.

In dat zonne-parallelogram, amper voldoende om de be-sokte lompe voeten des Strijders te bergen, plaatste-ie zich met welbehagen. Kijkend van de gapende Nummer-honderd naar den armzaligen zonne-bundel, die de rosse voete-haartjes tusschen de verzakte sokken met koperen sprankels bevonkte, meenden we dat de magere heer ons op 't portaaltje

te pakken had, en 'n spijtig woord klom naar de spits onzer tong, toen hij genoegelijk de toelichting gaf.

‘Over meer zon beschik ik niet tot mijn leedwezen. Ja in mijn woning in Duitschland moet ik het met nòg minder stellen. Zon is 'n duur artikel. Buitengewoon duur.’
Zorgelijk observeerde-ie de zonne-ruit, die z'n sokken omgaf, en terwijl z'n mager, naakt lichaam bleek-vleezig tot waar 't bruin nekvel cirkelde, allerpotsierlijkst 't schamel revolutiebouw-portaaltje, benard gangske van pleister-klungels en werkende paneelen, overvulde, terwijl de rol closetpapier keel-schrapertjes kuchte, van benee 't nijverig kloppen des schoenmakers aandreef, de harige kuiten den zonne-bundel doorspaakten, sprak de directeur van het eerste Scheveningsch Lucht- en Zonnebad-Sanatorium. A.G.' met warmer-loopende overtuiging "r Moest geen stad, geen dorp. geen gehucht zonder publiek zonne-bad bestaan! De zon is de hoogste zegen voor 't lichaam! Poets liever nooit je tanden, laat je nagels groeien, verwaarloos eerder àlles dan 'n zonne-bad! De grootste vriend van de menschheid, de eenige God, is de Zon, de Zon, de Zon!'.... Extatisch wees z'n ruige arm naar 't kalkig plafond van 't portaaltje, als brandde daar 't schoone hemel-lichaam in opperste straling. Wij, niet in de stemming van zonne-aanbidding, waarlijk eenigermate afgeleid door de idylle van 'n zonne-plasje, 'n heer in zwembroek, 'n niet zeer zindelijke plee, haptten moeilijk adem op dien-smoorheeten doorloop en ons 't voorhoofd drogend, listiglijk pogend, 'm naar de koelere kamer mee te tronen, vroegen we of-ie behalve de zonneontdekking nog meerdere uitvindingen voor 't geluk der menschheid in portefeuille had. Dat belangstellend meeleven in z'n doen en laten, prikkelde 'm zoozeer, dat-ie uit 't zonne-bad stapte, de deur der

gelegenheid sloot, en ons met 'n naglanzing van zon op 't gelaat, in de luchtbadkamer volgde. Daar, 'n literflesch melk openend, stak-ie 'n rietje in den hals en na wat slokjes geslurpt te hebben, zei-ie met aandrang: 'Inderdaad, meneer, ik heb 'n tweede ontdekking gedaan, die voor de maatschappij van zóó hoog belang is, dat ik zonder overdrijving durf verzekeren, de oplossing van het sociale vraagstuk gevonden te hebben. U moet me echter beloven, mijn overdenkingen niet aan de groote klok te zullen hangen.'

'Zoo'n belofte is 'n weinig vreemd,' merkten wij op: 'de oplossing van dat vraagstuk is toch immers van zùlk 'n actueel en algemeen gewicht, dat de openbaarmaking feitelijk geen uur mag wachten.'

'Nee,' zei hij gevlaid: 'k moet wel degelijk reserves maken. Niemand leeft zonder ijdelheid - ook ik niet. Jaren, jaren heb 'k 'r over gedacht. Luister. Wat drinkt 't kind dadelijk na de geboorte?'

'Melk,' zeiden wij.

'Wat drinkt 't kind als 't niet meer aan de moederborst is?'

'Wederom melk,' herzeiden wij.

'Welke melk?', vroeg hij z'n voeten bepeinzend.

'Van de koe,' antwoordden we geduldig.

'Juist,' sprak hij met klem: 'ondankbaren als we zijn, vergeten we te spoedig welke verplichtingen we aan de koe hebben! De Koe en de Zon. De Koe en de Zon. Ware ik opvoeder van vele kinderen, ik zou ze nog vóór de tien geboden dagelijks laten herhalen: "de Koe en de Zon." Die zijn voor de menschheid alles. 'n Volwassen man, 'n volwassen vrouw kunnen zich grootendeels met koemelk voeden - zooals ik. Vleesch is de pest. Wat ziet men nu? Negen en negentig procent van de koeien worden na 't tweede of derde jaar geslacht, omdat 't vleesch

anders te taai wordt. Voor eetbaar, doch schadelijk vleesch, vermoordt men honderdduizend koeien jaarlijks, honderdduizend koeien met miljarden liters melk! Dat is de schande en 'n moordzucht die zich wreekt. Er is melk genoeg, om iedereen te voeden, melk voor arm en rijk - zonder dat 'r goddank 'n melk-trust bestaat - en de verblinde gemeenschap maakt er geen gebruik van! Nu is bij mij in 't zonne-bad 't denkbeeld gerijpt, dat wanneer in alle landen gelijktijdig de agrariërs, de vegetariërs en de sociaal-democraten, die toch óók voor de gezondheid van 't volk ijveren, de handen ineenslaan en in de respectieve wetgevende lichamen met groote meerderheid 'n wet doordrijven, OM HET SLACHTEN DER KOEIEN TE VERBIEDEN, desnoods met doodstraf te bedreigen, dat dan, en dan alleen goedkoop voedsel voor iedereen ontstaat - met andere woorden de basis voor 'n nieuwe maatschappij gelegd is'.....

'Het zou waarlijk jammer zijn,' opperden wij: 'als u dat inzicht nog langer verborgen hield. Ja, het is in zekeren zin misdadig, meneer Löwe, z'n tijdgenooten zulke overwegingen te onthouden.'

'De zaak is,' zei hij zacht en met diepzinnigheid: 'dat ik 'n heel dossier verrassende uitvindingen verzamelde, en dat ik schrandere lieden zoek, om met mij als directeur, 'n Naamlooze Vennootschap op te richten, om mijn ideeën te exploiteeren. Met ook uw naam op 't prospectus, meen 'k.....'

'We gelooven,' vielen we hem in de rede: 'dat 'n hoogst-onsolieden commissaris Falkland sommige te voorzichtige lieden zou afschrikken hun kapitaal in uwe onderneming te steken. Néé, beslist niet!'.....

'Dat is jammer,' zei hij.

Na diè beleefde weigering stotterde 't gesprek. Tot aan de deur liet-ie ons in z'n zwembroek uit. Daar, zich schuil houdend voor de overburen, beklemd tusschen den bepleisterden wand en de brievenbus, riep-ie ons nog door den kier na: 'Vergeet nooit de spreuk: 'de Z o n e n d e K o e !'

'Nooit!' zeiden we, blij dat we 'r uit waren.

De schoenmaker in 't benedenhuis keek over z'n hor, grinnekte. Voortstappend, moet er waarachtig - na 't éérst vereerend aanzoek voor commissaris van 'n Naamlooze Vennootschap - in onze oogen iets van de generatie eener Koe geleefd hebben.....

Sept. '06

Dilemna.

'Enne wel de komplemente - enne of meneer en de juffrouw vóór asse-ze op reis ginge effetjes beneje gedag kwamme zegge' had 't meissie van halve-dagen, dat bij de burenen den boel schoon hield, an de deur gezeid.

Eerst was zij 'r op tegen geweest - as je mekander maande voorbij was geloope, zonder 'n groetje, zonder 'n boe of ba, terwijl je 't vroeger best met ekaar kon vinde - en enkel om nukke en kure van 'n mensch met 'n hummeur as 'n spin vervreemd was, had 't geen reson¹⁾ afscheid te neme, as je voorgoed 't land uit trok. Hij, humaner van gezindheid, minder op z'n teenen getrapt, niet zoo taai als de twee wijven, die in 't begin der buurschap mekaar als teedere parkietjes den eenen dienst na den anderen bewezen hadden, en bij 't verflauwen der genegenheid vinnige moksters waren geworden, praatte 'r nijdasserigheid weg. As de weduwe ze zoo bepaald liet róépen, zich de minste toonde, most 'r 'n reden wezen, kon je licht is gaan hooren - en as ze mal dee of as 'r wat achter stak - nou dan had je nog niks verloren.

1) Raison.

Maar zoo-zoo bukkend voor z'n argumenten, behoedzaam 'r zwarte japon aan weerszij van 'r heupen omhoog trekkend, om geen kalk van de zijwanden der trap mee te nemen, stapte ze achter 'm an, de treden af.

'Binne!', riep juffrouw Sanders dadelijk, en met de kneuigste minzaamheid op 'r breed gelaat, 't gelaat dat de laatste maanden een en al onheuschheid geweest was, glimlachte ze 'r visite toe: 'wel dag juffrouw - wel dag meneer - wel dat vin 'k aardig, da-je nou toch gedag kom segge voor je na Engeland ga. Ga u sitte. Da's me nieuwe commesaal - en dat benne me bure van bove, Sjemmes.'

De man achter de tafel nam de doorrookte pijp uit z'n mond, zei met 'n Engelsch accent, dat 't 'm aangenaam was.

Toen plechtigde 'n stilte van mekaar is goed op te nemen. De Engelschman keek wantrouwend - de visite raar, omdat ze dáar nou heelemaal niet op verdacht was geweest, nee maar ook in de verste verte niet. 't Leek of de weduwe de eene commesaal na de andere versleet. Nou al weer een. Toe maar, toe maar.

'Ken ik met 'n kommetje diene?', vroeg de gastvrouw beminnelijk, 'r stem als 'n bliksemafleider bij de genepen lipjes der buurvrouw en de starre oogen van buurman gebruikend.

'Daar zegge me niet nee op,' zei buurman, al vrindelijker, omdat de weduwe 'm 'n toetje sigaren, dat op 't tafelzeil bij den commesaal had gelegen, toestak. Met z'n sterke, gele tanden beet-ie de punt af, en terwijl de weduwe de strooperig-zwarte koffie met weerbarstige kluitjes koffiedik in de kommen mikte, plofte-ie zulke zware rookbuilen, dat de langs de gordijnballetjes aanschuinende zon, 't tegen de blauw-grijze walmen aflei. Z'n vrouw zei nog niks,

en de commesaal, stug z'n pijp belurkend, nog minder.

“k Docht soo,’ hernam de weduwe, breeduit neerzittend, nou de kommen gevuld waren, en 'r 'n weinig bevende, vette handen aaiden verlegen den buik van 'r kop: “k docht soo toe 'k hoorde, dat u na Engeland gaat, da-we mekaar toch nog is moste sien, omdat - vin u dat geen merakel van toevalligheid? - omdat me aanstaande 'n Engelschman van komaf is, niewaar, Sjemmes?’

‘Ik ben in England geboren,’ knikte James, de pijp op z'n hand uitkloppend en 't morsig gedoetje op den schotel van z'n kom schuivend.

‘Sjemmes, kè-je dat nou niet in de aschpot doen?’ merkte de weduwe kittig op: ‘daar is de aschpot toch voor. Die manne, hè juffrouw, dat mot nou toch altijd morse! As wij dat is deeje, hè juffrouw, as wij soo is satte te lurke en de smurrie overal neerleije, hè?’

‘Zeit u dat wel,’ knikte de visite: ‘t benne me 'n morspotte, al komme ze van Sjina of Jegan’....

Gelukkig, 't ijs was gebroken. 't Gesprek begon te vloten.

‘Wij dàt en jullie wat anders,’ ginnegapte buurman, en zich tot den commesaal wendend, vroeg-ie om dadelijk te toonen dat-ie z'n mannetje in 't Engelsch stond: ‘what you say, Sir?’

‘Yes,’ zei de commesaal, tusschen 'n hap rook en 'n smak in.

‘Ja, jij ken jès segge, Sjemmes,’ praatte de weduwe honnig van koffie-stemming: ‘maar as me getrouwd benne, dan rook-ie segare - en niet van die smerige pijpe. Wat seit u, juffrouw? Dat is niet bij te houe met die asch en die swijnerij. Enne vraag niet wat die héére wegrooke! Dat drage wij niet an ons lijf. Wij moste 't prubbeere. Wat hebbe se d'r an, hè?’

Even, in 't blauw-bedwalmd zonnetje glunderden vier gezichten. Toen zei buurman stevig: 'Jullie wijve wete niet wat lekker is.' Dan, in 'n nieuwe stilte, klokte de koffie tegen buurvrouw's zuigende lippen. In de kooi op 't kozijn schraapte de putter z'n bekje tegen de tralies en uit 'n overzij-raam zeurde 't gehuil van 'n drensend kind.

Met 'r adem deukjes in de koffie slaand, om de kokende hette te bekoelen, dan weer sterk slurpend, spon de visite op wat voorzichtige vragen. Zoo ineene op 't punt van trouwe met 'n Engelsche commesaal, dat gong 'r bij háár niet in. Dat zou wel ophakkerij weze. 'n Mensch van bij de vijftig! Daar most ze van wete. Maar nog vóór ze ophield met blazen, voorkwam de weduwe 'r. Onrustig 'r stoel naar de schaduwzij der kamer verzettend, en de zweetglimminkjes van 'r voorhoofd vegend, lei ze met hortende overweginkjes uit:

'Ja, daar sel u van opkijke - of misschien ook weer niet - omdat trouwe soo mènschelijk is niewaar? - Sjemmes en ik woue in 't huwelijk treje, omdat we mekaar alsoo lang magge..... Is 't niet, Sjemmes? Jij mag ook wel wat segge'....

'Of course,' bevestigde James: 'wij wouen samen trouwen, maar mijn papieren moeten eerst van England komen'.

'Enne daar sitte me mee,' sprak de weduwe klagerig: 'sonder sijn papiere kenne me niet trouwe - as ù daarvoor nou is Sorge wou - dan sou u ons 'n gróóte dienst bewijse.'.....

'Ja, ja,' knikte buurman, nog maar half begrijpend.

'Sijn papiere,' vervolgde de weduwe: 'legge in Londen en de mijne legge hier, verstaat u? Enne om an te teekene, motte me se bij mekaar krijge. Da's natuurlijk, wat? As ù nou soo vrindelijk wou wese, om voor ons na 't bero-van-de-bevolking in

Londen an te loope en daar sijn papiere te lichte, dan ware me 'n end op streek en dan soue Sjemmes en ik u ons heele leve dankbaar sijn. Is 't soo niet, Sjemmes?'

'Zeker. Zeker,' zei de Engelschman, de pijp tusschen z'n tanden vasthoudend en door 't gleufje van 'n mondhoek pratend.

'Nou, as dat kàn,' wikte buurman: 'dan wille wij wel.....'

Z'n vrouw, 'r kom op tafel zettend en even 't koffiedik, dat ze in 'r mond had gekregen, niet bekauwend, viel 'm in de rede.

'Beloof nou niks, Dirrek, voor je weet of je 't ken nakomme. Je weet ommers niet waar 't berovan-de-bevolking in Londen is.'

'Da's na te vrage,' goedigde hij.

'Ja, dat sou 'k ook soo denke,' overwoog de weduwe: 'voor te vrage heb-ie òveral 'n mond. Als d'r hier in Amsterdam 'n bero is, sel d'r ook wel een in Londen wese. Inschrijve doen se je over de heele wereld voor de belasting, sou 'k zoo denke. Schrijf is op, Sjemmes, hoe je precies in 't Engelsch hiet, en wanneer je geboren ben, en hoe oud of-ie ben, en hoe of je ouwers hiete. 't Flesschie inkt staat voor je neus met de pen 'r bij. Schrijf 't nou netjes op 'n envelop.'....

Voorbeeldig-gehoorzaam ontkurkte de Engelschman 't fleschje met z'n tanden, doopte in aandachtige stilte den penhouder zóó diep in den inkt, dat 't benedeneind van 't houtje als gelakt te voorschijn kwam.

'Sjemmes,' klaagde de weduwe ingehouden-opstandig - nog in de sfeer der bruidsdagen -: 'wat sit je nou weer stom te knoeie! Nou doe je asof je nog nooit 'n pen in je poote gehad heb! Wel godallemachtig, mot je dat an je jas afvege? Wat seit

u daarvan, juffrouw? Ja, je staat met se uit'....

'Hahaha!', lachte buurman omdat James, niet wetend waar-ie de rest an zou kwijt raken, grinnekend de penhouder door z'n zwarte haar haalde. En omdat 'r 'n inktveeg an z'n eene oorlel kwam, lachte tot zelfs de weduwe mee. In de sterke knuisten van den Engelschman besneed de pen 't papier, alsof 'n graveerstift over koper kraste.

'Zoo,' las-ie, blij dat 't gedaan was: 'James William Wallace, son of John Dick Wallace and of Mary Julia Languish, born April 24th, 1854, 83 Little Russelstreet. Londen W.C.'

'Da's duidelijk,' zei buurman, de enveloppe voorzichtig bij de hoekjes vasthoudend, om de van inkt topzware letters niet te beschadigen: '.... dus ik heb maar de papiere van Sjeems Wiljam Walles uit de Littel-Roessell-straat nommero drie-en-tachentig te vrage?....

'Dat wil segge,' vulde de weduwe aan: 'sijn geboorte-bewijs, da-se hièr kenne s i e n dat-ie meerderjarig is - dat-ie in Londen gediend het - èn dat-ie daar niet nòg is getrouwd is,' besloot ze met den s c h i j n van 'n grap, die niet met 'r oogen harmonieerde.

'Alles goed en wel,' stemde buurvrouw, zich voor 't eerst ernstig in 't gesprek mengend - tot zoover had ze meer wantrouwig dan toegewijd geluisterd -: 'maar Londen is geen Schiedam. We gane d'r nou voor de vierde keer na toe, omdat me man daar in de zomertijd as bassist meer verdiene ken as in òns land van nakende armoei - ja, Sir, my man is from the bas - maar mijn kop d'r af, as d'r geen twintig bero's-van-bevolking in plaas van een benne. En loop ù nou is twintig bero's af. Dat ken mijn man niet op zich neme. Misschien benne d'r veertig, vijftig bero's.'

‘D'r salle toch wel wijke wese,’ veronderstelde de weduwe 'n weinig teleurgesteld: ‘en as je anders op de sikkretarie van 't stadhuis anloopt, en je geeft een van de booie 'n footje, dan krijg-ie toch ommers haring of kuit.’

Met 'n trek van bedwongen meelijden keek de muzikante-vrouw, die zoo straks met de nachtboot naar Rotterdam zou afreizen, om met de ‘Batavier’ naar Londen te trekken, de onnoozele weduwe aan. Zoo'n mensch kon zoo nuchter as 'n kalf uit de hoek komme! De sikkreterie van Londen - of 't daar niks was - of je maar an de eerste de beste deur had an te kloppe - waar zatte d'r hersens....

Ongeduldig met 'r voet wiebelend - nou wist ze hoe laat 't met de vrindelijkheid zoo-ineene was - spitste ze al 'r lippen voor 'n niet-malsche terechtwijzing, toen de weduwe, die óók niet van gister was, 'n lokaas an 't haakje sloeg.

‘Sjemmes en ik hebbe 'r graag wat voor over, as u 't in orde wil brenge,’ vleide ze zoetig: ‘as u maakt dat de pepiere bij mekaar komme - ja, al most 't 'n tientje koste - bij wijse van spreke,’ eindigde ze snel, met nadruk op 't voorbehoud.

Buurman keek buurvrouw aan en die zich over 't aanbod beradend, bestaarde allercontemplatiefst 't onzindelijk gewriemel van James, die met 'n speekselvochtige tip van z'n zakdoek den inkt van z'n oorlel verwreef.

‘Nee, àzze we 't doen, doene we 't as vrindedienst en niet om cente,’ sribbelde de muzikant, met iets onwezenlijks in z'n stem, tegen. 'n Plompe rookbuil kolkte uit z'n mond naar 't venster en omdatie zoo heelemaal in 't gesprek had gezeten, zonder behoorlijke aandacht voor z'n sigaar, plofte 'n lange kluit asch langs z'n buikje en knieën op 't schoon-

gekuischt streepjestapijt. Nog terwijl z'n vrije hand 't stuifsel heenklopte, zei z'n vrouw spichtig:

‘Jessis-nog-an-toe, Dirrek, wat bè-je toch 'n vuilek! Daar ken-die me bove ook zoo duvelsch mee make.’

Doch de weduwe, die 'r zure trekjes in 'n wolk van goeiigheid te schuil lei, sprak sussend: ‘Laat u 't maar legge, buurman. 'k Ben 'r met Sjemmes an gewend. Lurke en morse, net as 'k daarnet sei - al de kerels benne eender.... As je maar weet, Sjemmes, dat inkt uit zaddoeke niet te wassche is!’

'r Stoel weer bij tafel schuivend, peurde ze met 'r hand in de rokken-veelheid, lei 'r groote, glimmende, zwarte knipbeurs naast de koffiekom, en met 'n onzekere tasting in den bek van 't ding kneep ze 'r twee rijksdaalders uit, die op 't bloemetjeszeil dadelijk met 't zonlicht begonnen te stoeien.

James, de lippen om de pijp geschroefd, keek diep-ernstig naar 't gespartel der straaltjes rond de zilverstukken - buurman knipte z'n oogleden, alsof 't geglans 'm te machtig was - buurvrouw's oogen volgden de dikke vingers der weduwe, die den knip der beurs toeklepten en 'r beslist in de veiligheid der rokken her-borgen.

‘La-me 't nou niet voor centen doen,’ zei buurman nog eens zwakjes en in den ondergrond van z'n stem was zulk 'n anstellerigheid, dat z'n vrouw vlijmscherp de leiding in handen nam.

‘Wat kles jij nou, Dirk! Doen doe 'k 't liever heelemaal niet. Je weet niet wat je je anhaalt met 't loope van 't eene bero-van-bevolking na 't andere en van de eene sikkretarie na de andere sikkretarie, maar nóú me 't doene, om ù te pleziere, motte me op 'n heeleboel onkoste van 'n tram en nog is 'n tram rekene, en dan weet je nog niet eens hoeveel ze voor de pepiere zelf vrage. Is 't waar of niet, juffrouw? God, mensch, 't is 'n stad die je in geen

week afloopt - d'r wone meer mensche as bij ons in 't heele land - en misschien benne d'r wel tien strate van die naam - 't gaat daar àlles in 't groot'....

Rustig ophakkend, prettige slobber-slokjes van de twééde kom koffie nemend, en met iets nattigs an 'r wimpers om de aanstaande reis en de gezelligheid zooas je 't alleen in je eigen land had, bleef ze over de groote stad voortzwammen....

De verrassing, waarover ze aan boord van de 'Batavier' nòg niet uitgepraat waren, kwam op de eigen kamer boven, nog geen tien minuten na de visite. Want terwijl de vrouw van den bassist bezig was de boterhammen voor de reis te smeren en ze met schijfjes bloedworst en reepen zure zult te beleggen, stond de Engelschman, zoo maar zonder kloppen binnen gekomen, ineens voor ze, en zonder de pijp uit z'n mond te nemen door 'n mondhoek pratend alsof-ie in 'n kelder zat, lei-ie ook twee rijksdaalders naast 't mandje met den mondvoorraad, bewoog, listig de oogleden, zei stug:

'That's for you - as jij met de papiere wàcht. Ik heb geen haast. Wanneer jij mijn papiere n i e t vind, krijg jij met Januari nòg vijf gulden. Right? Goodbye....'

'Da's 'n h i s t o r i e,' zei de muzikant.

Juni '06.

Gefileerde haring.

Op een snikheeten uitzonderings-dag der haringmaand Juni, onzeker wat-ie 'r op 'r jaardag zou meebrengen - ze had niet alleen alles, maar ze maalde om niks - en 'r in de belabberde warmte natuurlijk op 't l  tste moment aan denkend, kreeg-ie door 't gevlag van de visch-winkels, den vrij wel onzinnigen inval 'n vaatje nieuwe, echte, pas aangevoerde maatjesharing huiswaarts te sjokken.

Saar, de meid die ze al veertien jaar hadden, en die met 'r vrijpostigheid de heele familie op den kop zat - elke maand kreeg ze gedaan en elken eersten werd ze terug genomen - feliciteerde 'm in 't portaal.

'Nog veel jare gezondheid en voorspoed,' wenschte ze, stevig z'n hand drukkend, en onmiddellijk de hare beruikend, viel ze gemeenzaam uit: 'Wat zalle me nou hebbe! Het u paling gegete? U mag uw hande wel wassche....'

Vergenoegd-grommend schoot-ie 'r voorbij, de huiskamer in, waar de jarige met Rachel, die bij ze inwoonde, en met Bets en Leo, an 'n zoet likeurtje bezig waren.

'Dag pa - wel gefeliciteerd!', riep Bets, 'm met likeur-kleverige lippen 'n smakkenden zoen gevend: 'en wat 'k wensch, nou dat weet u.'

‘t Zelfde, schoonpa,’ zei Leo, z'n hand schuddend.

Fie, de jarige en Rachel, puf van de warmte, genoeglijk van likeurstemming, bleven glimlacherend op 'r stoelen.

‘Hoe kom-ie binnen met je jas an!’, begon de jarige zacht te verwijten, maar den bobbel onder de demi oplettend, praatte ze luidruchtig: ‘o, 'k begrijp! Da's me kedo.... Maak me nou niet nieuwsgierig! 'k Dacht al da-je me vergat! Natuurlijk, de veeren boa, die we gister in de Galerij hebben gezien!’....

‘Je bràndt je!’, zei-ie 't pakje van onder de demi krijgend, en 't naast de likeurglaasjes op tafel stellend: ‘knap as je raait wàt of 'r in zit.’

‘Doe me één genoegten,’ protesteerde de jarige: ‘en la-me niet in die wàrmtte raaien - je weet hoe zenuwachtig je me daarmee maakt! As 't de boa niet is, wat is 't dan?’

‘Tièn gulden as je 't raait,’ hield hij lacherig vol, asof-ie niet wist hoe ze 'r 't land an had.

‘Pa, plaag ma niet op 'r jaardag,’ zei Bets, die zelfs bij feestelijke gelegenheden kwestietjes om zoo'n kleinigheid had zien aankomen.

‘Is dat aardig?’, vroeg Rachel, zich 'r ook mee bemoeiend: ‘in plaas van vanmorgen kom je d'r nou mee - en nou nog ràaien - as dàt grappig is, weet ik niet wàt 'n grap is’....

‘Daar dan,’ hakte hij den knoop door, bevreesd voor de in stilte overgaande ontstemdheid der jarige, waarmee niet te gekken viel.

't Pakje opschuivend, verlustigde-ie zich in de stijging van 'r aandacht bij 't loswrikken der touwtjes en vochtige papieren.

‘n Vaatje haring!’, riep Bets 't eerst.

‘Hàring,’ herhaalde Fie, en 'r stem zwalkte in de branding van verwonderingsaccenten: ‘....hà-

ring.... haring.... Hoe komt men dáár toe?.... Haring!.... Haring!....

.... 'Omdat je 't 's morges zoo dikkels op je borst heb,' verduidelijkte hij - bij de nauwlijks bedwongen verbazing van Rachel en de anderen.

Fie boog terug in 'r stoel, droogde de handen, die ze aan de natte plankjes bevuild had, en keek met heen-gekromde lipjes naar Rachel, die in uitermate welsprekende pantomime, over zoo'n nonsens-van-'n-kedo, de pleister-engeltjes van 't plafond bespon.

Leo, schoonzoon, sinds 'n jaar of tien, voelend dat 'n onweerskopje aandreef, beglimlachte de punten van z'n bottines - Bets, die van de papieren en touwtjes 'n prop had gemaakt, zocht met tact naar 'n afleiding.

'Nou, daar ken u van smullen, ma. As ze maar niet te zout zijn. Hoeveel zitten 'r in, pa?'

'Twaalf,' zei pa 'n weinig ongerust. 'r Pruttelde iets op 't gelaat van de jarige. Rond 'r neus groeiden bekende, zachjes-aanstuwendende trekjes.

'Twaalf nieuwe haringen,' rekende Leo, de intentie van z'n vrouw snappend: 'da's geen kleinigheid. Wat heb u daarvoor betaald, as ma 't weten mag?'

'Laat 'k maar zeggen, dat ze beestig duur zijn,' antwoordde hij, z'n demi uittrekkend: 'in de koffiehuisen betaal je 'r vijf en zeventig cent 't stuk voor! Meer zeg ik niet'....

'Misschien doe je 'r haar 'n plezier mee,' zei Rachel, kalm olie in 't vuur werpend: 'mijn zou je ze niet hoeven te geven. 't Is zonde. Haring. Haring. Hoe komt-ie op de inval! En kijk je jas is! Dat gaat 'r van z'n leven niet uit'....

Waarlijk op 't grijs van z'n colbert was 'n verdachte lekstreep.

Nog zweeg de jarige. Maar nou-ie als 'n idioot om 't kleine ongeval lachte, remden 'r saamgeperste lippen den over-kokenden wrevel niet langer.

'Bel jij Saar is, Bets - anders gaat 'r me tafelkleed ook an. 'k Dank je wel, hoor. Da's 'n héélaardige verrassing. En daar most 'k in die warmte na raaien. Haring. Haring. Hoe ken men iets uitkiezen, wat 'k niet door me keelgat kan krijgen! Aárdig kedo is dat, om jézélf te tracteeren, as *ik* jarig ben! Da's overnieuw! Ja, neem ze maar mee, Saar, en kom is met 'n schoone doek. Meneer heeft haring meegebracht.'

'Haring?', vroeg de meid: 'wat motte me d'r met zoo'n bóél?'

'Vraag 't meneer,' zei mevrouw ingehoudenminzaam.

Zoolang Saar in de kamer bleef, zweeg-ie nog, maar zoo was ze 'r met z'n cadeau uit, of de verontwaardiging kwam los.

'Da's me dank! Nee, da's werchtig me dank! Daar sloof ik me voor uit. Daar leg ik zes gulden voor neer! Da's de dank voor me attentie! Haring zoo malsch as boter, haring gister angevoerd, haring...'

'As je me ziek wil maken op me likeur dan mot je nog tienmaal haring zeggen,' viel Fie 'm in de rede: 'de heele kamer ruikt 'r na. Zes gulden voor wat ik niet lust. Omdat *hij* 't wel lust, smijt-ie 'r geld voor weg!'

'Sinds wanneer lust jij geen haring?', vroeg hij geprikkeld.

''n Nieuwe Hollandsche maatjesharing,' hielp Leo, bang dat 't verjaringsdineetje weer enkel gehaspel zou zijn: 'n echte fijne haring bij je ontbijt, òf op je nuchtere maag, óf gefileerd met 'n blommig aardappeltje met botersaus - daar sta 'k midden in den nacht voor op'...

'Overdrijf niet zoo, Leo,' maande Bets, af en toe erfelijk-belast met den toon van 'r moeder:

'midden in de nacht eet jij haring! 'k Wou dat je 't dee, dan snurkte je minder'....

'n Gefileerde haring,' zette de schoonzoon door, zonder van de interruptie nota te nemen: 'n harinkie in vieren getrokken - met de graat 'r uit - om te zoenen - om te beknielen'... In verzaliging lei-ie z'n rosse wimpers tezaam, knuffelde de lippen tot 'n bleek-purper tuiltje en de toppen van duim en wijsvinger gebaarden teederlijk.

'Weet je wat wij doene?', zei schoonpa, verheugd om den steun: 'wij eten d'r zoo dádelijk een as horduivre¹⁾ enne dan krijgt je moeder morrege d'r boa uit de Gallerij, as ze dat goddelijk zee-banket niet lust! In 't uur van me dood ken je me nog haringe voorzetten. Og!'

'Hou je op met je haring bij de likeur?', zei de jarige voor 't laatst - maar 'r gelaat dee minder strak. De boa werkte. En de p a r f a i t - a m o u r .

Kort voor 't eten, quasi om d'r handen te wasschen, waren pa en Leo uit de huiskamer naar de keuken geslipt. As 't h o r s - d ' o e u v r e op tafel stond, zouden ze 'r toch àllemaal van meeproeven...

'Saar,' zei schoonpa met ootmoedigs in z'n stem: 'waar heb-ie me vaatje haring gezet?'

'Mot je dat nòu hebbe?', vroeg de meid, die pas de aanrecht met witzand geboend had.

'Geef 't is stiekum, Saar. We wouen 'r 'n paar fileeren, as 'n verrassing voor binnen,' lei Leo uit - 'dat kennen jullie toch niet.'

'As d'r maar geen morsboel van komt in me schoone keuken,' waarschuwde de meid stug.

'Leg dan 'n paar kranten neer, dan loopt 't af in 'n wip.'

1) Hors-d'oeuvre.

Nijdigjes om dat mannen-bezoek, diepte de meid 't vaatje uit een van de kastjes onder de aanrechtbank, en handig als-ie was, wipte de schoonzoon de plankjes met 't aardappel-mes omhoog. Z'n manchetten bij den gootsteen leggend, de hemdsmouwen opstroepend, begon-ie de bewerking.

'Wees maar niet bang, Saar, 'r komt geen spètje van. Ziet u, schoonpa, as je ze in mootjes snijdt, is 't lekkere 'r af, krijg je meer graat as haring in je mond. De Frànschen hebben 't fileeren uitgevonden. Eerst mot je de buik opensnijjen, om 'r 't vuil uit te halen. Dat doe je natuurlijk zoo...'

Ongemeen-natuurlijk lukte 't niet. 't Botte aardappelmesje dreef wel zoo'n kerf in den buik van den haring, dat de ingewanden-viezigheid 'r uit zakte, maar de rechte weg tusschen kop en staart was het zóó weinig dat bij 't poenig pogen, om 't slibbergoedje 'r uit te lichten wèl 'n stuk graat mee uit de opening schoot, maar de helft van wat 'r niet in behoorde, aan 't kopstuk bungelde.

'Da's jammer,' klaagde schoonzoon, met de stompe punt van 't mes in de donkerte peuterend: 'as-ie 't nõu nog maar doet.'

'k Krijg in de gate, dat 't 'n knoeiboel wordt,' gromde de meid, de aardappelen in den gootsteen afgietend: 'Wie staat 'r vlak voor 't ete met haringe te morse!'

Noch meneer, noch schoonzoon antwoordden. De gemartelde haring in de beringde hand, kroop weerbarstig uit z'n huid, heele stukken vleesch verliezend. Bezorgd keek schoonvader toe. Het leek meer graat dan haring, en toen de behendige met 'n zwaai van 't mes ook de graat trachtte te meppen, deden kop en staart als lieden die mekaar minder mogen, en 'n straatje omlopen om geen lastige ontmoetingen te hebben.

'Ik geloof,' sprak de man der jarige: 'dat Fie'm liever in mootjes eet. 't Ziet 'r 'n beetje raar uit. Noem jij dat fileeren?'

't Mes deugt niet,' hardnekkigde Leo, die door 't vet geen houvast meer in z'n handen had: 'geef is 'n beter, Saar.'

'Nee hoor!', weigerde de meid bot: 'stank an één mes is genoeg en we gaan ete.' Onhoffelijk, met een stijgende ontrusting van haar humeur, liep ze de gang in. Rustig bediende Leo zich zelf, en 'n tweede haring spleet onder 't mes.

'Als de vrouwen maar niet hier komen,' praatte schoonvader gejaagd: 'ken je 't niet 'n tikkie vlugger doen?'

'U heb makkelijk praten. Dat is geen haring, dat is paling,' zei schoonzoon, met 'n meester-ruk de graat zóo op-sleurend, dat ook de staartvinnen op de aanrecht kwakten.

'Wat 'n pech,' sprak-ie bedrukt.

'Waarom?', vroeg schoonvader: 'prachtiger kèn 't niet - as de graat 'r uit is heb je alles gewonnen.'

'Nee,' zuchtte Leo: 'om 'n haring te fileeren, mot eerst de graat 'r uit, en as je 'm dan bij z'n staart ronddraait, heb-ie 'm zoo as 't mot. Affijn, driemaal is scheepsrecht.'

'Driemaal, is 'n daalder,' rekende schoonvader, geschokt in z'n vertrouwen, 'as 't heele vaatje 'r maar niet aangaat.'

Weer glee 't mes in den buik van 'n haring, weer barstte 't onnoodige 'r uit, weer brokkelde 't vel, weer droop 't vet - weer zóú de graat 'r gekomen zijn, als de opengestooten deur geen verschrikking gegeven had. De jarige, Rachel, Bets, drongen met Saar, die alarm had gemaakt, in 't portaal te hoop.

‘Wel god-nog-an-toe,’ zei Fie zonder aanloop ‘zijn jullie gek geworden? Wel god-nog-an-toe, wat voer je uit?’

‘Ik fileer,’ antwoordde de schoonzoon, en gelijk lukte 't met de graat, zonder dat de staart meeinging.

‘We zorgen voor 't hor-duiwre,’ sprak de man, matig-vergenoegd, toch blij dat hij niet met vette handen gesnapt werd: ‘we wouen is kijken Fie....’

‘Kom àsjèblièf de keuken uit, de schoone keuken, waarin Saar de heele dag heeft staan ploeteren.’

‘Laat me die eene af-fileeren,’ zei Leo, en nou-ie èindelijk zoo ver was, nou de derde haring, zonder vuil, zonder graat, zonder huid, bereid was gedraaid te worden, greep-ie de twee staartslippen, en bekeken door de ontstemde vrouwen, die de smurrie op de aanrechtbank met soorten-van-verbolgenheid aanschouwden, scheurde-ie 't vleesch van een. Helaas. Of 'r vloek op rustte - òf zooveel oogen 'r de zegen van afnemen - òf dat de haring te jong was - 't kunststuk ketste.

‘Mis,’ zei-ie, de ontredderde brokken bij de papperige restanten op 't papier leggend: ‘t Wil niet’....

‘Wil je de keuken uitkomen, Leo?’, vroeg nu ook Bets in hereditairen toon: ‘as je toch wéét dat mà geen haring lust!’

‘En nou mot je is kijken,’ wees Rachel: ‘hoe ze d'r al driè verknoeid hebben! Da's heerlijk, da's om van te watertanden - haché van haring! Pudding van haring! Wat 'n zonde voor God.’

Bij den gootsteen was schoonzoon al bezig z'n handen met 'n kluit groene zeep te wasschen. Saar, met 'n spichtig-bleek gezicht, rommelde met pannen en deksels.

‘Doe mijn 't plezier, Saar-lief,’ verzocht mevrouw gedwee, terwijl meneer de keuken uit droop, en

Leo z'n handen naborstelde: 'doe mijn 't genoeg en smijt de herrie in de vulnisbak.'
'Nòg is reddere,' zei de meid dries: 'k zou je danke. Dat mot meneer dan maar doen, as-ie toch de keukepiet uithangt.'....

Het werd met het cadeau dat geen cadeau was, mèt 't verknoeien van haringen, die je an mootjes snijdt en niet tot moes kerft, mèt Saar's brutaliteit en de stijf geworden aardappelen, 'n verjaardagsmaal met gapingen.

Daar had ze na motten rááien - in die warmte.

Juli '06

Kinderen der zorg.

Er zijn - 't behoort waarlijk tot 't ongemeenzonderlinge - enorme kringen van levensleed, die wij, auteurs en auteurtjes, bij voortduring mijden, omdat wij er ons niet dan bij toevallige uitzondering in bewegen, en omdat onze trouwe lezers aan iets anders behoefte hebben dan aan wat op een afstand aanschouwd - de meest-tragische verveling, verveling-van-elken-dag, verveling zonder einder en schoonheid, machtlooskruipende verveling, lijkt te vertegenwoordigen. Soms, als we den oppersten Droom in kunst-uiting zoeken, in letterkundige fantasieën, muziek, schilderijen, tooneel, dringt zich bij eene zooveelste teleurstelling de gedachte op, dat de mensch een bijzonder fraai specimen is, maar de natuur zijn scheppingen van beeld, kleur, geluid, gebaar, in oneindige mate overtreft.

In dergelijke onredelijke besluipingen neemt kunst den schijn aan van een surrogaat, dat we geheel zouden kunnen verwerpen, als een artificiëel bestaan ons niet van de vol-heerlijkheid der natuur gescheiden hield....

Toch, in andere stemming de lijn-van-surrogaat hervattend, gedreven door de pathologische neiging, om altijd weer van menschen àn menschen te ver-

tellen, bouwen we 't eene letteren-gebouwtje na 't andere, bewust of onbewust fantaseerend in den geest van die ons na staan. Zoo groeide in den loop der eeuwen eene levens-tendenz, die aan het oppervlak genomen, geen tendenz meer lijkt, omdat we er allen van af de fopspeen zóó aan gewend zijn geraakt, als aan kousen en liefst heele-zolen. De vrijheid van een auteur wordt door de mijl-paaltjes zijner gemeenschapsgenooten aangeduid. Omdat een schrijver zónder lezerskring, zónder aandacht, in den regel een doodgeboren individu pleegt te zijn. Een manuscript krijgt eerst léven door het mee-voelen en mee-denken van anderen. Om die reden wordt er wel eens meewarig gepraat over Abraham Kuypers' zoeten, kregel-makenden verzamelnaam 'Kleine Luyden', maar de beschrijvende literatuur over die menigte, vindt noch smaak, noch onstuimigen kooplust, noch.... snobs.

De verre horizon, lichtend in violette wolkjes en lila gekartel - het pompeus bazuin-gestoot, dat kunst bóven het gedoe dezer aarde moet verheffen en vanzelf-gesproken boven het gekrielt van sloppen, steegjes en achterbuurten - de heele visie van kunst in eene astrale sfeer, aureool van schoonheid, die schoonheid, d.i. Schoonheid is - is in fellen opstand tegen het sjagrijnige, grijs-egale, rampzalige, aan schoonheid van natuur en kunst ontscheurd bestaan der wee, als vlier smakende titulatuur.... 'kleine luyden'.... De fijngevoelige auteur Frans Coenen, aangetrokken door het veeltijds vreugdelooze der onderste burgerij, is geen bemind vleesch. Men verlangde v u r i g e romans in de straten-van-alleen-'s Zondags-'n-balletje-gehakt-of-'n-lapje. Herinnerde men zich niet uit z'n jeugd de heerlijke vervolg-deelen van Dumas, Victor Hugo, Sue, Xavier de Montépin, het gehos van ridders, misleide maagden, dolkstooten,

schakingen? Ware Frans Coenen nòg een stapje lager gegaan - 'k denk niet aan de arbeiders, daar het massaal verweer van deze, heroïsch en episch, kunstenaars lokte -, ware hij aan het analyseeren geslagen der fatsoenlijke, passieve, berustende, van luttele vreugdetjes genietende, in helsche zorgen stervende - k l e i n s t e burgerij, die hij nòch 'n ander kent, omdat we nooit in de Jordaan- en andere kwartieren doordringen, dan zouden zijn beschrijvingen van verdiepinkjes-verveling en stuiptrekkend fatsoen, de minnaars van kunst-aan-de-bergtoppen met rotting-slagen verjaagd hebben - en hijzelf at in berusting z'n nagels....

Deze inleidende opzet gewerd mij na de lezing van *Het Nieuwsblad voor Nederland*, of liever van de advertentie-kolommen van dit orgaan, eene toevallige bezigheid, die mij voor 't eerst van m'n leven overkwam, en waarin ik waarschijnlijk thans velen lezers van dit S c h e t s b o e k vooruit ben. Wat geeft zoo één nummer 'n verrassenden kijk op de geslotenste wereld eener groote stad! In 't begin, de duizenden klein-gedrukte advertenties glimlachend-verbaasd bekijkend, ben je geneigd 't blad neer te werpen, met de bewondering van 'n vakman, die de advertentie-uitgebreidheid van zulk 'n Zaterdagavond-nummer, de moeite van het zetten, administreeren etc., nog op andere wijze dan het groote publiek begrijpt. Dan, toevallig, lees je een der advertentietjes, een uit de ontelbare reeks, en verder zoekend, voel je een stijgende beklemming, ruik je de muffe lucht van alkoven en bedsteden, zie je trappen met ingevreten treden en glimmende grijptouwen, hoor je 't dompig gepraat in broeiende kamertjes.... 'r Hangt bestoven waschgoed aan droogrekken - 'r schort 't geschreeuw van 'n ven-

ter - 'r steekt 'n kop met opgeknot haar over 'n kozijn - 'r geelt de schil van 'n sinaasappel in de modder van 'n straatje - 'r schemert de dans van breedheupige, paars-bekkige meiden in 'n bierhuis - 't eier-gepel in 'n schaftekelder - de troebele walm van tabak en jenever - 't vraatknuwen van 'n graat door 'n bolruggige kat - de slierende stooming eener lamp - 't grijze-haren-geslurf langs 'n oker rimpel-gelaat - 't staren, vochtigen, wachten, wèèr staren, verwijten, vragen, be-rus-ten van duizenden, duizenden, nog eens duizenden oogen, oogen met zorg, monden met zorg, gebukte ruggen met zorg, stemmen met zorg. O, de advertentiekolommen der allerkleinste, onhoorbaarste, passiefste burgerij - zwiepen een stoet aan van zorg-menschjes, in-zorg-gebrokenen, ouwe, jonge, nog-op-'n-toe-komst-hopenden, fatsoenlijk-'t-uitschrééuwenden, een stoet zonder einde, zonder kleur, zonder mènschelijks. Want 'n mensch is een prachtig dier, geboren om naar het spel van zon en wolken te kijken. 'n Mensch is in z'n diepsten aard goed en zorgeloos, omdat-ie eens kind was, 'n kind de volkomenheid ver-zinnebeeldt - en op lateren leeftijd zich naar de omgeving richt, de Maatschappij - zonder mááts.

'Vreemd,' zeide dezer dagen een geleerde, de gekweekte bacteriën in een reageerbuis met verliefde oogjes bewonderend: '... vreemd dat er bijna geen zuur meer bestaat, dat we vroeger ànorganisch taxeerden, zònder waarlijk telende bacterie-soort. Vreemd dat niemand eens op den weelde-inval komt wat gezonde kinderen in een mooie streek af te zonderen, afgezonderd van alle vernielende invloeden, om op die wijze na te gaan hoe een mensch uit zichzelf w o r d t'.... Dwaze, beminnelijke onderzoeker! Hoe fameus humoristisch contrasteert uw reageerbuisje met de annonce:

In gezin z.k., een net Slaapkamertje met hangkast, boven plank, voor oude Juffr., of j. Juffr., b.b.h., f 1 p.w., liefst eigen bed. J.v.d. Heijdenstr., met gebr. van keuk., ook pension. Br. lett. N.N. kiosk Ferd. Bolplein.

Plots leeft voor je oogen 't huishoudentje van dat gezin-zonder-kinderen, 't gewroet om tot de zuinigste samenstelling der advertentie te komen, de gespannen berekening voor een genots-verhooging van één gulden per week meer. Aan de beluistering van het geval is 'n F a l k l a n d j e verloren gegaan. Jammer.....

De over 'n tafelblad gebogen zorg-hoofden, bij 't scheemren der avondlamp, zie je in de verheugenis der vondst dat er in de hangkast een bovenplank is. Het wikken en wegen vóél je. Of het 't aangenaamst is, 'n oude òf 'n jonge juffrouw te nemen, met of zonder eigen bed, met pension of met gebruik van keuken..... Welk een naïveteit-van-zorgjes, dat op zijn of haar aanraden, als lokaas aan de komende oude juffrouw, die op haar ouden dag b.b.h.h. (bezigheden buitenshuis heeft) en niet meer dan één gulden per week voor 'r slaapgelegenheid kan missen, meegedeeld wordt, dat er in de hangkast een p l a n k is.

Weer ànders leeft de verhouding in de volgende advertentie, tragisch door haar eenvoud:

Wegens ziekte der vrouw voor billijken prijs een Zaakje in Brandstoffen, Petroleum, Suikerwerk enz., wordt 's Zomers veel Roomijs verkocht. Adr. N.N.-straat No. 15.

Een mes dat aan twee kanten snijdt. 's Winters brandstoffen, petroleum, suikerwerk - 's-zomers verkoop van véél roomijs. De vrouw ziek. Het mes houdt op te snijden. De koopsom is niet genoemd, maar omdat we midden in den winter leven, en de oproep geplaatst wordt in den bèsten tijd van 't zaakje, durf je vermoeden, dat wanneer de zieke vrouw zich uit haar handeltje van brandstoffen, petroleum, suikerwerk, roomijs, terug heeft getrokken, de groote stad geen g e l u k k i g mensch rijker geworden is. Wie zal de nieuwe eigenaar worden van 't doodgejakkerd nerinkje? Wie zal er duiten en twee-en-half-cents-stukken tellen? En op 'n slonsje papier de schuld van 'n kan petroleum of wat lichte turven aanteekenen?

Vlak er naast, in 't pijnlijk gekrioel van kleine gebeurtenisjes, de veerkrachtigheid eener levende negotie.

Gevraagd: Tanden, gebroken of onbruikbare Kunstgebitten, worden ingekocht. Br. fr. ltr. N.N. bur. van dit blad.

Tanden gevraagd. Gebroken of onbruikbare kunstgebitten. Er zijn lieden, die 't eerst uitgevallen melktandje van 'n zoon of dochter in goud laten vatten, en eene zulke herinnering, als 'n lief ding, aan den horlogeketting dragen. Er zijn 'r - 'k wist 't tot heden niet - die 'n losgeraakten tand van grootvader, vader, moeder, zoon of dochter, mits gaaf, voor 'n dubbeltje of zoo versjaggeren. De samenstelling van 'n valsch gebit, krijgt op die wijze een bizarren oorsprong.... Als mijn uur slaat, om 'r ook een te moeten hebben, zal 'k de heugenis aan de kleine advertentie houden, die in de volksbuurten niet onopgemerkt kan blijven. Misschien is 'n tand wel eens 'n uitkomst.

Iets dergelijks onderstel je bij de lezing van:

HH. Hengelaars. Een geheele Vischuitrusting, weg. vertr. naar buitenland, bevattende een Vat, Laarzen, Hengels, een Bak, Jas, enz. Ook afzonderlijk. Borgerstraat 1^e Etage.

Vertrekt de man naar 't buitenland, of zegt hij maar zoo voor z'n bureu? Zit de vrouw 'm dwars bij z'n liefhebberij òf de huisheer? Als je naar 't 'buitenland' vertrekt, heb je toch waarlijk meer aan te bieden dan je visch-uitrusting, je vat, je laarzen, je hengels, je bak, je jas. Wat brengt 't op als je sláágt? O, de goddelijke 'humor', de onbetaalbare 'humor', van 'n hartstochtelijk hengelaar, die in den vroegsten morgen door 't dauwend gras langs de greppels liep, inlegend, 't kroos ploempend, bij 't trillen van z'n hengel lekkerloerend 'n pruim bekauwend, vóélend de plekjes van baars of snoek, blik of zeelt, paling of peutergoed, blij met 't zwaarder worden van z'n vat, en die, alweer midden in den winter, wegens vertrek naar 't 'buitenland', z'n meest-vastgeroeste genegenheids-voorwerpen van de hand doet, in één bod tezaam, desverkiezend 'elk afzonderlijk'....

Openhartiger - nee, in diè kringen geneert men zich niet: men geeft naam en toenaam, straat en nummer, die ik in dit verband liever strijk! - eerlijker biecht dit inseraat:

Linnenkast, sierl. Meubel, voor meer dan spotprijs, te koop een massief mahonie Linnenkast, buitengewoon groot, met zeer fraai gebeeldhouwde deuren, zeldzaam donker van kleur, 2 jr. in gebruik en

heeft f85 gekost, moet weg wegens geldgebrek. X-sstraat 106, kruidenierswinkel.

Twéé jaar geleden kostte de linnenkast f85. -, een voor die straat en zulke menschen zoo hoogen prijs, dat 'r wel iets hardes moet gebeurd zijn, om zonder aarzeling in 't publiek te vertellen, dat ze 'weg moet wegens geldgebrek.' Hollanders zijn 'n zóo burens-bevreesd volk, dat ze liever in schemeravond, ongezien, 't draagbaar boeltje naar 'n 'huis van koop met recht van wederinkoop,' met betaling van woekerrente, brengen. Alleen 'n kast van 'buitengewoon groot soort' brèng je niet zoo makkelijk.

Schuins daarboven, heb je kijk op 'n andere levens-historie:

Huishoudster. Een Juffr. middelb. 1. zag zich gaarne gepl. als Huishoudster, zonder salaris, zoo noodig ook genegen in de zaak behulpzaam te zijn. Br. fr. lett. B bureau N.v.N.

Een juffrouw van middelbaren leeftijd, vermoedelijk zoo geknauwd en getrapt, dat ze om arbeid in een dier kleine burger-gezinnen bedelt, z o n d e r s a l a r i s ! Enkel voor 'n hap eten en voor 'n bed. En alsof ze ruikt, dat 'r meerderen tot zoo iets bereid zijn, haast ze zich 'r offerte smakelijker te maken door zich ook geneigd te verklaren 'in de zaak behulpzaam te zijn'. Ze is van middelbaren leeftijd. Over 'n jaar of tien zal ze grijs zijn, fantaseer 'k. Hoe zal ze dan 'r advertentie stellen? En hoe groot is 'r teleurstelling dezen keer geweest, bij 't ontvangen van misschien niet één antwoord?

Een variante, aan het oppervlak 'n weinig vroolijker is deze aanbieding:

Nachtwaker. Een sterke man, 38 j. biedt zich aan als Nachtwaker. Adres G.W. Marnixstr. no. X.

'n Beroep doend op z'n kracht, vleit-ie zich in bij angstige lieden. Maar omdat 'n sterke man van 38 jaar, 'n man met waarde in z'n spieren en fatsoenlijk - zonder informatie neemt men geen nachtwaker! - waarschijnlijk ook overdag wurmt, zoek je iets achter dien aandrang om ook 's nachts z'n lichaam te verkoopen.

Werkloosheid, nood of ziekte. Hoe ook verondersteld, zorg.

Zusterlijk er neven de grootspraak eener aanbieding, die met bedachtzaamheid schijnt geschreven, doch onbedriegelijk is.

Een net, groot, frisch Slaapkamertje met een mooi, ver uitzicht, op een gegoeden stand en bij fatsoenlijke nette mensen en kl. gezin, f 1.50 per week en met thee voor iem. z.b.b.h.h. Br. fr. lt. D, bur. van dit blad.

Een mooi ver uitzicht. Een 'gegoede' stand. Een klein gezin van fatsoenlijke, nette mensen. Een frissche slaapkamer op dien 'gegoeden' stand voor een daalder in de week. En alsof zulks bij dat 'mooi ver uitzicht' niet misdadiglijk te geef is, komt de premie aan het slot: EN MET THEE.... Over dat laatste moet veel geredeneerd zijn. Andere commensalen doen 't met minder. En er is geen hangkast met boven een plank, als toegift. Evenmin de attractie eener behuizing van gelijken prijs, als deze:

Een frissche Kamer met doorl. privaat à f 1.50 p.w. Maagdelievenstr. no.
N.N.

Bij eerste lezing glimlacht men. Dan niet meer. Bij den zondvloed van kamer-offertes, zoekt de een 't in thee, de ander in 'n privaat. Een genoeg, of uiting-van-overdaad is 't niet.

Verder:

Naaister. Een bejaarde Naaister, 2 dagen vrij hebbende, zag deze gaarne bezet, 40 ct. per dag, het liefst omtrek Oosterpark en omstreken.
Br. lett. M.S. kiosk Oosterpark.

Ze is bejaard. Ze zegt 't als aanduiding dat ze niet meer zoo vlug kan. Van 's morgens 9 tot 's avonds 9 - dè dag - wil ze piekeren voor 40 cent, nog geen vier cent per uur. Over de heele week gerekend is dat f 2.40. Nu heeft ze slechts f 1.60. Welken prijs ze ook onder die omstandigheden voor 'n slaapkamer betaalt, 't zij met of zònder hangkast, 't zij mèt of zònder thee, 't zij mèt of zònder privaat, 't wordt onmogelijk 'r tobben te benaderen.

Op deze vervelende manier - 'k zeide het reserveloos: dat we, in déze levenssfeer, in de verveling-van-elken-dag, eene mateloze verveling, eene grauwe oneindige verveling verdoold raken - zou 'k kunnen vervolgen.

Liever wil 'k allen romanesken romanlezers, als ze zich 'n uurtje embêteeren, den raad geven, in de advertentie-kolommen van 'n blad der a l l e r k l e i n s t e burgerij, op pad te gaan. Het is een boeiende, verrassende lectuur.

Februari '06

**Kwelling.
Een dialoog.**

Dramatis Personae.

Hij.

Zij.

(Het tooneel verbeeldt een in zonlicht glanzende serre. Langs den achtergrond fleurig-bloeiende palmen en heesters.)

Zij

(voor een dames-schrijf-bureau, laat den penhouder vallen, kijkt voor zich heen, draait zich langzaam naar hem toe)....

Hij

(in een rieten tuinstoel, ontvouwt de handen, luistert)

.... Waarom hou je op? Je schrijft niet meer....

Zij.

Zit je niet te veel in de zon?

Hij.

Nee.

Zij.

Zal 'k je stoel toch maar niet liever 'n beetje verplaatsen?

Hij.

Nee. Nee. 'k Vind die warmte heerlijk. - Laat me maar stil zoo. - En schrijf.....

Zij

(herneemt den penhouder, blijft voor zich uitstaren).

Hij.

Waarom doe je 't niet?

Zij.

Omdat.....

Hij.

Omdat?....

Zij

(zich bedwingend)

.... 'k Ben al bezig.

(schrijft even in stilte, werpt gejaagd de pen neer).

Ik kan niet. Ik stik.

(stoot een deur in den glaswand open, blijft er hijgend voor staan. Hij beweegt niet. Met moeite 'rsnikken bedwingend, gaat ze op hem toe, schuift een tabouret bij, grijpt z'n hand, die hij zonder verweer in de hare laat).

Laten we nu eens uitspreken - heelemaal uitspreken....

Hij.

Waarover? Wat bedoel je.

Zij

(z'n hand loslatend).

Over.... 'k Dacht.... Terwijl 'k m'n brief schreef, kreeg 'k zoo'n wanhopig gevoel, was 't of jij in gedachten zat, in gedachten, die....

Hij.

Geloof je, dat 't 'r iets toe doet, of m'n gedachten al of niet opgewekt zijn? 'k Wil ook wel lachen, als 'k je 'r mee plezier. 't Moet prachtig weer zijn. 'k Heb de vogels in geen tijd zoo tekeer hooren gaan.

Zij.

Wil je wat wandelen?

Hij.

Om door iedereen nagekeken te worden? Nee.

Zij.

We kunnen toch in den tuin?

Hij.

Dan zien de burens me. Nee.

(lachend)

'k Heb vandaag geen lust beklaagd te worden. Neem niet zooveel notitie van me.
Da's niet de goeie manier. Hoe minder je....

(zij barst in snikken uit)

... Nou. Waar dient dat voor? Als je met huilen blinde oogen ziende kon maken, had
'k l'ang weer 't gebruik van die dingen gekregen.

Zij.

Als je uitsprak....

Hij.

Uitsprak? Wat kom je telkens op 't zelfde neer! Ik - ik heb, meen 'k, voorgoed
uitgepraat - met àlles.

Zij

(dof).

Alleen niet met mij.

Hij

(een weinig onrustig)

.... Met jou nièt? Als je denkt, dat ik.... dat ik.... Praat jij dan. Niewaar?

Zij.

Zul je niet boos zijn?

(hij schudt lachend 'thoofd).

Beloof je dat vast?

(hij knikt).

Zoo eerlijk als je maar iets beloven kan?

Hij

(glimlachend twee vingers opstekend).

Wil je dat 'k 'r bij zweer -

(bitter)

- bij den Almachtige?

Zij

(z'n hand omlaag trekkend, di vurig kussend).

Nee. Dat hoeft niet. Als je maar belooft, innig belooft, dat je geen rancune zal houden. Niet om alles in de wereld, zou 'k je met 'n kleinigheid willen hinderen - dat begrijp je - dat voel je. Zoolang 'r niet over gesproken is, blijft 'r iets tusschen ons...

(een stilte).

Hij.

Nou dan.

Zij

(aarzelend).

Goed.... Als je, wanneer ik je op de een of andere manier pijn doe - misschien lach je 'r om - me waarschuwt, dat 'k m'n mond moet houden.... Ja?

(hij knikt).

Zie je, toen je oogen nog zoo gezond waren als de mijne, keek je wel eens naar andere vrouwen - God gaf dat je 't vandaag nòg kon! - en als ik dan knorde, zooals iedere vrouw, niewaar, daarvoor zijn we vrouwen! - dan zoende je me in m'n humeur....

Hij

.... Ja, ja....

Zij

.... Je vertelde me alles. Je had niet één enkel geheim. Dat dacht 'k tenminste - tot kort voor je ziekte. - Als je, háár had gezien, kon je van mij geen woord velen - als je met háár had gepraat, was je stil - als zij kwam, dee je vroolijk - als we met z'n drieën waren, dorst je 'r niet an te kijken.... Wil 'k liever?....

Hij

(*zacht*).

Ga door....

Zij.

Nooit, nooit heb 'k 'r 'n syllabe over gezegd - omdat zij m'n vriendin was. En jij zei geen woord. 't Was de eerste keer, dat we over zóó iets zwegen - dat ik huilde als jij 't niet zag.

(staat op, schuift z'n stoel 'nweinig uit de zonnebranding weg).

Zoo zit je beter. 't Is daar te warm.

(zit weer op de tabouret, zwijgt even)

... Op 'n avond - in Augustus - haast twee jaar geleden - zaten jullie hier, in de schemering - weet je nog? - en toen ik binnen kwam -

(zeer aarzelend)

verbeelde 'k me, verbeelde ik me....

Hij

... Dat?....

Zij

... Dat je haar hand los liet....

Hij

... Dat heb je je nièt verbeeld. 'k Liét 'r hand los. Zij was beter dan ik. Ik had de kleine, kleine schuld. Ik. Zij niet. Als je dat nou nog kwalijk neemt in m'n toestand van vandaag, moet je dat zelf weten.

Zij.

Als 'k 't kwalijk genomen had, zou 'k 'r toen over los gekomen zijn. Tóén. Je hoort 't nu voor 't eerst. Zij, m'n intieme vriendin - jij, m'n man - dat kòn niet - dat was onbestaanbaar - daar waren jullie te goed voor. Ik zou me geschaamd hebben iets te zeggen.

Hij

(zacht).

Ik flirte - zij niet.

Zij.

'k Ben nog niet uitgepraat. Of?...

(hij schudt 'thoofd)

... Toen 't ongeluk gebeurd was, 't vreeselijke, hebben we gedaan wat we konden - zij en ik - zij en ik - zij meer dan ik...

Hij

(gejaagd)

... Jij.

Zij.

Niet waar. Nee, niet waar. Ze heeft meegeholpen je te verplegen - ze was haast niet van de vloer - ze bewoog zoo bezorgd als ik, hilde - als ik. Wij twee - ja, wij sàmen - hadden 'n èchte vriendin aan 'r, 'n troost, 'n steun, om op je knieën voor

te danken. En toch, toch...

(met drift)

... heb 'k oogenblikken van haat gehad, haat als ze snikte, haat als ze bleek door 't huis ging, haat als ze voorlas, haat als ze je hielp - aan je óógen...

(houdt verschrikt, de opstuimiging der herinnering onderbrekend, in)

... Zoo slecht was 'k, zoo ontoerekenbaar-wreed, zoo gemeen - 'k biecht eerlijk

(een stilte)

... Ben je boos? - Heusch niet?...

Hij

(haar hand nemend)

... 'k Weet niet wat ik daarop, op zoo'n uitval, antwoorden moet. Was jij, jij domme gans, nòg jaloersch op 'n aan z'n stoel, z'n kamer, z'n handen en voeten gebonden, als 'n kind zoo onmachtig man? - Zeg je niks? - Foei. Hoe kon je... J'aloersch...

Zij.

Ik was 't - ben 't nòg.

Hij

... Nòg? - Nòg? - Jaloersch op 'n blinde en 'n vriendin die in geen zes maanden hier is geweest? Waarom martel je jezelf zoo? Waarom doe je 't mij? Weet je geen beter troost dan zulke absurde, absurde gesprekken? Moet 'k in m'n donker, m'n vervloekt donker, zonder houvast aan iets of iemand, nòg op de pijnbank? Laat me dan liever alleen, alleen met m'n gedachten, alleen met m'n rust!

(is zenuwbevend opgestaan, kreunt in z'nstoel terug).

Zij

(de handen wringend).

Als 'k zoo gesproken heb, is 't omdat 'k zielsveel van je hou. - Heb 'k je een dag, een uur, 'n oogenblik aan jezelf overgelaten? - Heb 'k iets meer van buiten gezien dan jij? - Meer geslapen dan jij? - Meer geleefd dan jij? - Meer vrede gehad dan jij? - M'n eenig doel, m'n eenige hoop, was je naar omstandigheden 'n beetje geluk te bezorgen, wat afleiding, wat kleine vreugden. Zij - nee, in geen zès maanden is ze hier geweest, 'k weet 't. Maar wáárom is ze

zoo ineens, zoo plotseling, zoo onverwacht op reis gegaan? Waarom niet één brief?...

Hij

(dof).

Omdat - omdat ik toch niet meer lezen kan, domme meid....

Zij.

Had ik ze niet voor kunnen lezen?

Hij.

Natuurlijk....

Zij.

Waarom schreef ze dan niet?

Hij.

Dat begrijp ik niet...

Zij

(moeilijk over 'raarzeling heen).

Zie je, lieve, lieve vent, ik zou God zoo danken, als je niets voor me verborgen hield, als 'k 't heerlijk, vertrouwelijk gevoel had, dat *ik* alleen voor je bestond, *ik* alleen in je hoofd leefde, ik alleen - als in de jaren toen je uren geduldig wachtte om me enkel te zien...

Hij

(vriendelijk-hartelijk).

Heb 'k niet alle redenen van dankbaarheid, kind - àlle, àlle redenen voor 'n oppassing waarvoor 'k geen woorden kan vinden?.... Als 'k de toppen van je vingers kus, zie ik je blond haar met de scheiding in 't midden, en je bruine oogen, en je neus, en je mond, en je kin, en de kleine moedervlek bij je hals. Ik ben je zoo dankbaar voor je toegewijdeheid, je geduld, je oneindige tact tegenover mijn buien van prikkelbaarheid, dat 'k 't geen minuut buiten je zou kunnen stellen -

(een stilte).

- Zijn we uitgepraat?

Zij

(triestig).

Nog niet.

Hij

(verrast).

Nog niet?

Zij.

Iets heb 'k nog verzwegen.

Hij

(hulpeloos-geïrriteerd).

Heeft 't niet lang genoeg geduurd? Hebt je 'r lust in 't te rekken? Zeg op! Zeg op!

Zij.

Als 'k je 'r zóó mee ontstem - liever niet.

Hij

(driftig).

Zeg op - nou wil ik 't!

Zij

(aarzelend, dan snel).

Ik vind 't zoo ellendig, zoo.... Maar 't móét - 't móét. Van-

morgen heb je 't nog gedaan - gister - eergister - elken dag - soms twee-, driemaal....

Hij.

Wàt?

Zij

.... 'r Portret verlegd....

Hij

.... Da's niet waar....

Zij.

'k Smeek je, zeg dat niet. Je maakt 'r me zoo angstig mee, zoo afschuwelijk angstig.

Hij

(*zacht*)

't Is niet waar.

Zij

.... Dien avond, toen hiernaast de haard brandde, toen 'k je de krant had voorgelezen, en voor m'n bureautje toevallig de portretten van vrienden en kennissen bekeek, nam jij ze een voor een in je handen, vroeg wie 't was.... Bij dat van haar, boog je 'n hoekje om

(*een stilte*)

.... Bij die van je vader en moeder niet - Ook niet bij 't mijne.

Hij

(*glimlachend*).

Dat moet 'k onbewust hebben gedaan - of 'n toeval.

Zij

(*smartelijk*)

.... Ik lei háár portret - mèt 't hoekje - onder de andere in de la. Den volgenden morgen lei 't boven - iederen dag op 'n andere plek - iederen dag verschoven. Nog gister, nog vandaag. - Dat is alles.

Hij

(*na een stilte*).

Misschien bèn 'k 'r aan geweest. - Als je dàt zoo vreeselijk ontrust, neem 't dan weg verscheur 't. Dan hoef je niet meer te controleren.

Zij.

En dan....

(*hartstochtelijk....*)

O, ik zou 't kunnen uitschreeuwen! Die kleinigheid heeft me zoo wanhopig gemaakt
- vóór ik den moed had 'r over te praten! Als je stil zit, niet praat, niet beweegt - als
je glimlacht, nadenkend ben, mijmert - als je iets liefs zegt, iets teers, iets innigs,
verbeeld ik me, dat je háár voor je ziet - niet mij....

Hij

(koortsachtig)

.... En als!... En als!

Heb 'k niet één vrijheid meer? De vrijheid van herinnering aan dit, aan dat! Je maakt me krankzinnig - je maakt me gek, met dat opdringen van dingen die niet bestaan, die niet bestaan hebben, die niet bestaan zullen! Snuffel de la met portretten na, smijt ze weg, let op elk van m'n gebaren, op elke stilte, op elk zwijgen, maar wroet niet in hersens - die afgebeeld zijn!

Zij

(hartstochtelijk).

Als 'k de macht had te wéten wat 'r in je omgaat!

Hij.

Heb je die vroeger gehad, toen ik zàg?

Zij.

Nee.

Hij.

Waarom kwel je je dan nu - nu ik hulpeloos ben?

Zij.

Omdat 'k zoo vurig hoopte, dat je dóór je hulpeloosheid alleen voor mij zou zijn.

Hij

(mat).

Dat ben 'k.

Zij

(smeekend).

Zeg me dan - ik hou zooveel van je - zeg me dan, dat je enkel mij voor je ziet, als je 'n uur van tevredenheid heb. - Dan zou je me zoo gelukkig maken.

Hij.

Enkel jou.

Zij.

Altijd?

Hij.

Altijd. -

(leunt achterover)

- En laat me nu alleen. Ik ben moe.

Zij

(hem kussend).

Niet boos? Nee? - Ik heb toch alleen jóú.

(verlaat aarzelend de serre).

Hij

(zit met gesloten oogen, staat tastend op, gaat op de la van het bureautje toe, bevoelt de hoeken der portretten, neemt er een, drukt er de lippen op, verscheurt het)

.... Ik weet 't tòch, tòch.

Zij

(weer binnentredend, verrast).

Ik dacht, dat je....

Hij

(glimlachend)

.... Hier zijn de snippers, Ben ik nú niet van jou?

(angstig-starend neemt zij ze aan.Hij,blijft in z'nstoel glimlachen).

DOEK.

Juli '06.

Intérieur.

‘k Begrijp waarom u 'r naar kijkt,’ zei de jonge vrouw, die ons de kamers had laten zien: ‘en omdat u niet denken zal dat we nonchalant zijn, of dat me kinderen met familieportretten spelen, wil ik u de verklaring geven, als u 'n oogenblikje tijd heeft.’

Inderdaad 'n weinig verwonderd over zulk eene verminking - achter glas en met gedroogde bloemen versierd - bleven we luisteren.

‘Nog geen tien jaar gelejen - in zeven-en-negentig - trouwde m'n zuster. Zij was dolblij, overgelukkig. Wij, m'n moeder en ik - vader is lang dood - voelden ons ellendig. Niet alleen dat we geen uur van mekaar waren geweest, dat we pretjes en verdrietjes hadden gedeeld - meer displezier as genoeg, meneer! -, dat we week in, week uit, om 't hardst hadden gesloofd om met naaien en handwerken den kost te verdienen - dāt nog niet eens meegeteld - 't ergste, naargeestigste van den bruiloftsdag was de komedie van 't trouwen met den handschoen, en natuurlijk de afwezigheid van den bruijom! As je eenige zuster op die manier naar 't stadhuis rijdt, 'n broer van den aanstaanden man 't gekscherend per volmacht doet, je 't voor-

uitzicht heb dat drie dagen later 'n schepsel, waarvan je alles houdt, 'n reis van 'n maand minstens, in 'r eentje moet ondernemen, voor 'n toekomst die onzeker blijft, dan ben je niet in de stemming om met 'n opgeruimd hart bruiloft te vieren. Wij deeën bedrukt, hadden moeite niet te huilen bij 't déjeuner, dat in de ouwe kamers thuis klaar stond - zij omhelsde ieder van enkel verrukking. Ze was tot krankzinnig-worden verliefd op den man, die 'r in de Oost wachtte, en die zóo als z'n traktement verhoogd was, z'n spaarspot naar Holland zond, om den overtocht en de kosten te betalen. "Moe, je zit asof 'k begraven wor! Menschlied, je most je weelde niet kennen! Met 't eerste verlot komen we allebei over. Hé toe, lachen jullie nou is! 'k Trouw toch maar ééns!", praatte ze, als 'n vogeltje zoo monter. As 'k an 'r denk, hoe ze goddelijk-opgewonden was en hoe... Neem me niet kwalijk, meneer, as 'k huil - want, och, och 't is zoo rampzalig geloopt! Drie dagen later, as 'k zei, brachten, we 'r na de boot. 't Was om gek te worden met de herrie van inpakken en nazien. D'r was geen stuk in 'r koffers, geen zakdoek, geen sloop, geen servet, of we hadden 'r nachten voor opgezeten, om 't te merken, niet maar zoo gewoon, nee in de púntjes geborduurd. 'r Rokken, 'r blouses, 'r ondergoed, 'r heele uitrusting was door de handen van moeder en van mezelf gegaan. D'r zat menige stiekume traan an, mag 'k wel zeggen - we waren zóó dol met 'r - 't was zóó'n goeie lieve engel... An boord kon moeder niet praten van de zenuwen. Ze zat met Fietjes hand in de hare, bleek as 'n dooie. Ik had oogen zoo raar en zoo hard, dat 't licht van de patrijspoorten in de salon me pijn dee. Fie, die zich goed most houen, lachte door 'r tranen heen.

Moe, as je zoo blijft, ga 'k terug, laat 'k m'n

man in de steek! Wil je dat op je geweten hebben? Stans - dat ben ik - wat zoek je toch op den grond? Al 'n kwartier, waarachtig langer, heb je me niet angekeken! Hemeltje, menschen 'r zijn meer passagiers aan boord - niet een doet zoo sip as jullie! Jammer, hè, dat de boot 'r zoolang over doet! Daar mosten ze wat op vinden. 'k Wou dat 'k 'r al wàs. Vinden jullie me maar egoïst! Moe, as 'k nog ééns waterlanders zie, sluit 'k me op in m'n kooi.'...

Zoo bleef ze babbelen, opgewekt, heerlijk van jeugd. We moesten koffie aan boord drinken - moe stopte ze op 't laatste moment nog 'n bankje in 'r handen - ik kreeg 'r bracelet.

Goeie God, meneer, toen de boot begon te drijven, zagen we niemendal meer - we stikten - we konden niet eens tot weerziens roepen - geen vorm onderscheiden - en 'n leegte, 'n leegte om bij te gillen, die ellendige, dooie eerste dagen en weken! We dorsten mekaar niet ankijken, als we onder de lamp zaten te werken. 't Aangenomen borduursel kwam niet af. As je oogen telkens vol tranen staan, zie je de steken niet en met je gedachten ergens anders lukt geen sikkepit. De avonden kropen, zeurden, maakten je bang. Wanneer je zooveel jaren met z'n drieën om 'n tafel heb gezeten en 'n plaats ook om diè reden leeg blijft, duurt 't 'n heele poos eer je bewegingen als vanouds zijn. De eenige, machtige vreugde was de post, eerst uit Engeland, toen uit Frankrijk, toen uit Italië.... Telkens verder, telkens 'n troost, telkens 'n nieuw verdriet, as je dacht hoe gróót de afstand werd. Op 'n avond kwam 'n telegram, dat we niet lezen konden, omdat 't in 't Engelsch gesteld was. In den kruidenierswinkel om den hoek vertaalden ze 't voor me. Goddank, ze was behouden aangekomen - aangekomen bij

den man, dien ze naar de Noordpool gevolgd zou zijn, as-ie 't 'r gevraagd had, zoo gek was ze met 'm! Langzaam kwamen 'r brieven van haar en van hem, brieven van acht en twaalf zijdjes. Ze waren zoo gelukkig, dat je tranen in je oogen kreeg, as je tusschen de regels door las. Iedere mail had de een of andere kleine verrassing, 'n lapje gebattikt doek, 'n zendingkje thee, soms 'n postwissel voor moeder waarmee we in onze nopjes waren, omdat moe zoo goed niet meer kon en ik 'n beetje met m'n oogen sukkelde. 't Portret, dat 'r nou zoo verhannedsd uitziet, was een van de laatste surprises...

Vroeger hadden we nooit 't overzicht van de Indische bladen in ons krantje doorsnuffeld. Wat ging 't ons an? Maar nou Fie met 'r man in de binnenlanden zat, las 'k letterlijk alles - en as we de lijst van de gesneuvelde militairen inkeken, zeien we dat 't goddelijk was, dat Renier niks met den oorlog te maken had. Wat 'n marteling as je voor zoo'n geval met 'n zoon of 'n man komt te staan, redeneerden we in ons veilig kamertje!

Laat 'k me verhaal niet rekken, meneer. Op 'n morgen, midden in den winter, terwijl 'k bezig was de kachel an te leggen - moe was nog in de alkoof - wordt 'r gebeld voor 'n telegram. Ik teeken af, en zonder me an te kleejen, met lood in me beenen van de schrik, 'k kon niet vort - 'n telegram is honderd tegen één ongeluk! - hijg 'k in één zet na de kruijenier, die 't de vorige maal ook vertaald had. Afgepast vier woorden - genoeg om de rest te rajen: 'Fie erg ziek Renier'. Thuis hield ik me mond. 'k Had niet den moed de ouwe vrouw, die juist 'n opgewekte bui had, te verstoren voor 'r zékerheid was. Nog geen uur later kwam die - drie woorden: 'Fie dood Renier'. In 't winkeltje van den kruijenier mosten ze m'n slapen

betten, me bijmaken, zoo as 'k as 'n baal in mekaar zakte. 't Was niet te gelooven, 't was te gemeen, te smerig, te wreed - dat kòn God niet hebben toegelaten - 'n gezonde, vroolijke, levenslustige, gelukkige jonge vrouw. 'n Heele week heb ik 't alleen gedragen, most 'k telkens na buiten om te jammeren, te snikken - toen, op 'n nacht da'k dacht dat moe sliep en 'k op most staan, omdat 'k onder 't dek geen adem kon krijgen, betrapte ze me bij 't portret van Fie en Renier, viel 'k door de mand. Dat is 'n máánd geweest, 'n tijd van pijnbank en gebrokenheid! Menschen die van mekaar houen, mosten gelijk kennen uitstappen. Nou is 't ongelijk verdeeld.

Moe trok 't zich zoo schrikkelijk an, dat de dokter tweemaal op 'n dag moest komen. Ze bewoog niet uit 'r stoel, staarde in één richting, at niet, dronk niet, praatte niet, wou niet naar bed. 't Was gruwelijk om 't onsamenhangende aan te hooren, as ze tòch wat wou zeggen. De schrik had er zoo'n knauw gegeven, vooral geestelijk, dat de dokter voor 'r verstand vreesde en 'r buitenhuis wou laten verplegen. Dat dee ik natuurlijk niet - niet voor al 't goud van de wereld. Na weken - Renier's wanhopige brief, met de akelige bijzonderheden van 'n kraam, met hulp die te laat was gekomen, had 'k 'r wel tienmaal voorgelezen, hopen dat ze 'ns goed zou uithuilen - maakte ze de crisis door. Op 'n nacht, da'k van uitgeputheid was ingeslapen, werd 'k door 'r gekerm wakker. Ze was opgestaan, had de lamp aangestoken, zat bij de tafel met 't portret in 'r handen, bonsde 't ouwe hoofd tegen 't tafelblad. 'Moeder! Moedertje! Kom nou, moeder!', trachtte ik te troosten. Kreunend, klagend, opstandig tegen alles - dat zij, die ons had geleerd te gelooven! - huilde ze tot den vroegen morgen. De

dag was 'r al. En in 'r bed, afgetobd, bevend, zei ze telkens hardnekkig: 'Stans, nou motten we voortaan Renier in háár plaats nemen. Want wat diè jongen doorstaan heeft, kennen wij niet benaderen. Morgen zal 'k 'm schrijven, zelf, zelf - hij is me zoon'...

Ze sliep Goddank in, schreef den eigensten avond 'n brief as alleen 'n moeder kan schrijven, 'n brief zonder eind en met nòg is 'n begin en wéer 'n begin toen-ie klaar was. Instorten dee ze niemeer.

'De Hemel zij geprezen,' sprak ze voortdurend: 'da'k weer 'n doel in me leven gekregen heb, 'n doel naast jou, Stans! As-ie met verlof komt, over 'n jaar of zoo, mot-ie hier 'n nestje vinden, waarin alles 'm an Fie zaliger herinnert. En mocht ik 'r onverhoopt niet meer zijn - 'n mensch is niemendal waard, dat hebben we nou pas weer ondervonden - dan mag jij nooit, nee nooit vergeten, dat Renier je broer is, dan mot je alles prakkizeeren om 'm 't leven dragelijk te maken. Zal je 't onthouen? 'n Jonge man, die van z'n vrouw heeft gehouen as hij, en die 'r in de goddelijkste omstandigheden van 't leven verliest - as zóó'n band op komst is - die lijdt meer as wij verstaan. De stumper! De brave, beste jongen!'

Met 't portret van de twee, die 'r met de armen om mekaar's middel, als 'n wolk van geluk en tevredenheid uitzagen, kon ze uren zitten droomen, altijd in de afgebeden, besmeekte hoop hèm in Holland terug te zien en uit z'n mond de lieve dingen over Fie te hooren, die 't stug papier niet kon vertellen.

Zoo, in de herhaling derzelfde dingen, werkend, rekenend - mijn man leerde 'k later kennen - gingen de jaren. De ouwe smart bezonk, leefde feller bij Fie's jaar- en sterfdag. Elken Zondag bad

moeder in 't kerkje voor de gestorvene èn voor den weduwnaar. Ik, niet zoo vlug met de pen, schreef 'm eerst om de week, toen om de veertien dagen, toen om de maand. Je ben gauw uitgepraat - 't duurt 'n eeuwigheid eer 'n brief 'r is, eer je antwoord heb. Renier, overgeplaatst, in de drukte van z'n nieuwen werkkring, liet je maanden wachten. Soms, as 'k z'n brieven voorlas, dacht 'k bij mezelf: wat vertelt-ie weinig van z'n tegenwoordig doen - wat trekt-ie 'n lange lijnen over dingen, die ons niet angaan - wat maakt-ie 't kort - wat is-ie uitgepraat over z'n herinneringen an Fie.... Maar je hield je mond voor de ouwe vrouw, en je werd boos op jezelf, omdat ook je eigen brieven begonnen te slappen!

Toen kwam 'n schrijven, dat moeder zeer dee, dat 'r dagen stil maakte. Van verlof nemen kon in de eerste jaren niks komen, zei-ie, ofschoon-ie 'r recht op had, en natuurlijk zou mogen as-ie 't vroeg. 'r Was zoo'n prachtige ongewone kans op bevordering. Wel drie, die 'm in den weg stonden, waren ziek en uit de gratie door onhandigheden met de Indische bevolking. Misschien zou-ie over vijf jaar.... In Holland trok 'm niks meer - dat konden we na 't gebeurde begrijpen.

"k Had 'r zoo op gevlast 'm van 't jaar hier te zien,' wrokte moe: 'dagen en nachten heb 'k 'r over gedacht - nou dat uitstel, dat uitstel! Hij weet toch hoe 'k brand om van Fie te hooren. Nee, da's leelijk van 'm!'

Ik verdedigde Renier. Je toekomst vergooien voor 'n reis, je kon 't niet verlangen. Iedereen zou 't zelfde doen. Ze moest billijk zijn, aan zijn belangen denken.

Omdat 'r niets aan te verhelpen was, schikte ze zich langzaam in 't nieuwe vooruitzicht. We bor-

duurden, werkten. 't Bleef vreugdeloos tot 'k m'n man leerde kennen. Af en toe schreef 'k. 'k Zond Renier bericht van mijn verloving, bericht van 't ondertrouwen, bericht van 't huwelijk - gaf 'm ons nieuwe adres. Hij antwoordde twee keer - 'n felicitatie - 'n cadeau. Geen hartelijke brief, geen onhartelijke. Bijna volle drie jaar zweeg-ie, negeerde onze briefkaarten, zèlfs 'n schrijven van moeder, die 'r 'n dag over gedaan had, zóo as ze last van 'r oogden had. Menschen doen as judassen onder mekaar, meneer. De dikste vrienden van-vandaag zijn morgen om 'n nonsens, waarover ze niet goed durven praten, om 'n spelde-knop, om 'n driftig woord, om 'n vergeten felicitatie, de nijdigste vijanden. Ik as de rest. Renier kon 'k niet meer zetten. As moeder suste, werd 'k boos. As ze z'n partij opnam, schimpte ik. 'Je zal 'r spijt van hebben', zei ze - 'as je gestorven zuster je hooren kon, Fie, die in dat akelige, vreemde land begraven leit, zou ze je geen oog meer ankijken.'

Ik had gelijk, meneer.

Van de kerk thuishomend, op 'n zomerschen Zondag, beefde 't ouwetje an al 'r leden. Ze zag zoo wit as 'n lijk.

'Scheelt 'r wat an, moeder?', vroegen me man en ik - we waren door 'n ongesteldheid van de kleine meid niet mee geweest: 'ben je niet lekker?'

Voor eenig antwoord liep ze eerst op 'r naaidoos toe, toen op 't portret, en eer we snapten wat ze uithaalde, knipte ze met 'n ruk de zij van Renier af, 't hoofd, 't lichaam, de handen. Nog terwijl 'r driftige vingers 't brok aan snippers scheurden, snikte ze dat ze 'm met z'n twééde vrouw ontmoet had. Met z'n twééde vrouw....

Ja meneer, 't lijkt niemendal as je 't oververtelt, 't is simpel, 't gebeurt elken dag, op die of 'n andere

manier, maar 't is me moeder d'r dood geworden. Ze dacht dat-ie zóó iets niet doen zou, niet doen kon, omdat Fie voor hèm naar de verte gegaan was, en 'r begraven lee'....

De juffrouw-van-de-kamers zweeg en in de stilte keken we naar 't verminkt portret op den schoorsteen.

Augustus '06.

Muziek-verheugenis.
(Voor Leopold Godowsky).

Aanteekeningen.

Was 't niet Diepenbrock die 't zeide, verbolgen en met schampre deernis, sarcastisch en diepst uit-de-hoogte, dat de letterkundigen des tijds, zwaarbepakt, zoomede bemodderd van schoenwerk, het schoone Zijn der Muziek onverschilligst voorbijstappen? Inderdaad, de schrifturen van lof en verheerlijking, de juichliederen en lyrische dankstijgingen zijn zoo schaarsch wel te garen als pimpnellen en teere silenen in 't bed van 'n mesvaalt....

Ik zelf, benauwende herinnering, heb 't juist twee jaar geleden allerheftigst over 'absolute muziek' aan den stok gehad, naar aanleiding van Beethoven's Zevende symphonie en m'n absurde meening dat er 'something rotten' is in de verhouding der vele kunsten. Sinds dien, onverveerd en snoeplustig, gebiologeerd als 'n vlinder bij de vlam, als 'n geleerde door de bronlijnen van den Pentateuchus, als 'n kind voor de étalage-verblindingen eens pasteibakkers ter periode der Paasch-eieren of Sinter-klaas-uitbundigheden - heb 'k me, bij hernieuwing,

in het klanken-bachanaal, de tonen-stuiving, het harmonieuze gedraaikolk der concertzalen geworpen. Af en toe teekende 'k aan. Weerbarstig of gegrepen. Erkennend of rancuneus.

De hoofddwaling is deze, dat we van onze prilprilste jeugd, in huizen met één-steens-muurtjes gemarteld worden. Tot het wel-overwogen overheidsbegrip, om naast 'n wijk als 'De Pijp', met haar weemoedig-lief architectonisch geheel, haar saamgroei van vlakken, kleuren, fraai-bezonnen aspecten, ook eene zoodanige, niet voor een èlk toegankelijke Muziek-wijk te scheppen, tot dat voortreffelijk inzicht, kwam men tot heden niet. Die aarzeling, dat gedobber, dat halveeren, dat m a t e l o o s vrijlaten der muziek op markten, pleinen, straten, in, om, achter, voor, boven, beneden, terzijde, links, en rechts, van elke burgermanswoning, heeft een weinig onze f r a i c h e u r verstompt. En zónder f r a i c h e u r, plegen we - hier spreek 'k als m à n - onze lijfs-sensatie te ondergaan, als wen we in ongeschoren toestand des coiffeurs winkel alreede gesloten vinden en onbehaaglijk-ouwbakken den staat der raspige kin dien dag gedwongen aanvaarden. De muzikale ontvankelijkheid dezer eeuw, zoowel in stad als dorp, verhoudt zich tot dien staat. Want luistert. Zoo het zeggen van Hamlet's monoloog: 'to be or not to be' - of de dictie der Vondelsche rei 'Wie is het die zoo hoog gezeten....' of (meer aardwaarts) de onstuimige voordracht der Coppée'sche 'Werkstaking', inclusief 'n brok van de 'Dertig jaar uit het leven eens dobbelaars' -, zoo de vlammende cadans der in reciet zwelgende menschelijke stem, dier stem, die toch waarlijk heele buurten bij mekaar brallen k à n, dier stem, wier snerpende, gillende intonaties van dak

tot kelder weten te woekeren, zoo het geluid, het geweld, de volheid dier in kunst gedragen, bevleugelde stem, ons bij nacht en ontij, 's morgens, 's middags, 's avonds, in de woonkameren vervolgde, zoo dagelijks 'n bovenbuurman ons hoofd met klassiek reciet bekletterde, 'n nevenbuurman verzen van Laurillard door de wanden drééf, 'n onderbuurman proza van Van Deysseel òpbonkte, ter strate 'n vibreerende phonograaf Kloos' 'Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten', òver 't keffen van hondjes en 't uitschreeuwen van bloemkool héén, naar onze ruiten daverde, zoo dit alles - en waarom niet? - de huizen ontrustte, gelijk het muzikaal studeeren onzer burenen het sinds de tijden der Tubanten, Kaninefaten, Brukeren doet - zouden wij met minder f r a i c h e u r de evolutiën op het Tooneel accepteren. Uur aan uur tarbot en tong, caviaar en versche kreeft ontstemt de vraatzuchtigste maag....

De imponeerende Kunst-Ruimten, meer bijzonder in het Nederlandsch Heelal, van Tessel via Zuidelijk-Limburg, van Vlissingen tot Sneek, en v o l d ' o i s e a u aanschouwend, zonder nog de positieve gegevens van statistisch materiaal, dringt zich de nagenoege zekerheid op, dat wij ons zelve, ons vaderland, onze gemeenschap mogen gelukwenschen. Naar alle zijden zijn we zoo oververzadigd door Kunst, dat we, gelijk zulk een agregaatstoestand het eischt, de heerlijkste kristalisatie, als in een stalactietengrot, en dat zonder éénige nationale moeite, zien bloesemen, fleuren, volgroeien. Iedere, 'n luttel degelijke familie, heeft zonen of dochteren, die in den bepaalden kring, om hun (haar) opmerkelijke kwaliteiten van zang, muzikalen aanleg, schrijversbegaafdheid, teekengave, etc. gevenereerd worden. Het is moeilijk

eenigen huiselijken haard te ontwaren, zònder rederijker, dichter, prosateur, schilder, zanger, pianist, violist of geléerden zoon. Die velen, ònvolprezenen, sieraden der familie, oogappels en verstootelingen, bewegen zich in de maatschappij geluidloos. De litéaire kranten, weekbladen, maandschriften, jaarlijks pakhuizen talent verwerkend, hoeveelheden begaafdheid niet-te-schatten, doen 't geluidloos. In de duizenden schildersateliers en academies arbeidt eene kunstzinnige bevolking van lijdenden en worstelenden - nà hun dood eerst erkend - die doek bij massa's verbruiken èn penseelen èn tubetjes verf èn ezels èn paletten - en ze doen 't geluidloos. Tooneelspelers, declamatoren, beeldhouwers, architecten, etsers, drijvers enz. zwoegen, snorren, sjouwen (binnenskamers) vrij wel geluidloos. Alleen de duizenden en nog eens duizenden muzikale trotsen der familie, de tienduizenden pianisten, violisten, hoboïsten, cellisten, om de tienduizenden zangers en zangeressen voorbij te gaan, geven hun burens gulweg 'n deel van 't klankengeraas, het Génót - ze kleeden zich uit tot op 't hemd, om de muziek-berooïden, de muziek-behoeftigen, de muziek-ontberenden bij te springen, óók te voorzien, te laven, te verlustigen - ze kunnen de ontroering niet binnen de éigen wanden houden, nòch de ragfijnste melodiën hunner ziel - ziel, opperste, geheimzinnigste Tempel van 't Schoone! - met gevouwen handen, gesloten oogen, fluisterende, troostende, aanmoedigende stille, aanhooren.

Sub-aanteekening A.

De zondvloed der muzikale begeestering heeft het nadeel (zie boven) dat hij geen vervloeiing tot Geluidloosheid kent. Men zou dit een bezwaar kunnen noemen.

Maeterlinck schreef een dwaas boek over de Stilt e .

Sub-aanteekening B.

Ter zake van Kunst, waarover zooveel gepraat, gerumoerd, geheftigd wordt, dat men zich suffig afvraagt of zij er nog wel is - te dier zake, schijnt een sappig radijsje, aangenamer kost dan de pompeusheid van 'n wormstekigen pompoen. Evenwel de overdaad van radijsjes, de aanvoer per wagon- en schuitladingen, bezwaart het gemoed. Als men in iédere woning ontbijt, luncht, middagmaalt, musiceert, brengt men het peil der muziek tot de kleverige zorgen van 'n huishoudboekje.

Sub-aanteekening C.

Eerst dàn zou Muziek weer eene volkomenheid zijn, als men haar te hooren kreeg op 't gewenscht oogenblik.

Sub-aanteekening D.

Hebt elkander lief - bij de theetafel. Maar haat elkaar met gloeiendsten, purperen, woest-vlammenden haat, om 't tergend lawaai van middelmaat. Dit rijmt. Per ongeluk. Haat is een ding om te verafgoden. Bijzonderlijk in 't geval van Muziek. De menschheid haat je nóóit. Je venijnigste haat tegenover de menschheid staat op 't granieten voetstuk van innige genegenheid. Je haat, bij 't banaal, arrogant, opdringend Gedoe der Muziek, die de allures van iets aanneemt en té-over-dikwijls burgerlijk gebroddel is, kan niet machtig genoeg worden uitgesproken. Omdat dat laffe gedoe van allen dag, de pracht en grootschheid der uitzonderings-muziek door de goot tracht te halen. Alle piano's moesten rondom Naatje op den Dam verbrand worden en langs de huizen der echte, gebenedijde kunstenaars dienden we op de teenen te loopen - zoo we niet knielden.

Sub-aanteekening E.

'n Nachtegaal zingt nimmer storend. Bij vreugde, smart, inertie, gebrokenheid, bij slaap-kloppendsten hoofdarbeid, in alle nuances van stilte, vloeit z'n geluid als de adem van kinderlippen. 'n Haar piano berammelend, beklepperend, doorklomperend, afbeulend buurvrouw-diertje - o, schendend aphoristisch pendant! - zet 'r rauwe nagels in je vléésch. Hou je van muziek, dan maakt ze je gek - hou je niet van muziek dan pijnigt ze je dol.

Over me woonde 'n door-en-door nette familie. Ze waren aantrekkelijk in hun arbeidzaamheid, de man, de vrouw, de twee dochters, de zoon. Tegen avond, nà volbrachte taak, schemerden ze tot tien, elf uur. En schonken - welk muziekerig mensch schenkt niet? - de martelende, schunnige, porderkloppende, sekuur-morrelende, alle nevenhuizen doordriestende walsen-ouvertures-sonates-klavier-hutspotterij van 'n... p i a n o l a . 'n Heksen-sabbath is 'r 'n toetje bij - 'n likkebaardende poes, 'n verschrompeld flensje. Technisch góéd behandeld kàn 'n pianola eene suprême zieleverschalking zijn, gemanoeuvreed door dikke vingers en bottines, cancaneert ze je je huis uit.

Sub-aanteekening F.

Er is eene Doopsgezinde Gemeente. En dat is goed. Bij God. Wáárom geen Gemeente, die op den eersten levensdag des kinds plechtig bezweert dat hetzelfde geen instrument zal betoetsen vóór het zooveelste jaar? Muziek brengt door godlijke handen tot de aanvoeling van 't Hoogere - waarom dat Hooge zoo vróég te ontwijden?

Sub-aanteekening G.

'n Orgeldraaier, zweetend als 'n beest, nu links, dan rechts draaiend -

eens deed 'k 't wéken - en loerend om centen; 'n orgeldraaier, strompelend achter z'n kast, als-ie van huis naar huis trekt, de boterhammenprop an z'n spanriem, 't zwaarheupig wijf voor 'm uit - is-ie 'n te bespotten muzikant? Draait-ie náást de sfeer der gamma's, vingeroefeningen, polka's, cake-walks?

* * *

Eén diepe, vorstelijke ontroering heb 'k te biechten - goddank. Als 'n onstoffelijk mensch, ontlast van ergernissen, bedenking en weerstreven, òpgedragen door 'n bevreedende kracht, 'n teere, subtiele, vrouwelijke, lief koozende, dan zonder bruskeheid ferschoverdonderende majesteitelijke - ben 'k gegrepen, bedwelmd, ontvoerd door 't voor mijn gevoel stuitendst, vijandelijkst holz-und-stroh-instrument, door 'n p i a n o , 'n waarachtige p i a n o , die door de bezieling van 'n klein lichaam, door de genialiteit van éindelijk weer eens 'n niètgrutterig, nièt burgersmans-kleffe, niet peuterend-gekunstelde, noch langehaar-achtige èchte kerel, tot 'n wonder, 'n aanbiddelijkheid, 'n jubel van fantasie en verteederende klanken werd. 'n Piano, dat getolereerd gerasp, die beurs-geknauwde toon-combinatie, schier zonder verrassing, ander leven, rake oorspronkelijkheid, 'n piano, bek met witte tanden en stompjeskiezen, duivel voor vingerkootjes en voedstermoeder der heirschare lesgevers - is, o, onvermoeidheid en vreugde! - in de handen van L e o p o l d G o d o w s k y 'n fontein van rijkst-stuivende, in 't zonlicht voortklatrende tinten en kleuren, 'n regenboog die langs den einder vloeit, langs grijs en heen-wijkend wolkengenevel, 'n rozenbed met dauw aan de blaren en zacht-wiekend vlinder-beweeg, 'n neerslag van maanschijn op kartelend water, 'n zwane-aandrijving in vijvers

wier wanden rijzen uit grotte-mysterie. Z'n vingers betippen, begeleiden de toetsen, z'n tener lichaam buigt, z'n hoofd nijgt - en je oogen sluitend, om dat, dat ongekende, sublieme, in eigen eenzaamheid te ondergaan, dool je naar 't grauwe van den avond, 't tintel-stoeten der sterren, 't geschim van de maan - herzie je 't grijs-bruine landschap, 't donker gedruil van de duinen, 't staalglanzend loomen der plassen met wieren en biezen en klavers en bezies, 't plotse aanzwermen der zwaluwen, 't dompe gevluucht van spits-zwarte meeuwen. Het wordt 'n verrukking, zoo innig, zoo één van golving, zoo extatisch-gevarieerd, zoo ongemeen en voornaam, dat de applaus-roffel, aan 't einde, je 'n modderlawine gelijkt....

Sub-aanteekening H.

Het is te waardeeren, dat niet een elk zulke ongezonde droom-besluitingen bij dat ondergaat. Ca finirait mal. En onthutsende, overmachtige kunst, kunst, die de piano tot 'n menschelijke Ziel metamorphoseert, schijnt ongepast in een tijd, die betere bachanaliën kent en beëert.

Sub-aanteekening I.

De droevigste herinnering aan L e o p o l d G o d o w s k y zullen de in Nederland blijvende piano's zijn. Bij eene bevolking van vier à vijf millioen, resten er voorzeker honderdduizend, honderdduizend hannekemaaiende klappermachines, honderdduizend stotteraars, maat-uitbrakers, akkoord-beklinkers.

Sub-aanteekening J.

Er zijn te veel muilbanden - te weinig paternosters (handboeien) in de landen der kunst.

Oct 1905.

Verzoenings-feest.

Piet's mes tikte tegen den rand van 't bord - om s t i l t e verzoekend in 'n vervelende pijnlijke s t i l t e , en omdat-ie zóó wel 't woord had kunnen nemen, daar tot zelfs de papegaai z'n bek hield, klonk 't vinnig gehamer van 't staal op 't porselein, om iets vragend dat niet gevraagd behoefde te worden, 'n weinig mal.

't Had dan ook juist de verkeerde uitwerking. In eens werden ze wakker.

Jet, tusschen bruid en bruidegom in, die achter 'r hand zat te gapen, omdat ze zoo vroeg op den dag geen wijn kon verdragen, boog zich over de tafel, vroeg in verwonderings-toon: 'Gut, ga jij spéechen, Piet?'

'Daar heeft-ie 'n kwartier over zitten broeien!', riep Trui met 'r mond vol taart.

Gerrit, Piet's tafelbuur, die 't van de zware bourgogne te pakken had, deed 't luidruchtigst, bootste met een langgerekt tètèretètètèèèèèèèè... 'n fanfare na.

Willem, blij dat 't scheidings-tijd werd, klapte zoo met z'n zware handen, riep zulke overdreven bravo's, dat Trui 'm vinnig met 'r knie anstiet, waarlijk gegeneerd voor den bruijom.

Alleen de ouwe moeder, die uit 'r beroerte 'n

zenuw-beving in de halsspieren had overgehouden, knikte lachend-goedkeurend.

Jan, de bruijom, stak onhoffelijk den brand in z'n sigaar, dampte om zich 'n houding te geven - Amélie, de bruid, schraapte nerveus roomstrookjes van 'r bord.

Het was dadelijk 'n onguere, gedwongen maaltijd geweest. 'r Was te veel aan voorafgegaan. Nog geen half jaar geleden, veertien dagen na den dood van Dientje's man - Dientje, die tusschen Willem en Gerrit inzat - had, Jan, kort voor beurstijd, z'n broer Piet in 'n lunchroom in vertrouwen genomen - hoe-ie smoor-verliefd op 'n koriste van 'n operettegezelschap was, 'n door en door fatsoenlijke meid, waarop niks te zeggen viel - èn dat-ie 'r tróúwen wou. Of Piet de andere familieleden, meer in 't bijzonder moeder, wou voorbereiden. Piet had geantwoord, dat Jan dól was. Zoo'n juffrouw, die meer dan eens in de raarste kostuums, met d'r beenen in tricot, was opgetreden, t r o u w d e je niet, al was ze nog zoo zuiver op de graat. Maar omdat Piet's gezonde bedenkingen volkomen op Jan's obstinaatheid afstuitten, Jan driftig werd bij 'n paar ondoordachte woorden van z'n ouderen broer, telefoneerde Piet - na beurs - de familie bijmekaar, had 'r 'n nijdige conferentie plaats met 't te voorzien gevolg, dat Jan zich met iedereen brouilleerde. Z'n moeder, zusters, broers negeerde-ie stijf, als-ie ze in 't publiek ontmoette. Soms, bij Carré of in schouwburgen, was 't 'n pénibele botsing, wanneer Guusje met Gerrit, Piet en Jet, of Willem met Trui dicht naast Jan met z'n juffie kwamen te zitten. 't Was of-ie 't 'r om dee, of-ie ze met opzet voor d'r hoofd wou stooten. Zelfs in de koffiehuzen, waarvan-ie wist dat z'n broers en zusters gebruik maakten,

bleef hij habitu  - in gezelschap van 't m nsch. Die verhouding zou zoo gebleven zijn, misschien op den duur slimmer geworden, ware 'r niet plotseling 'n ongeluk gebeurd. Op 'n Zondagmiddag - 's morgens was ze naar kerk geweest - zakte moeder in mekaar, door 'n beroerte getroffen. Urenlang lag ze bewusteloos, en omdat onder zulke omstandigheden 't plicht is kinderen te waarschuwen, kreeg ook de verloren zoon 'n stadstelegram. Bij wat ze dachten 'n st rfbed te zijn, gaven ze mekaar de hand, koeltjes en vormelijk, maar 'n h nd. De heele week bleef moeder bedenkelijk, toen knapte ze vlugger op dan iemand had durven onderstellen. Den tienden dag, in 't zonnetje voor 't raam zittend, met 'r sterk-bevend hoofdje bij de lustige kleuring der bloemen in 't rek, moeilijk de zwoele voorjaarslucht slurpend, telkens door den papegaai opgemonterd, die om de halve minuut 'n.... 'Dag liefie-ie-ie-ie!'  f 'n ordinair woord schorde, begon ze met Guusje, Trui, Dientje over Jan z'n meissie te spreken - dat ze op 't randje van de dood had gelegen - dat ze zoo blij was geweest 'm weer te zien, - dat as 'r, godbeware, wat overkwam, 'r vrede in de familie most wezen - dat 'n mensch z'n zin 'n mensch z'n leven was - dat 'r niks op 't meissie te zeggen viel - dat ze v or ze 'r oogen sloot.... Hakkelend in 't malsch zonlicht, dat 'r deinend grijs haar als zilver-stengels doorwoelde, stakte ze en uit 'r dikwordend oogwit stotterden tranen 'r wimpers langs. Wel had Jet rustig betoogd, dat moeder dien avond met Jan 't grootste woord had gehad, 'r 't sterkst op tegen was geweest, 'r z'n dooden v der bij had gehaald - wel was Guusje opnieuw begonnen te verwijten, maar toen afgetakeld moedertje, 'n schim van vroeger, driftiger beefde, 'r snikkend op bleef st  n, dat ze  l 'r kinderen bij zich wou hebben

in 'r laatste dagen - lang maken zou ze 't niet meer, dat vóelde ze - toen keken de zusters mekaar aan, en den volgenden dag kwamen Jan en Amélie voor 't eerst bij moeder op bezoek. Moeder zag niets door 'r tranen, en Amélie, bekeken en ontleed door 'n aantal, vijandige oogen, verwelkomd door de 'Dag liefies' des uitgelaten lorres, telde in 'r verlegenheid enkel de bloemen van 't axminster. 'n Maand later, na de plechtige tweede-klasse inzegening op 't stadhuis - de kerk wou de familie liever mijden - was het d é j e u n e r - d i n a t o i r e bij de ouwe mevrouw thuis, uitsluitend voor broers en zusters, 'n prachtig d é j e u n e r - d i n a t o i r e , want al was de wrok onverminderd - van lekker eten hielden ze allemaal.

Piet, opgestaan, de servet in de eene, het mes in de andere hand, de oogen dwalend van z'n bord naar 't schaalje met fondants, pralines, geconfijte vruchten, zette robust-van-aanloop den speech met 'n '....Bruid en bruijom - moeder, broers en zusters'.... in. Jet, innigst-bijgeloovig, bracht 'm 'r subiet uit. 't Gespeel met 't mes kon ze niet zien.

'Toe, Piet, zeg, leg je mes neer! Daar komt ruzie van en ruzie hebben we zat gehad'....

'Stilte! Suscht!', maande Willem.

't Mes klepperde op 't bord. Onhandig met de servet wriemelend - as ze 'm doodsloegen wist-ie niet wàt-ie most zeggen - herhaalde Piet. 'Bruid en bruijom - laat ik liever zeggen broer en zuster!'....

'Dag lief-ie-ie-ie-ie! Goeiemòòòòrge! Goeie mòòòòrge!', interrumpeerde de papegaai, z'n snavel langs de tralies roetschend.

Trui, vlak over Amélie gezeten, schoot in 'n proestbui, Gerrit verslikte zich, stond benauwd-

hoestend op, Guusje hield 'r servet voor den mond geperst.

Even keek Piet nijdig. Dan met 'n zenuw-vaart propte-ie z'n woorden saam:'Nu jullie de gewichtigste stap van jullie leven gedaan heb, 'n stap waarvan wij heden-middag getuigen zijn, wensch ik jullie, waarde broer en waarde schoonzuster, zegen en voorspoed. Wij hopen Jan, dat gij in uw huwelijk - in uw huwelijk - het geluk zal vinden, dat uw moeder en uw familie u van harte toewensen en schoonzuster, deze wensch geldt, geldt, geldt'.... Hij zat vast, zou er mogelijk nòg uit los gekomen zijn, hadde Willem niet droog-komiek als-ie wel meer zijn kon, gevraagd:

'Wèlk geld?'

De tafel lachte, ook 't jong-getrouwd paar. Half uit z'n humeur plompte Piet in z'n stoel terug. De slip der servet duwde-ie tusschen de punten van z'n boord en 'n hap van de portie ananas-roomtaart, die-ie in den steek had gelaten, nemend, zei-ie: 'Ja, as jullie me niet an 't woord laten, hou 'k me mond'....

'Je zat zoo van geld te hakkelen,' lachte Willem na: 'dat 'k effen most informeeren wàt voor geld je bedoelde!'

'Nee Piet,' zei Guusje, de lach-tranen uit 'r oogen vegend: 'jij ben niet voor spreker in de wieg gelegd.'

Er gaapte 'n stilte. De zilveren dessertlepels be-rumoerden de borden - de papegaai overkraste de tralies der kooi - van uit de keuken benee, klonk 't uitgelaten gelach der meiden, die 'n half fleschje wijn hadden gekregen.

'Da's nou niet aardig, Piet,' sprak moeders bevende mond: 'da's lange na niet aardig'....

Ze had verstandiger gedaan 'r mond te houden. De gêne werd 'r grooter om.

Jan, die onwillekeurig meegelachen had, leunde met 'n strak gezicht achteruit. Uiterlijk rustig 't vuur van z'n sigaar beblazend, had-ie moeite te blijven zitten. Bij de bruiloften van Guusje, Trui, Dientje, Piet, was 'r urenlang an tafel voorgedragen, gesproken, had-ie zelf als clown meegedaan - hier bij de geforceerde festiviteit, toonden ze zelfs niet de welvoegelijkheid, om Piet te laten uitspreken. Voor móéder zou-ie doen, alsof-ie niks merkte. Zich vooroverbuigend kreeg-ie medelijden met z'n vrouw, die met 'n hoogroode kleur stijf rechtop zat, zich honderdmaal onhandiger, hulpeloozer dan anders toonde, omdat de eterij eindeloos-lang duurde, omdat Trui en Guusje 'n paar maal Fransch met elkaar hadden gesproken èn omdat ze gedwongen op allemaal dingen most antwoorden. Toen Piet met z'n mes stilte in de stilte vroeg, had ze diepongelukkig 'r lepeltje door den room getrokken, bang dat de akelige, zich anstellende schoonzusters, die telkens met strak-starende oogen lachten, 'r tranen zouden opletten - want, o God, ze had zoo tegen de gelegenheid opgezien, en toen Piet ineene plechtig begon te doen, om ze toe te spreken, net as de ambtenaar van 't stadhuis, die 'r had laten grienen - zoo'n mal dier was ze! - toen Piet met z'n servet stond te wurmen en an de woorden broeren zuster toe was, had ze moeite niet in 'r tranen te stikken - had ze niks meer gehoord, niks gezien. Bij 't vroolijk gelach der anderen om Willem's mop, had ze meegeglimlacht zonder te weten waarom; nou in de kille, benauwende, vijandige stilte, wist ze niet of 't pàste verder ananas-roomtaart, die ze niet bliefde, die ze voor 'r fatsoen niet dorst te laten staan, te eten. De versche zalm, waarover Trui en Guusje hadden geroepen, had ze op dezelfde manier als 'n drankje

geslikt - ze kon geen visch zien - en van de patrijs, die 'n lucht had of-ie bedorven was, was ze haast ziek geworden. Ook de asperges, welke ze niet met 'r vingers durfde aanvatten - angstig had ze geneusd hoe Willem ze at - waren een marteling voor 'r geweest. Bij de altijd loerende oogen der vrouwen, had ze, met 'n gelaat dat in stijfsele gestreken leek, geglimlacht, geglimlacht, geglimlacht... Jan's moeder vond ze 'n lief mensch - 'r schoonzusters háátte ze met den haat van 'n vrouw, die zich vernederd voelt. As ze straks de deur uit was, hoopte ze ze nooit meer terug te zien, de hartelooze gekkinen, die niet voor 'r bróód op de planken hadden gestaan....

De lepels tikten, de papegaai schreeuwde schor naar de zonzij.

'Daar gaan 'n dominee, 'n pastoor en 'n rabbijn voorbij - jullie praten me ooren doof,' grappigde Gerrit.

Tegelijk vroeg Trui: 'Vin-je de taart niet lekker, Amélie?'

'Heerlijk,' loog de jonge vrouw: 'ik zat maar effen zoo.'

'Geef 'r nog 'n stukkie,' zei moeder, 'r trillende hand naar de taarten-schaal strekkend.

Dientje reikte de taart aan, maar Jan die z'n horloge bekeken had. zei: 'Moeder, broers en zusters - ik dank jullie, ook namens m'n vrouw, voor 't déjeuner. Maar we hebben geen tijd meer te verliezen. De trein gaat om vier en 't is over half. Ik dank jullie nog eens - en drink jullie gezondheid'...

In de schaduw der opstaande lichamen, sloegen de kristallen glazen als zilveren gongen - en Gerrit, die 'm heusch om kreeg, riep dwaas-luidruchtig: 'Jan en Amélie leven hoog, hóóg, hóóg!...'

Nog rammelde 't geratel der wielen door de zonlichtende vensters, toen Jet, 'n amandel openbrekend, 'r gekropte bezwaren luchtte:

'Ik mot jullie allemaal nog wèl feliciteeren - da's 'n héél prettig begrafenis-dejeuner geweest. As Piet niet zoo prachtig gespeecht had, was 'k in slaap gevallen.'

'Gespeecht, gespeecht!', verdedigde zich Piet: "k zie nog eerder kans moeder d'r lorre toe te spreken, as 't geval dat we daar net hier hadden! Hoe kan iemand zoo stekeblind zijn, zoo'n mensch te trouwen? Heb je gehoord hoe ze déjeunerdinatoire uitsprak? Niet om na te vertellen! Hahaha!'

'Eenig!', lachte Trui: 'bij de zalm gebruikte ze 'r gewone mes inplaats van 't visch-couvert - en van de compôte maakte ze met 'r aardappelen 'n moesje! As 'k langer gekeken had, was 'k onlekker geworden.'

'Da's 't minste,' viel Willem haar in de rede: 'tafelmanieren zijn an te leeren. Dat zal Jan 'r wel voordoen. Maar 'n schoonzuster, die met 'n heele collectie andere meiden verlejen jaar in de *W e r e l d k r o n i e k* - hoe heet die operette ook weer? Enfin de naam doet 'r niet toe! - gestaan heeft, met 'r beenen in tricot - 'k mot zeggen: daar boft de familie mee!'

'Geloof jij, dat diè fatsoenlijk is?', vinnigde Guus: 'ik vertrouw 'r geen cent.'

'Nou, nou!', suste moeder: 'praten jullie niet zoo onaardig. Als hij maar gelukkig is'...

'Moe, hou ù uw mond,' sprak Trui scherp: 'ù heb 't gewild, en ù heb uw zin, maar bij mij hoeft ze niet over de vloer te komen.'

'Bij mij nog minder,' zie Piet beslist: "k zou me geneeren voor me kindermeid. Da's waarachtig

waar. Nee, ze mag bij 'n ànder d e s j e e t e n a a t - w a r r e ! Jan komt nog is huilend op me kantoor'...

'Nemen jullie 'r niet de zegen af,' praatte moeder nog eens: 't is nou toch je zuster geworden - de vrouw van je broer'...

'Wel zeker,' zei Gerrit grof... 'me zuster! Daar wil ik zèlf in gekend worden! 'n Zuster die met 'r bloote beenen in de *W e r e l d k r o n i e k* heeft gestaan, die nog geen hartelijk woord met iemand van ons heeft gesproken - 'n zuster! - 'n zuster! 't Is goed dat v à d e r 'r geen getuige van is geweest, hoe we allemaal komedie mosten spelen om ù te plezieren.'

'Ja, 't zou voor pa iets geweest zijn,' mijmerde Jet: 'p à die zoo op z'n point-d'honneur stond. Nog geen glas water had p à 'r gepresenteerd.'

'En ù zal 'r spijt genoeg van hebben,' knikte Dientje, in 'n fondant 'r witte weduwe-tandjes zettend: 'ù zal 'r de mééste spijt van hebben - *wij* blijven 'r tegen.'

Piet hield Gerrit z'n koker import-sigaren voor, Willem schonk 't restant der flesch champagne.

'In elk geval op jóúw gezondheid, moeder!', sprak-ie 't zwijgend vrouwtje toe.

'Dank je, jongen,' zei ze doodelijk-vermoeid - de eenige die met 'r gedachten bij Jan en z'n vrouw was.

De rook der sigaren doorblauwde de zonnestrallen, omdroop het tafelgerei, trok als 'n sluier naar 't geopend venster.

'Lief-ie-ie-ie!', schreeuwde de papegaai.

En de klok in de gang sloeg vier prettige, heldere slagen.

'Nou zit-ie in de trein,' snikkerde moeder, moeilijk 'r zakdoek naar 't bevend-onrustig hoofd brengend.

Niemand antwoordde. Wat was ze nà den aanval geestelijk afgenomen! Je herkende 'r gewoon niet meer. De nònsèns om te huilen - te huilen...

‘Vèèèr-roest... Vèèèrroest,’ schetterde lorre, die z'n daggie had.

April '06.

Lientje's centen.

Nelis' kwaadaardige voet schopte tegen de deur - het beschot kraakte, bewoog onrustig, deed de portretten van groova en groomoe op het bloemetjesbehang flappen.

'Doe open!', brulde-ie verwoed: 'of 'k tràp de boel in!'

'Eerst de centen!', schor-schreeuwde 't mannetje, zoo bleek dat de sproeten z'n gelaat als zwarte stippels beleien. Alles beefde an z'n lichaam. Z'n handen trilden, z'n lippen mumden of-ie sprak, z'n pijp schudde nerveus tusschen de tand-stompjes.

'God nog toe, wat ben je begonnen,' klaagde grootmoeder, die in volle onthutsing voor de gedekte koffie-tafel was blijven zitten. Elke dreuning der deur gaf 'r 'n hartklopping, sloeg 'n knippering in 'r oogleden.

Lientje, gevlucht bij 't raam, vuurrood van opwinding, keek zonder 'r iets van te zien naar 't perkje geraniums en 't door grootvader pas geveerd kippen-rennetje. De zon befleurde den grasband in den versten hoek - de rest van schulpen en grint lag reeds in schaduw. Poes, op de schutting, beloerde musschen in 't tuintje, naastan. In de ren vadzigden de kippen, verwroet in warme zandbulten....

Buiten was alles in de rust van 'n Hollandsch burgertuintje - binnen groeide 'n orkaan van ongewoon-verbolgen menschen.

‘Voor 't láátst,’ dreigde Nelis: ‘as j'm niet opendoet, sla 'k de rommel kort en klein!’

‘Dat mot jij dóén,’ hakkelde grootvader, haast in z'n woorden stikkend door z'n opgekropte drift én door 't tusschen de tanden bungelend pijpje: ‘dat wil ik wel is zien! As je 'n poot an me boeltje uitsteekt, zend 'k Lien na de politie, jij laffe kerel, jij soldaat van niks! De politie mot 't maar uitmaken!’

Achter de deur rinkelde staal.

‘O God, hij trekt z'n sabel!’ angstigde grootmoeder, half uit 'r stoel opstuttend.

Tegelijk rumoerde de stem van den opgesloten huzaar:

‘Mot 'k 't slot met me lat opensteken? Jij brandt je vingers, hoor! Da's goddoome nog nooit vertoond! Daar staat gevangenisstraf op - iemand opsluiten - iemand van z'n vrijheid berooven! 't Slot gaat 'r an! 'k Waarschouw je!’

‘As je 'n kràssie an de deur geeft, haal 'k politie’, schorde 't mannetje. Hij zei 't met nadruk, toch zoo hevig bevend, dat-ie 'r bij most gaan zitten.

Even drong 'n zoo lieve stilte door 't raam binnen, alsof de struikjes bij de schutting in de kamer zelve ritselden. 't Wekkertje op den schoorsteenmantel tikkerde, de koffie boven 't spiritus-lichtje plofte rustige schokjes.

Toen, op 't oogenblik dat Lien meende, dat de driftkop met z'n sabel 't slot zou forceeren, kwam 'r verademing.

Ineens luid-op lachend, begon-ie 'r 'n lolletje van te maken.

‘Verrek!’, schreeuwde-ie, de sabel lawaaiend in de scheede terug-stompnd: ‘dan ga 'k op groomoe d'r bed leggen! 's Kijken wie 't langste geduld het,

hahaha! Al mot 't tot vannacht duren, hahaha! 's Kijken of jullie op je stoel gaat slapen, hahaha! Ik leg, hahaha!'....

In de kamer lachte niemand mee. Grootvader wreef zich 't zweet van 't bevend hoofd; grootmoeder keek naar de koudwordende koffie; Lien, heelemaal van streek door den brutalen, zekeren, sarrenden mannelach, dompte 'r gezicht in de handen, snikte ingehouden.

'r Was reden toe. Van 'r twaalfde jaar door 'r grootouders opgevoed, was ze in 'r betrekking, zonder dat 'r iets van gemerkt werd, met 'n huzaar an 't vrijen geraakt. Eerst na maanden, door 'n toeval, had grootvader 'r gesnapt. De geweldige herrie thuis, 'n herrie waaraan de burenen te pas waren gekomen, omdat grootvader in z'n drift vergat dat Lientje geen kind meer was, die herrie kwam nauwelijks tot bedaren door 't bezoek van den huzaar, die, nu 't zoo ver was, t o e s t e m m i n g van grootvader en grootmoeder vroeg. Lientje was zoo door 't dolle heen, snikte zoo wanhopig, zag 'r zoo ellendig van verdriet uit, dat de ouwetjes ja móésten zeggen, hoe graag grootvader geweigerd had, omdat de man die 't s t i e k u m met z'n kleindochter an had gelegd, 'm niet anstond.

Da's 'n jongen met kwaje oogen in z'n hoofd, had-ie dadelijk an z'n vrouw gezegd. Maar grootmoeder, ook door den knappen huzaar ingepalmd, had z'n bedenkingen heengepraat. Vijf maanden had de vrijage geduurd. Elken Woensdagavond, 's Zondags om de veertien dagen, waren Lientje en Nelis kort op bezoek geweest. De laatste drie Zondagen Lientje alleen. Want de huzaar was naar 'n ander garnizoen overgeplaatst - en Lientje liep met 'n vuilen, gemeenen brief in 'r zak, dien ze

eerst de laatste dagen an groomoe had durven laten lezen. Hij zag van 'r af, had - loog-ie - voor Indië geteekend. De centen die-ie van 'r geleend had, zou-ie 'r sturen.

Grootvader verweet niks. Hij had 't an den vent z'n oogen gezien, de oogen die niet deugden. 't Was 'n goeie les voor de toekomst - as ze wéér is zinnigheid in 'n jongen kreeg - d'r waren meer jonges as kerken! - om 't niet àchter den rug van de menschen, die meer van 't leven hadden gezien, te doen. Maar de g e l e e n d e c e n t e n , dat was 'n lâge streek - daar liet-ie 't niet bij - daar was verhaal op te krijgen - daar zou-ie werk van maken! Op groova's driftig bevel, waaraan ze zonder verzet gehoorzaamde, vagelijk hopen, dat de huzaar van idee zou veranderen, schreef ze 'n brief, 'm smeekend als goeie vrinden afscheid te nemen, voor-ie naar Indië trok. En de soldaat, brani met de hanepooten van de jonge meid, die op 'm verkikkerd was, liep in den val. Zoo was-ie in 't huisje, of 't ouwe grootvadertje zei dat-ie 'm apart wou spreken en toen Nelis de alkoof binnen stapte, dee-ie de deur op slot....

'Me kleindochter in de steek laten, daar kennen we niks tegen doen, valsche kerel!', had-ie bleek-van-woede geschreeuwd: 'maar d'r zuur-verdiende centen - geef je terug!'

De oplichter! Vièr weken loon van een-vijf-en-zeventig. Zeven gulden! De stomme meid om 'r in te vliegen!....

'Doe de deur nou maar open,' zei grootmoeder, angstig door 't gelach van den man in de alkoof, bang voor de heldere spreij op 'r bed, waarop-ie met z'n stoffige schoenen most zijn gaan liggen: 'met geweld krijg je 't niet terug - as hij d'r gelukkig mee denkt te wezen - laat-ie ze dan houden'....

'Nee,' zei 't mannetje stug. Nou-ie door 't gelach van den smeerlap minder beefde, zag-ie Lientje's hortend-schokkenden rug. De wrok giftigde 'm naar de keel, dat de meid om zoo'n Judas zat te grienen. Zoo oud as-ie 'r gekend had, was ze 'n eerlijke, oprechte kleindochter geweest, die niks verborgen hield, 'n kind dat elk centje omkeerde en wat ze wegleggen kon op d'r spaarboekje zette. Liep ze niet liever 'n half uur as 'n tram te nemen? En nou? 'n Heele maand loon, 'n maand sappelen-van-vroeg-tot-laat na de weerlicht, terwijl de vent 'r liet stikken!

'Zeg jij wat, Lientje,' drong groomoe aan: 'met chagrijn krijg je je centen niet terug! Zeg an groova dat-ie de deur opendoet! Die man is zoo woest dat-ie straks op me hoejedoozen trapt. Hoor 'm lachen! Toe nou!'

Lientje's rood-behuild gezicht met de gezwollen oogen dook boven 'r handen. As Nelis zoo in z'n hummeur was, meende-ie 't misschien anders, kwam-ie mogelijk op z'n gemeenen brief terug. Hij mòst 'r op terug kommen, wou ze 't niet besterven....

'As je de sleutel niet omdraait,' sprak ze plotsbesloten: 'ga ik d'r vandoor! Daarvoor heb 'k 'm niet geschreven! Is dat 'n malligheid, groova!'

'La-me maar rustig leggen!', lach-schreeuwde de huzaar: 'k weet alleen niet wàar 'k in 't donker 't sap van me pruim mot loozen! Mag 't in je bedstee, groomoe?'

Zwaar op z'n uitgegane pijp smakkend, stond groova beverig op, redeneerde met de deur:

'Ben jij van plan, vent, me kleindochter d'r zeven gulden werom te geven ja of nee?'

'Natuurlijk,' lachte de man in de alkoof: 'dat heb 'k 'r zelf geschreven!'

'Maar dàdelijk!'

‘Dàdelijk,’ bevestigde Nelis, sarrend met zilvergeld in z'n zak rammelend: ‘as je maar zeit hoe! Mot 'k 't door 't sleutelgat stoppen? Da's me godbeterme nog nooit overkomen - arrest in 'n donkere alkoof! En nie-eens de ruimte om me beenen languit te steken!’

Besluiteloos hield 't oude mannetje den sleutel in 't knokel-handje. Dan, grimmig, smeed-ie de deur open. 't Glimmen van knopen, tressen, sabel doorvreemde 't alkoof-geschemer.

‘Dank je wel,’ zei Nelis, grinnekend-zeker binnenstappend: ‘dat heb-ie slim geflikt, ouwe heer, maar 'n twééde keer zou 'k 't niet doen.’

Met de sabel tusschen de beenen, ging-ie kalm in 'n leunstoel zitten. Z'n omhandschoende hand streek de stevige snor, de oogen keken driest van 't mannetje met 't witte haar, naar de gebogen grootmoeder, van de grootmoeder naar Lientje.

Z'n heel pootig lichaam, frisch en gezond in de spanning der uniform, z'n gebruind, mannelijk-brutaal gezicht, de glanzing van 't gevest, de felle opkleuring van kraag en tressen, bevloekten 't kamertje met de kleine voorwerpen, 't schuchter behangsel, de verlegen-glimmende meubeltjes. Lientje die z'n kant niet uit dorst kijken, hield 'r oogen niet van de poes op de schutting af, snoot telkens 'r neus. Grootmoeder, bang, onrustig voor 't gebeef van den ouden man, slurpte kleine slokjes van 'r kom.

Toen, vlak na 'n schellen kraai van den haan, vroeg grootvader kort en bondig: ‘Nou? De centen?’

‘Die had je straks kennen vragen,’ ginnegapte de huzaar: ‘zonder die bezopen streek uit te halen. Hoeveel was 't Lien?’

‘Zeven gulden,’ antwoordde ze zacht.

‘Hoe reken je dat?’, vroeg-ie verwonderd: ‘ik ken me d'r maar vijf herinneren.’

Zij begon weer te huilen, maar grootvader werd nijdig.

‘Huilen is geen rekenen,’ zei-ie scherp: ‘as-ie 't vergeten is, reken 't dan voor.’

‘Ik heb met de centen geen haast,’ snikkerde 't meisje: ‘as-ie z'n vuilen brief intrekt’....

‘Welke vuile brief,’ vroeg de huzaar.

‘Ik heb jou toch niks gedaan, om 't uit te maken,’ huilde ze: ‘dat doet toch geen fatsoenlijke jongen!’

‘Jij mot de eer an jóu houden,’ sprak grootvader bot: ‘jij ben om hem niet verlegen. 'n Jongen die 'n meissie afschrijft - zoo maar zonder één enkele reden - as-ie vijf volle maanden met 'r geweest is, die handelt zoo laag, dat je blij mag zijn niet met 'm getrouwd te wezen. Dat had ellende gegeven. En dáárover spreken we niet meer. Ja, we willen wel weten, dat we blij zijn dat 't zoover gekomen is, man. Betaal je, of betaal je niet?’

‘Ik weet van niemeer as vijf gulden,’ herhaalde de huzaar: ‘laat zij zeggen hoe 't klopt.’

‘Vooruit dan! Zit niet met je mond vol tanden,’ drong grootvader: ‘is 't vijf of is 't zeven?’

‘Zeven,’ zei Lientje mat, en zich verzettend tegen 'r lust om 't over heel àndere dingen uit te gillen, rekende ze slapjes ‘eerst voor drie maanden, op 'n Zondag twee-vijftig - toen veertien dagen later vijftig cente - toen 'n kwartje voor sigaren’....

‘Mot ik die betalen?’, kwam Nelis los: ‘heb jij mijn niet getracteerd?’

‘Nee,’ ontkende Lientje nòg matter: ‘t was op 'n Woensdagavond - net toen 't gong regenen, toe we in de Passage liepen’....

‘Dat lieg-ie!’ zei Nelis voor 't eerst onstuimig, na z'n geweld achter de alkoofdeur: ‘en die vijf-en-twintig centen verdraai 'k alvast!’

‘Dat zallen we zien,’ sprak grootvader, die weer

rookwolken uit z'n pijp blies: 'we zijn an drie-vijf en twintig toe. Hoe is 't met de rest? Dat wil 'k wel weten dat ik me in mijn tijd 'r voor geschaamd zou hebben, om van 'n meissie te leenen! Drie-vijf en twintig! Vooruit!'

Lientje boog dieper 'r hoofd naar de vensterbank. As ze alleen met 'm geweest was, met dat akeligdier-van-'n-kerel, zou ze 'r armen om z'n hals hebben geslagen, zoolang hebben gegriemd tot-ie weer wóú. Nou, bij grootvader's grijs-harde oogjes, gejaagd, òp van ellende, telde ze suffig: 'En nog is tweevijftig voor anderhalve maand - dat weet-ie wel, toen-ie schuld bij 'n kammeraad had - da's vijf-vijf en zeventig - en voor veertien dagen - voor veertien dagen...'

'Voor veertien dagen?', viel grootmoeder met de innigste verbazing in de rede, denkend an den gemeenen brief van voor driè weken, den brief waarin-ie de bons gaf: 'voor véértien dagen? Dat kèn toch niet!'

'Voor veertien dagen,' praatte 't meisje dof, en 'r vingers slaptten als in bewusteloosheid: 'voor veertien dagen ha'k 'm een-vijf-en-twintig gezonden, om de reis na hier te maken - zonder dat-ie gekomen is'...

'Dat had je òns toch wel maggen zeggen,' verweet 't grijze vrouwtje, angstig over 'r koffie-kom naar grootvader kijkend, die enkel z'n wenkbrauwen kneep.

'Nou heb je d'r rekening gehoord,' redeneerde de huzaar: 'en nou vraag ik jullie! Mot ik de reiskosten betalen, as 'k 'r geschreven heb dat 't uit is? Mot ik sigaren-geld dokken, as zij tracteert? Over die andere vijftig centen zal ik geen mot maken, al zitten ze zoo-zoo! Blijft vijf gulden vijftig. Daar leggen ze.'

De kaplaarzen omkraakten z'n kuiten, terwijl-ie op 't tafeltje toestapte. Met 'n snauwend gebaar, of-ie 'n fooi neerlei, stompte-ie twee rijksdaalders en 'n gulden op tafel.

‘Twee kwartjes terug asjeblief,’ zei-ie, met z'n stevig lichaam dicht op 't geld, om 't vast te grijpen, as 'r haarlemmer-dijkies gemaakt werden.

Grootvader, nog altijd zonder 'n woord te spreken, de wenkbrauwen gegroefd dat ze één witte stoppellijn leken, stak 't beverig handje in den broekzak, greep de groote versleten porte-monnaie, knipte 't mee-bevend slot open, telde vijf trillende dubbeltjes op 't tafelzeil.

‘Afgelopen,’ zei Nelis, de zes gulden toeschuivend.

‘En subbiet me deur uit!’, driftigde grootvader met de pijp dreigend.

‘Mag 'k Lien geen poot geven - nou we in 't fatsoenlijke van mekaar gaan?’, vroeg de huzaar.

‘Nee,’ sprak 't mannetje met snijdende lippen: ‘jij ben geen hand waard.’

Daarmee was de geld-zaak uit.

Maar 's avonds, op 't zolderkamertje, bij de menschen bij wie ze in betrekking was, lag Lientje uren in 'r bed te snikken, omdat ze 'r grootouders niet voor al 't goud in de wereld 't àllerergste had kunnen, had durven vertellen, 't èrgste, waarvoor ze de Heilige Moedermaagd anriep tot ze in slaap viel.

Mei '06,

Gestoorde weelde-wandeling.

De heer Maximiliaan Braat - voorheen Bonheur & Co. - sloot het veiligheids-slot van zijn magazijn, beduwde 'n paar maal de deur, rustig-berekend-van-gebaar voor de overburen uit de *P r i n t e m p s*, en-gros-zaak in dames-artikelen, die quasi 'n krant zaten te lezen, bekeek zich gelijktijdig in de glimming der vitrine-spiegelruiten, waarachter de nieuwe gordijnen waren neergelaten. Waarlijk àlles mocht er wezen. De voorpui, hijzelf èn 't gladharig schippertje. 'n Krop van sponzig-zwellende ontroering bedrong z'n keurig-gestreken Prince-of-Wales-boord, bij 't zonnegewiegel, dat de massieve sier-letters *Maximilien Braat, ancienne maison Bonheur & Co.* in vlamming zette en heele fonteinen klaatrend, sissend, borrelend, sproei-stuivend licht uit de gouden leeuwen der wapen-schildjes zwiepte. Sinds 'n paar weken hofleverancier - dat wil zeggen: Sinds 'n paar weken *o f f i c i è l*, officieus was de firma 't al 'n paar jáár, ja, reeds ten tijde van den ouden René Bonheur, die aan de complicaties van 'n wandelende nier, in Duitschland overleed - sinds 'n drie, vier weken met 't brevet in de brandkast, stak-ie de gansche straat tot aan nummer 24-A, die 'n collega-hofleverancier was, de oogen uit. De kleine,

fiere leeuwjes, dik in 't verguldsel, de glimmende klauwtjes, de machtige spreuk 'Je maintiendrai', schenen op de voorpui van Braat, vroeger Bonheur & Co., de uitnemend in de verf statigende, elke halve maand door de Glazen-wasscherij onderhouden magazijn-pui, van raswege te behooren.

Nòg eens de deur betastend, in de pose van iemand, die secuur de sluiting controleert, slurpte des heeren Braat's begeerige, bijna wellustige mond de gouden dampen bij en aan en langs de spiegelruiten, die zijn zondagsch-verzorgde, zwaar-buikige beeltenis tot aan de voeten, inclusief 't aan 't leertje rukkend schippertje kaatsten. Zonder eenig voorbehoud: alles mocht er zijn en beloerd worden. Jammer alleen dat de oude Réne Bonheur de officiële aanstelling gemist had, z'n gewezen procuratiehouder niet op dezen blijmoedigen Zondag kon aanschouwen.

Kalm-welbewust nam de heer Braat den hoogen zijden voor de Printemps, en-gros-zaak in damesartikelen, af, doende alsof-ie z'n burens nog heelemaal niet in de spiegelruiten gezien had en boog lichtelijk voor de mevrouw-uit-de-Printemps, die 'm lief-glimlachend beknikte, om 'm dadelijk achter z'n rug, in 't spionnetje te beproesten, zoo mal en opgeblazen als de logge, dikke man 'r op z'n Zondags met dat idioot-klein schippertje uitzag. Inderdaad maakte de eenige firmant der firma Bonheur & Co., nu in het vol en malsch zonnetje kuierend, een vrij vreemden indruk. Van nature 'n volgroeid man, niet van de kleinste, geleek hij onder middelmaat door de ongemeene vetlagen, die z'n lichaam ompantserden, die van z'n buik 'n meelzak, van z'n nek 'n ham, van z'n handen zwoerd-kluiven maakten. Als-ie bewoog, drilden z'n kwallende wangen, bobbelde de nek in bezorgde plooiën over den boord-rand, golfden de

zware heupen tegen de panden der gekleede jas. Al van z'n dertigste jaar had zich 't vervettingsproces voortgezet. Hij was 'n ruïne voor accordeerende kleermakers, 'n schrik voor hoteliers.

Was 't te verwonderen, dat de mevrouw-uit-de-Printemps er (achter z'n rug) op los giegelde, niet zoozeer om 't overwelvend voorkomen des overbuurmans, dan wel om 't contrast met 't schipperke? Men zeide in de stad - de mèn met grijzende haren, die de historie der plaats van vader op zoon verhaalde - dat er in de jeugd van Maximiliaan Braat iets van d r o e v e l i e f d e geschiedde, dat om die begrijpelijke en romantische reden, hoezeer anders door bleekheid en vermagering in lengte van jaren beschaduwd, de opvolger van Bonheur ongetrouwd was gebleven. Daar niemand er evenwel 't juiste van wist, de heer Braat geen besluipingen van sentimentaliteit noch van te-lange-tong had, men hem in deze periode van lichamelijke gesteldheid geenszins op huwelijks-domheden taxeerde, aanvaardde men gereedelijk zijne genegenheid voor dièren. In vroeger eeuwen gingen lieden met 'n gebroken of wormstekig hart naar 'n klooster, schreiden reeks-van-jaren, dichtten in eenzaamheid, ondernamen reizen over landen en zeeën - thans, berustender, minder opgewonden, levens-lievender, wijdt 'n gewonde zich (onder meer) aan poesjes, honden, kanarie-vogels en meer doddige, snoezige varianten op het l à s t i g diersoort mensch. De heer Braat, die geen kat kon luchten, had eene zonderlinge verteederling, eene hartstochtelijke voorliefde voor de k l e i n s t e rashondjes. Naar 'n Sint-Bernard, 'n Ulmerdog, 'n Schotschen herdershond, zelfs naar 'n fox keek-ie niet. De ongezond-dikke man, uitsluitend voor z'n z à k e n, voor niets anders levend, de man, die van 's morgens negen tot 's avond tien

in z'n kantoortje cijferde, administreerde, die 'r ongezouten op los kon grommen en vloeken als 'n bediende 'n stommitet uithaalde, die naar theater noch museum ging, die tot zelfs zóó weinig belang in politiek stelde, dat-ie nog nooit 'n stembiljet had ingevuld, die van de krant hoofdzakelijk de marktnoteering en de advertenties las, niemand aanstoot gaf, noch zich voor iémand interesseerde, diezelfde man was krankzinnig met mormeltjes van honden. Eens had-ie waarachtig, misschien voor 't laatst van z'n leven, om 'n affen-pinchertje gehuild, dat door 'n vuilniskar overreden werd, op de plaats dood bleef. Eens had hij, hij, de zuinige schraper, vijf-en-twintig gulden uitgelooft voor 'n hondje, dat in 't lieve voorjaar de lentegeuren boven etenzonder-vet en 'n mollig mandje verkoos - helaas vruchteloos! Eens, kort geleden, had-ie 'n maand lang den veearts betaald voor de redding van 't beestje, groot als z'n hand, dat geen natuurlijke functies meer verrichtte, jammerlijk overleed. In z'n kantoortje, achter 't magazijn, op 't tochtvrij plekje naast 't bureau, stond de mand. Elken morgen moest de loopjongen 't dek kloppen, schuieren. Uitlaten in de drukte der straat deed de heer Braat persoonlijk. Stapte-ie om twaalf uur 't magazijn uit, om in 't koffiehuisje-om-den-hoek 'n belegd boterhammetje te eten, dan tippelde 't hondje achter 'm an, mee-smullend van 't lekkers dat de baas zich veroorloofde. Tegen zes, voor 't middageten, tegen den avond, bij 't naar huis gaan, herhaalde zich in de volle straten de vertooning van den zwaar-lijvigen patroon, die 't schraal schippertje aan 'n leertje achter z'n bottines trok. Waar de heer Maximiliaan Braat, ancienne maison Bonheur & Co., de bekende *Cordonnerie française*, nu officieel hofleverancier, zich met zijn nieuwste schippertje bewoog,

glimlachte ieder-die-beschaafd-was bescheiden, en 't minder-opgevoed straatpubliek grinnekte openlijk, lompe toespelingen makend op den buik des welgedanen en den schrielen schipper, die pas hersteld van de hondeziekte, duidelijk-zichtbare ribjes had. Aan dien glimlach, ingehouden of brutaal, dien kleinstedschen, dommen glimlach was de heer Braat gewend geraakt. Hij behoorde tot 't genre mensch, schrijver, schilder, tooneelspeler, musicus, publiek of politiek persoon, dat langs de openbare wegen, in koffiehuzen en theaters de eer geniet bekeken te worden. Al heeft Holland amper 'n scheutje respect voor de ongelukkigen, die aan meer intellect dan geld laboreeren, het gunt dezen lieden bekijks, bekijks van de voeten tot het haar, bekijks bij eten en drinken, bekijks als in 'n rariteiten-spul met vijfvoetige beesten, uitwassen, misvormdheden. De heer Braat, door z'n ongewoon embonpoint, z'n speknek, z'n vleezige schouders, z'n mateloozen buik, z'n miniatuurhondje, was ingedeeld bij de *B e k e n e n*. De wandelaars van goeden huize, glimlachten, zeiden: 'Baat - met z'n hondje'.... Het middelsoort publiek keek meer gedecideerd-lachend, zeide: 'De dikke schoenmaker uit de Hoogstraat met z'n verscheurend dier'.... Het plebs, de kwajongens en straatmeiden, lachten niet alleen hoorbaar - ze stonden stil, spraken onwelvoegelijkheden, als: 'Die hond mot nog groeien voor-ie zoo'n buik het!', of: 'Meneer, je hond is losgebroken!' of: 'Je mag 'm wel muilkorven, buikie!' Hoogst-zelden gebeurde 't dat 'n kind lief genoeg dee, om iets bewonderends over 't schippertje te getuigen.

Maximiliaan Braat, onverschillig, door de wol geveerd als 'n drama-schrijver, die bij herhaling z'n naam op aanplakbiljetten ziet, òf als 'n onderlegd criticus die vele brieven krijgt, òf als 'n tooneel-

speelster, welke om den avond een ruiker bebuigt, zag 't glimlachen niet meer, hoorde geen opmerkingen meer - hij stond door de lengte der lijdensjaren boven 't rumoer van 'n tijd, die zooveel onaangename notitie van lengte- en breedtegraden nam. Voor jaren en jaren, nog tijdens 't leven van René Bonheur, was-ie 'r wel 'ns ingevlogen, als 'n kwaje rakker waarschuwde, dat 't hondje hinkte, dat andere honden achter C a r m e n meeliepen, dat G l a d s t o n e 'n smerige kluif in z'n bek hield, dat N e w t o n geplaagd werd. Maar stilstaand, omdat z'n vervetting niet toeliet 't hoofd te draaien, holden de ondeugende smakkers vort, moest-ie van beschaafde omstanders 'n verfijnder glimlach ondergaan. Nu met J i m m y , dat ongemeen engeltje, 't geweldig-verstandig snoesje, 't welk goddank radikaal van de hondenziekte hersteld was, kon 'm de hoon niet meer geschieden. Het verstand alléén groeit niet met de jaren, ook berusting in spotternij en bekijks.

Op dien blijmoedigen Zondag, na de lezing der post in 't kantoortje, na de inspectie van magazijn en voorpui, de pui met 'r pas aangebrachte schildjes, 'r hooghartig 'Je Maintiendrai', stapte de heer Maximiliaan Braat, deftig-krakend in z'n Zondagsche bottines door de Hoogstraat naar 't Bosch. Rechtop, de breede neusvleugels in den wind, genoeglijk grommend om de post die 'n paar aardige orders uit de provincie had gebracht, diepst-weelderig door z'n hofleverancier-schap èn 'n smakelijk ontbijt met 'n verschen Hollandschen haring, de linkerduim in den broekzak met de lus van 't leertje, in de rechterhand den wandelstok, beluisterde hij 't tinkelen der achter hem aan vroolijkende halsband-schelletjes. Zoolang-ie dat vrindelijk getinkel hoorde, kon-ie

met negatie der glimlachende burgerij, den forsken neus omhoog houden. Hij voelde dat-ie 'r met z'n gekleede jas, z'n helder linnen, z'n hoog-zijden hoed, z'n aangenaam-krakende bottines kéúrig uitzag. Soms werd-ie gegroet, soms groette-ie zelf, spaarzaam, alleen de zéér geziene cliënteel. De hoed zwonk dan van 't hoofd breed-uit doch kalm, terwijl alvorens de rechterhand den stok naar de linker overbracht. 't Was 'n gebaar van beheerschte zelfgenoegzaamheid, de groet van 'n niet serviel man, 'n saluut dat ontzag dwong en door den zwaai naar de wolken, boven 'n platte werkelijkheid steeg.

24-A, den anderen hofleverancier voorbij, werd de straat leeuwjes-loos, groeide de menigte Zondagwandelaars, rijtuigen, auto's. 't Glunder weertje, na weken kou en regen, lokte de menschen met stroomen naar buiten. De trams naar de zeezij waren propvol. De heer Braat lette 'r niet op. Zoolang-ie zich herinneren kon, had-ie op 'n vrijen dag de tram gemeden, minder bij wijze van sport, dan ter wille der hondjes, die ze niet toelieten.

'Kom Jim, m'n jongske, we gaan anstappen,' praatte-ie zonder om te kijken. 't Dier, dat na de ziekte zelden blafte, deed de schelletjes opgewekter rinkelen.

Op den lommerrijken wandelweg glimlachte, lachte, grinnekte alles en ieder. De zware beuken leken te meesmuilen - de vogels zwegen in diepsten zelf - de blommetjes in 't gras, knepen de gele monden - de blaren kuchten giegel-geluidjes - de dames, heeren, knechts, meiden, jongens, bakvischjes, kinderen, kleuters, uitten zich op de oude, onbehoorlijke wijze, ergerlijker, luidruchtiger dan de andere levende schepsels van 't woud.

'Dikkert, je hondje is 'r vandeur,' ginnegapte

'n grijnzende kindermeid, opkijkend van 'r vrijage met 'n veld-artillerist. Maximiliaan Braat, vetschouderig voortstappend, 't achterhoofdsveld als 'n gerimpelde buidel tegen 't boord, deed of-ie niets hoorde.

'Geldersche worst - je houdt 't leertje in je hand,' kwelde 'n fietser die voorbij-reed. Geen trek bewoog op 't gelaat van den wandelaar.

'Meneer, je ben eerder thuis as je hond,' schamperde 'n vent die op 'n bank 'n pijpje belurkte. Met bijna majesteitelijke kalmte kuierde de martelaar voort. 't Was vandaag 't paroxysme van Hollandsche ongemanierdheid. Z'n bottines kraakten - Jimmy's halsband tinkelde als 'n verwijderd carillon - de heele foule aankomende, voorbij-stappende wandelaars deed onbeschoft, glimlachte eindeloos - en wat nog nooit gebeurd was, wat de publieke onwellevendheid téékende: er begonnen enkele kwajongens, sarrend achter Jimmy aan te loopen.

Toen, bij een hernieuwde plagerij van een der treiterende bengels, die luidruchtig beweerde, dat-ie nog nooit zoo'n g é é s t - v a n - ' n - h o n d , achter 'n vetten rug had zien voortsleepen, slierde de stok van den heer Braat als 'n dreigende speer naar de belagers en z'n vertoornde mond sprak:

'Scheer je weg, vlerken! Heb je nog nooit 'n hònd gezien?'

Zonder 't schaterend antwoord der deugnieten af te wachten, z'n fiere houding hervattend, stapte hij vlugger, gevolgd door de vroolijk-klepperende schelletjes. 't Hielp vandaag geen sikkepit. 't Leek of 't voorjaar de menschen in 't bloed zat. Zóó als ze in z'n buurt kwamen, trokken ze malle lach-gezichten, stieten ze mekaar aan, fluisterden, keken van z'n lichaams-welvaren naar 't eenig schepsel, dat z'n genegenheid had. Trotscher z'n borst stuttend, bewuster den nek tegen 't boord, ongenaakbaar in 't

weelde-sentiment van 'n pas-benoemd hofleverancier, die aan niemand verplichting had, bij niemand in schuld stond, dacht-ie, dat zelfs 't kànàlje 'm dezen dag niet zou verstoren.

Hoe stugger, zelfgenoegzamer, in-zichzelf-opgeslotener, beradener, hij echter liep, hoe stupieder, hinderlijker, driester de menigte zich betoonde.

Dames begonnen mee te doen, wezen naar z'n kuiten, lachten in 't bijzonder naar Jimmy's zij; 'n uitermate net-gekleed heer, die met de dochter van 'n klànt gearmd liep - 'n geëngageerd paartje, om door 'n ringetje te halen! - haalde de onbetamelijke grap uit, om dicht bij Maximiliaan Braat halt te houden en den rinkel-schellenden Jimmy te fluiten, wat z'n meisje aller-ongemanierdst deed schaterlachen.

De prachtige stemming des heeren Braat, ancienne maison Bonheur & Co., zakte bedenkelijk. Om de inplanting zijner neusvleugels sneden twee maantjes aanwittende gramschap. Wat moest 'n vreemdeling denken, als-ie op die manier, om wat gezetheid en om 'n beeld van 'n schippertje, de risée van 'n Zondagsch publiek werd? Ja, Bonheur & Co., de zaak waar de stad prat op mocht zijn, kon ze wel Fransch schoenwerk an d'r voeten gieten, maar Fransche wellevendheid zou in de eerste kwart-eeuw niet te importeeren zijn! Dat heette dame en heer - dat kleepte zich fatsoenlijk - dat sprak gemaakt - dat gedroeg zich als 'n bende boeren en boerinnen op 'n kermis.....

De heer Braat wandelde 'n kwartier tegen àllen glimlach in, nauwlijks luisterend naar de gemeenheden, de misselijke grappen, de voor-de-gek-houderijen.

Morgen op z'n kantoor, zou-ie doen wat-ie nog nooit had gedaan: 'n ingezonden stuk aan 'n krant

zenden, om zich te beklagen over 't gedrag van 'n publiek tegenover 'n man met 'n gevestigde zaak, die de eer had genoten hofleverancier te worden.

Maar toen-ie, in de sociëteit van 't Bosch, tot zelfs door de kellners beglimlacht, eindelijk neerzat, en Jimmy met de vingers knipperde, om 'm op den anderen stoel te wenken voor 't gesuikerd beschuitje bij 't glas madera, kreeg-ie 'n hart-stilstand, want 'r was wèl 'n leertje, wèl 'n rinkelende halsband - geen hond.

Dat-ie den heelen weg met de slierende schelletjes over het grint, voor gèk had geloopt, vond-ie - toen-ie tot bezinning kwam, minder desperaat dan 't verlies van 't diertje, dat-ie niet meer terug zag, nóóit...

Mei '06.

Late Herfst.

'Men sterft niet van vreugde, zeggen ze,' praatte Amélie, terwijl we in de serre van 't mooie buiten, met de heerlijke perken hortensia's en begonia's vóór ons, bij de thee zaten te schemeren: 'ja, dat, zeggen ze - maar ik herinner me nog heel levendig de diep-tragische situatie van 'n vroegeren buurman, wien de grootste en echtste levensvreugde 'n last werd.

Eerst later maakten we met 'm zelf kennis - z'n zoontje, 'n wolk van 'n jongen, die telkens bij ons in 't tuintje van 't kleine huis dat we tóen bewoonden, binnendartelde, was 't aanknooppingspunt. Hoe vreemd 't ook schijnt, we wisten nauwelijks wie onze burens waren. In de eerste plaats hadden m'n man en ik niet den minsten lust visites af te steken, of nieuwe kennissen te snorren - in de tweede, leek 't huis naastan bijna onbewoond. De luiken aan onze zij waren meestal gesloten. Je zag zelden iemand in 't verwaarloosd tuintje, 'n vrouw nooit - af en toe 'n grijsaard, die met iets onvrindelijks in z'n stem 't knaapje aanriep, als-ie te ver van huis raakte. Zeker de grootvader, zeiden we tot mekaar. En 't lekker kereltje, van nog geen drie jaar, voor zoover dat ging ondervragend, knikte-die dät 't z'n pappa was. 'n Kind van dien

leeftijd heeft nog zoo weinig besef. Ze noemen ieder pappa, ieder oom. Wij verwonderden ons dus alleen over de stilte der bureu, over de ongewone teruggetrokkenheid, over 't nooit zien van iemand, die de vader kòn zijn, en - omdat ons eigen huwelijk kinderloos bleef - vertroetelden we, afgunstig op menschen die zoo onverschillig met 'n charmant ventje omgingen, den brutalen kleuter, die de pas geschoren grasbanden stuk trapte, de knoppen van de stamrozen brak, met de voorwerpjes van de étagère scharrelde, en met z'n wijsvinger de oogen van Fox wou peilen, om te zien hoe diep de gaten waren. Ik wil wel weten, dat m'n prettigste bezigheid 't beantwoorden van de eindelooze vragen van 't kind was. Als-ie zoo bij me in de kamer ravotte, of met hoog-opgetrokken beentjes honderd maal aan één stuk herhaalde: 'en hoe hiet dàt, tante? - en dát? - en dàt?' - kon 'k 'm in m'n armen knuffelen, 'm dingen in z'n oor zeggen, zooals ik me verbeeld dat 'n moeder doet. Z'n suikertje, z'n koekje stonden altijd klaar. M'n man en ik hielden dolveel van die heerlijke, open, altijd klare en wonderlijke kinderoogen. Begrijp je dat 't ons verbaasde, hoe de ouders of tenminste de moeder, zich er heelemaal niet over bekommerden, wáar 't ventje heele uren zat, wie de bureu waren, die den kleinen zwerver inpalmden? De feitelijke kennismaking was heel eenvoudig. Twee, drie dagen hadden we Sjef - zoo heette de dot - niet gezien. Toen, met 't land in dat ik de eerste moest zijn, trok 'k op bezoek. Sjef had de mazelen, lei hoestend, met tranende oogjes te bed. Toch zat-ie op van plezier, dat ik was gekomen - wou met me mee. Na dien middag wipte 'k dikwijls over, dan met 'n zoetigheidje, dan met 'n malsch-gestoofde perzik, dan met 'n prentje - zooals je met kinderen doet. En op die

manier kwam 'r verkeer tusschen twee burenen, die mekaar anders links hadden laten liggen.

Op 't eerste gezicht was 't huishouden daar, 'n weinig bizar. De grijsaard, dien wij zoolang als grootvader beschouwd hadden, was waarlijk de m^{àn} - de moeder, 'n jonge vrouw van hoogstens vijf en dertig, na 'r bevalling niet zoo goed meer te been, deed 'r werk binnenshuis, waagde zich zelden aan 'n wandeling. Je hoefde 'r niet aan te twifelen: 'n huwelijk uit genegenheid. Met stukjes en beetjes hoorden we de bijzonderheden van 'n geval, dat uitsluitend door 't verschil in leeftijd opmerkelijk leek.

De grijsaard maakte een interessanten indruk. Hij had 'n scherpzinnigen kop, fijnbesneden en vriendelijk. Z'n zilveren haren, in tweeën gescheiden, pluimden als 'n sneeuwval om de slapen - Pascal, zooals 'k me dien van Zola voorstel. Als-ie lachte, zag je 'n mond met gave tanden; als-ie vertelde, kreeg-ie iets zóó sympathieks, dat 't je als vrouw hoegenaamd niet verwonderde, hoe-ie, bijna zeventig, 'n verovering gemaakt had, die 'r wezen mocht. Want zij met 'r jong, blozend gezicht, 'r weelderigheid van blond haar, was 'n door en door appetijtelijk vrouwtje, dat makkelijk 'n jongeren man had kunnen verschalken. Op 'n middag met hem en weer genezen Sjeffe door de bosschen kuierend - we konden 't na 't gebroken ijs best met elkander vinden - deed 'k 'n paar indiscrete vragen - wij hebben nu eenmaal die aanleg! - en zonder me op de vingers te tikken, gewend aan dat soort belangstelling - gaf-ie 'n begrijpelijke verklaring van z'n laat huwelijk, 'n korte, droge uiteenzetting.

Als jonge man had-ie dikwijls verliefdheid gekend, t^è dikwijls lachte-ie, maar de heele collectie malligheden moesten in den doofpot, omdat-ie z'n ver-

diensten van a tot z aan 'n moeder en 'n ziekelijke zuster afdroeg. "t Zou 'n misdaad geweest zijn, mevrouw,' vertelde-ie, rustig naast me aanstappend: "n jonge vrouw in 'n huishouden, dat 'r nauwelijks kon komen, dat telkens den dokter over den vloer had, levenslang te kerkeren. 'k Dacht 'r niet aan, of liever 'k dacht 'r wel aan - niemand loopt aan 'n theoretisch lijntje - maar dan gaf 'k mezelf 'n moreel pak ransel, en de meisjes die me achterna zuchtten - dat deeën ze: 'k mocht in die dagen gezien worden - zei 'k zulke lompe dingen, behandelde 'k zoo grof en vlegelachtig, dat ze den pedanten kwast kwaadaardig lieten schieten. Ik, in mezelf gekeerd, hoe langer hoe stugger, elk jaar pessimistischer, heb me dikwijls ellendig gevoeld, diep ellendig. Met 'n arme moeder èn 'n gebrekkige, als blokken aan je twee beenen, wor je afgehouden van wat ze den schoonsten tijd noemen en wat inderdaad de schoonste tijd is. De natuur met 'n muilkorf voor, 'n meikever vliegend aan 'n touwtje, 'n goud-visschenkom aan 'n lamp, als versiersel, 'n hond dag en nacht aan den ketting, nee, 'r kan tegen beweerd worden, met overleg geprotesteerd, bedaard an - opstand in mijn geval was leelijk tegenover twee afhankelijken én belachelijk-nutteloos. M'n moeder stierf, toen 'k vijf-en-veertig was. Dadelijk na 'r dood kwam 'n dure huishoudster in 'r plaats - duur omdat ze gelijktijdig m'n zuster die geen oogenblik alleen mocht blijven, moest verplegen. M'n zuster, in 'r jeugd van 'n hooge trap gevallen, krom van ruggegraat, was simpel, kreeg op straat de kinderen achter zich, speelde thuis als 'n achterlijk meisje-van-vijf. Ieder jaar werd ze minder, lastiger. Bij zoo'n ongelukkige, die je niet an 'r lot kan overlaten en die je niet uitbestejen wil, breng je hoogstens 'n dienstbare in huis, omdat je

die 'r voor betáált - met 'n eigen vrouw is dat anders. M'n zuster heeft 'n lang leven gehad. Ik was negen-en-vijftig toen ze stierf - négen-en-vijftig had 'k me vrijheid, met al grijzend haar. 'n Jaar later trouwde 'k 't buurmeisje-van-boven, dat ons in de laatste omstandigheden als 'n engel geholpen had. Zij vijf-en-twintig, ik zestig - de menschen spraken 'r schande van. Toch had 'k fatsoenlijker geleefd dan de meeste jongeren-vandertig, die 'n vrouw zoeken als ze van alles beu zijn. Wandelden we op straat, dan keken de meesten ons na - zaten we in 'n koffiehuis: 'r was gegiegel - sprak 'n vreemde ons an: m'n vrouw heette m'n dochter, en als je 't abuis herstelde, keken ze met zoo'n hinderlijke verwondering, bedwongen lachjes, quasi-geestigheid, dat je moeite had geen dingen van drift te doen. M'n heele leven was, om 'r geen groote woorden voor te gebruiken, één gebondenheid geweest en nou 'k de vrijwillige liefde van 'n jonge vrouw had gekregen - want, och hemel, geld heb 'k nog niet! - moest 'k de lastertongen, de vuilheden, de bruutheid van de menschen mijden. Om aan den overlast, die vooral m'n vrouw ondervond, 'n eind te maken, hebben we ons afgelegen villaatje hier gehuurd - veel goedkooper dan de étage in de stad - en met 'n spoor-abonnement neem 'k nou m'n baantje waar. Als u ons niet opgezocht had - wij hadden 't zeker niet gedaan'....

Zoo ongeveer verhaalde-ie van z'n verloren jeugd en z'n huwelijk, uitvoeriger - dat spreekt vanzelf - dan ik 't nababbel. Z'n grijze oogen beglimlachend, knikte de jonge vrouw bij al wat hij zei. Ze was dol met 'r man, dol met 'r jongen, die op den vader leek. 't Eenige dat me 'n poos bleef bevreemden was de teedere stugheid van den grijs-

aard voor 't drie-jarig ventje. 'n Ander woord kan 'k 'r niet voor gebruiken - hij dee roerend-teer, toch stug. Soms greep-ie den wilden rakker onstuimig in de armen, drukte 'm tegen zich aan, zoende 'm, schaterde bij 't verweer van den bengel, die 't zilver haar in de vuistjes berukte. Dan, in stroevere stemming, hinderde 'm 't druk, levensvol geraas, zette-ie booze oogen als Sjef door de gangen holde, kinderlijk-uitgelaten tekeer ging. Verweet je bedekt dat ze 't kereltje zonder toezicht lieten ravotten, tot bij den weg met de fietsers en boerekarren - dan keek-ie ernstig, zei dat z'n zoon uit eigen oogen moest leeren zien. Lachte je hoofdschuddend over 'n réprimande bij 't kwikzilvergestoei van den lekkeren dief, dan kon-ie ontstemd opstaan, 'n bezigheid voorwenden, om de kamer uit te loopen.

Vertrouwelijker met 'm geworden, lei 'k 'm op 'n dag, toen we alleen waren, 't vuur aan de schenen. 't Had me geërgerd, dat-ie 't schaap toegesnauwd had over 'n niets, 'n beetje luidruchtigheid.

'Iemand die u nièt kent,' begon 'k voorzichtig: 'zou, als hij u bijwoonde, gelooven dat u weinig van 't kind houdt, zóo als u uit den hoek kan komen, brombeer!'

Hij antwoordde niet dadelijk, werd bleek. Meenend dat-ie 'n driftige bui bedwong, zoals-ie meer dee, vervolgde ik in denzelfden wijzen toon: 'n kind is 'n kind - met 'n kind moet je geduld hebben, en al wor u 'r boos om, zeggen móet 'k 't, dat u 'n beetje meer geduldig kon zijn.'

De les was m'n mond nog niet uit, of 'k had 'r spijt van.

't Zilver-wit hoofd zwaarmoedig schuddend, sprak hij de kamerstille toe: 'Je heb gelijk, mevrouw - m'n vrouw heeft 't ook al 'n paar maal opgelet -

ik zelf 't sterkst. Dat komt...', haperde hij, onzeker of-ie me in vertrouwen zou nemen, en z'n oog en leken vochtig te worden: 'dat komt omdat 'k misschien wat óúwer word - misschien - 't is om te lachen, niet, als 'n man van zeventig 'r "misschien" bij zegt? Laten we 'r niet verder over praten. Dat is zeker: je ben nóoit te oud om te leeren.' Hij eindigde met 'n zoo pijnlijken glimlach, dat 't me zeer dee, en 'k in dwaze impulsie opstond, om z'n hand te drukken. 'k Zou 't gesprekje niet onthouden hebben, als 't vrouwtje zich niet dezelfde week, met zeer duidelijke ontrusting in 'r stem, beklag had. Soms kon-ie, babbelde ze uit, heele uren in 'n andere kamer gaan zitten, om 't werk te doen, dat-ie anders 's avonds bij haar in de huiskamer deed. En als ze dan op 'r kousen de trap bestapte, om 'm niet te storen bij 't binnenbrengen van 'n kop thee of 'n kop koffie, overviel ze 'm herhaaldelijk in 'n afwezig staren, terwijl-ie nog geen pen op 't papier had gehad. Dat maakte 'r angstig. Als ze aandrong, of 'm iets hinderde, gaf-ie ontwijkende antwoorden, zocht z'n toevlucht in 'n bruske driftig-doen, waarvoor-ie later excuus vroeg. Of ik 'r me mee bemoeien wou? Of ik 't 'ns wou probeeren? Ik weigerde vriendschappelijk. 't Is nooit raadzaam je in zulke kwesties, waarachter 't een of ander dispuut kan schuilen, te mengen. En 'k zou 't beslist gelaten hebben, als 'k den ouwen buurman niet kort daarna op 'n bank in 't bosch, in zulk 'n downe stemming had aangetroffen, dat 'k vanzelf an 't praten raakte.

"k Heb u al driemaal hardop goeien-middag gewenscht - misschien hoort u 't de vièrde keer,' verweet ik bezorgd: 'wel foei, wie zit 'r op zulk 'n heerlijken middag in z'n eentje te droomen, als-ie thuis 'n vrouw en 'n jongen-om-op-te-eten heeft!'

Hij opgeschrikt, keek me suffig, met oogen waarvan 't wit dooraerd was, als in niet-herkennen, aan.

‘Wat hindert u? - Toe, wees 'ns vertrouwelijk,’ zei 'k meelijdend.

Toen kwam 't 'r uit.

‘Als u je mond voor m'n vrouw houdt,’ praatte-ie mat: ‘die hoeft 'r niet, nòg niet, van te weten - al merkt ze 't toch. Sinds de geboorte van m'n zoon pieker ik. 'n Mensch moet niet te veel vreugde hebben - dat breekt op. Na zes jaar getrouwd te zijn, op mijn leeftijd, 'n kind te krijgen, 't heeft iets van 'n bijbelsche zegen, en den nacht dat de vroedvrouw 't me in m'n armen lei, heb 'k me als 'n oud-testamentarische koning gevoeld. En nou - telkens in gezelschap, of als 'k alleen zit - da's de dementie van den ouwen dag - niemand hoeft me wat wijs te maken, 'k weet 't zelf - krijg 'k 'n zoo machtig gevoel van schuld over me - 'n héel wat drukkender last dan de angst om dood te gaan, die 'k nooit heb gekend! - dat 'k de verwijtingen niet van me af kan zetten. Zoolang m'n moeder, m'n ongelukkige zuster leefden, heb 'k me gekant tegen wat ièder man hebben mag, ben 'k 'n kerel geweest, 'n vent uit één stuk. Toen heb ik iets misdadigs gedaan. Je merkt 't niet in je kwaje roes, niet in de gelukkige jaren met z'n tweeën - nee, 'k ben eerst weer wakker geworden als oud-testamentarische koning - met z'n drieën. Wat heeft 't jongske van mijn witte haren te wachten? Niemendal. Wat kan ik voor 'm zijn, als-ie vijftien, zestien is, de meeste hulp en voorlichting van 'n vâder nodig heeft? Niemendal. Wat kan ik, te oud èn te onbemiddeld voor 'n levensverzekering, 'm nalaten? Niemendal. Als-ie berooid in 't leven z'n weg moet vechten, wat kan z'n herinnering aan 'n vader zijn? Niemendal. Dat niemendal, dat eeuwig

antwoord op al m'n vragen, verzuurt me elk oogenblik. 'n Huwelijk zònder kind is geen huwelijk - en 'n kind van drie, als je zeventig ben, de inkomsten met je gezondheid ophouen, is 'n geweten dat je niet met rust laat'....

'Als iedereen zoo'n zuiver geweten als ù had,' troostte ik.

'Nee, nee, dat weet ik 't best,' zei hij beslist: 'bij de vroolijkheid van Sjefje voel ik me niet goed - lange na niet goed.'

Geen woord heb 'k met z'n vrouw over z'n triestige uitlating gesproken. Maar telkens als 'k 'm met 't kind aan de hand zag wandelen - 'n in zichzelf gekeerd grijsaard - 'n knulletje van enkel levenslust - samen in de weelderige laan van groene olmen en groene populieren - werd 'k angstig-stíl. Toch is-ie drie en tachtig geworden, helder van hoofd tot 't eind'....

Sept '06